T.C.
ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

JANDARMA TEŞKİLATI VE TARİHİ SÜREÇ İÇERİSİNDE GELİŞİMİ

Hazırlayanın Adı SOYADI
AYDIN MURAT GÜRBÜZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışmanın Adı SOYADI
Prof.Dr. ERTAN BEŞE

Çankırı 2023

T.C.
ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

JANDARMA TEŞKİLATI VE TARİHİ SÜREÇ İÇERİSİNDE GELİŞİMİ

Hazırlayanın Adı SOYADI
AYDIN MURAT GÜRBÜZ

0000-0002-7611-5723

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışmanın Adı SOYADI
Prof.Dr. ERTAN BEŞE

Çankırı 2023

İÇİNDEKİLER

Sayfa

TABLOLAR LİSTESİ ..... **v**
BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ ..... **vi**
KABUL VE ONAY ..... **vii**
ÖNSÖZ ..... **viii**
ÖZET ..... **ix**
ABSTRACT ..... **x**
KISALTMALAR ..... **xi**
1. GİRİŞ **1**
2. KAVRAMSAL VE TEORİK ÇERÇEVE **8**
3.BİR KOLLUK YAPILANMASI OLARAK JANDARMA VE DÜNYADA JANDARMA TEŞKİLATLARININ OLUŞUMU **19**
3.1. KAVRAM OLARAK JANDARMA 19
3.2. KOLLUK TÜRLERİ VE JANDARMA 21
3.3. İDARİ KOLLUK- ADLİ KOLLUK AYRIMI 22
3.4. İDARİ KOLLUK- ADLİ KOLLUK AYRIMIN ÖNEMİ 24
3.5. JADNARMANIN ADLİ VE İDARİ KOLLUK AYRIMINDAKİ YERİ . 27
3.6. AVRUPADA JANDARMA TEŞKİLATLARININ OLUŞUMU 27
3.6.1. Avrupa Birliği 28
3.6.2. Fransa (Milli Jandarma Genel Direktörlüğü) 30
3.6.3. Hollanda (Kraliyet Mareşose Komutanlığı) 33
3.6.4. İtalya (Karabinieri Genel Komutanlığı) 34
3.6.5. Portekiz (Ulusal Cumhuriyet Muhafızları Komutanlığı) 37
3.6.6. Romanya (Jandarma Genel Müfettişliği) 39
4. TÜRK JANDARMASININ GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE GELİŞİMİ **41**
4.1. OSMANLI ZAPTİYE DÖNEMİ (1826-1879) 41
4.2. MEŞRUTİYET DÖNEMİ TÜRK JANDARMASI 44
4.3. I. DÜNYA SAVAŞI'NDA JANDARMANIN KONUMU 48
4.3.1. Çanakkale Cephesi 50
4.3.2. Doğu Cephesi 52
4.3.3. Galiçya Cephesi 54
4.3.4. Güney Cephesi 55
4.4. BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NDA ANADOLU'DA ASAYİŞ DURUMU VE JANDARMANIN FAALİYETLERİ 56
4.5. KURTULUŞ SAVAŞI'NDA JANDARMA TEŞKİLATI VE FAALİYETLERİ 57
4.6. MONDROS ATEŞKES ANTLAŞMASI SONRASINDA ANADOLU'DA ASAYİŞ DURUMU VE JANDARMA 59
4.7. TBMM HÜKÜMETİ'NİN ASAYİŞE YÖNELİK ÖNLEMLERİ VE JANDARMA TEŞKİLATI 64
4.8. CUMHURİYET DÖNEMİNDE JANDARMANIN DURUMU 67
4.8.1. Cumhuriyet Dönemindeki Kanun Değişiklikleri 69
5. 668 SAYILI KANUN HÜKMÜNDE KARARNAME ÖNCESİ, SONRASI VE JANDARMA TEŞKİLATI'NIN GÜNCEL YAPISI **72**
5.1. JANDARMA GENEL KOMUTANLIĞININ TÜRK İDARE YAPISI İÇERİSİNDEKİ YERİ 72

5.1.1. Genelkurmay Başkanlığı ile Jandarma Teşkilatı İlişkileri 72
5.1.2. İçişleri Bakanlığı ile Jandarma Teşkilatı İlişkileri 73
5.1.3. Millî Savunma Bakanlığı ile Jandarma Teşkilatı İlişkisi 76
5.2. JANDARMA GENEL KOMUTANLIĞININ KADROSU, KURULUŞU VE TEŞKİLAT YAPISI 77
5.2.1. Jandarma Genel Komutanlığının Teşkilat Yapısı 77
5.2.2. Personel Yapısı 78
5.2.3. Sorumluluk Alanı ve Görevleri 82
5.2.4. Mülkî Görevleri 85
5.2.5. Adli Görevleri 85
5.2.6. Askerî Görevleri 86
5.3. 668 SAYILI KHK ETKİ VE SONUÇLARI HAKKINDA BİR DEĞERLENDİRME 86
6. SONUÇ 91
KAYNAKÇA 97

TABLOLAR LİSTESİ

Sayfa

Tablo 5.1: Jandarma Teşkilatının Yapısı, Yetki ve Sorumluluklarının Değişimi..... 88

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Yüksek Lisans tezi olarak hazırlayıp sunduğum "JANDARMA TEŞKİLATI VE TARİHİ SÜREÇ İÇERİSİNDE GELİŞİMİ" başlıklı tez; bilimsel ahlak ve değerlere uygun olarak tarafımdan yazılmıştır. Tezimin fikir/hipotezi tümüyle tez danışmanım ve bana aittir. Tezde yer alan araştırma tarafımdan yapılmış olup, tüm cümleler, yorumlar bana aittir.

Yukarıda belirtilen hususların doğruluğunu beyan ederim.

22.03.2023

AYDIN MURAT GÜRBÜZ

KABUL VE ONAY

ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

[**Aydın Murat GÜRBÜZ**] tarafından hazırlanan [**JANDARMA TEŞKİLATI VE TARİHİ SÜREÇ İÇERİSİNDE GELİŞİMİ**] başlıklı bu çalışma, [**22/3/2023**] tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda [oybirliği/oy çokluğuyla] başarılı bulunarak jürimiz tarafından [**Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi**] Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ (Unvanı, Adı ve Soyadı):

Danışman	: Prof. Dr. Ertan BEŞE	İmza: ……..
Üye	: Prof. Dr. Abdülkadir BAHARÇİÇEK	İmza: ……..
Üye	: Doç. Dr. Emine ÇELİKSOY	İmza: ……..

ONAY

Bu Tez, Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun **15/12/ 2022** tarih ve **2022/56-01** sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Coşkun POLAT
Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Jandarma teşkilatı konusu, günümüz güvenlik ihtiyacı içerisinde görmüş olduğu fonksiyonları itibarıyla önemle üstünde durulması gereken bir konudur. Jandarma teşkilatının geçmişten günümüze güvenlik ihtiyacına, gücünün temeli olan kanunlara ve bu kanunlarda yapılan yenilikler ve değişikliklere nasıl karşılık verdiği hususlarına da dikkat edilmesi gerekmektedir.

Ülkemizi, yaşadığımız coğrafyayı ve dünyamızı olumsuz etkileyen her konuda Türkiye Cumhuriyeti Jandarması bir teminat olmuş ve olmaya devam edecektir. Çalışmanın, jandarma teşkilatının ifa ettiği görevleriyle ilgili farkındalık kazanılmasına, bu görev ve yapısıyla ilgili olası yanlış düşüncelerin ortadan kalkmasına yardımcı olmasını temenni ederim.

Çalışmamda, mensubu olduğum jandarma teşkilatının daha iyi tanınması ve anlaşılması bilinciyle çıktığım bu yolda, öncelikle bana bu fırsatı veren ve çalışma sürecinde bana yol gösterici olan, bilgi ve birikimini benden esirgemeyen akademik danışmanım sayın Prof. Dr. Ertan BEŞE'ye sonsuz teşekkürü bir borç bilirim.

Ayrıca bu çalışmayı yapmamda bana hem ilham olan hem de desteklerini esirgemeyen T.C. İçişleri Bakanlığı, Jandarma Genel Komutanlığından kıymetli komutanlarım J. Tümg. Semih OKYAR'a, Emk J. Tuğg. Turgay ARAS'a, J. Kd. Alb. Durali CEYLAN'a ve J. Bnb. Emin Oktay AYDOĞDU'ya sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Son olarak hayatım boyunca yanımda olan ve hiçbir zaman desteklerini benden esirgemeyen annem Seval GÜRBÜZ'e, babam Nihat GÜRBÜZ'e, ablam Dilek YILDIRIM'a ve eşi Erkan YILDIRIM'a sonsuz şükranlarımı sunar, teşekkür ederim.

AYDIN MURAT GÜRBÜZ

Tezin Başlığı: Jandarma Teşkilatı ve Tarihi Süreç İçerisinde Gelişimi

Tezin Yazarı: Aydın Murat GÜRBÜZ

Danışman: Prof.Dr. Ertan BEŞE

Anabilim Dalı: Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı

Tezin Türü: Yüksek Lisans

Kabul Tarihi: 22.03.2023

ÖZET

Devletin bekasında hayati rol oynayan ve tarihsel gelişimi boyunca çeşitli isimlerle zikredilen güvenlik kuvvetleri ve ordunun kuruluşu, insanların bütün olarak yaşama başladığı veya devletin teşekkül ettirildiği tarih olarak bilinmektedir. Bu çalışmada güvenlik ihtiyacının karşılanmasında önemli bir görev ifa eden jandarma teşkilatı anlatılmaya çalışılmıştır.

Toplumlar, insanların güven içinde yaşamaları için zamanın ihtiyaçlarına göre kanunlar çıkarmışlar ve güvenlik teşkilatlarını kurmuşlardır. Bu çalışmada hem teşkilat geçmişleriyle hem de güçlü devlet yapılarıyla ön plana çıkmış ülkelerin jandarma teşkilatı yapılarına değinilmiştir. Jandarma, Kurtuluş Savaşı sırasında ülkenin zorlu şartlarına ve örgütün lojistik gücünün yetersiz olmasına rağmen cephede savaşan birliklerin yanında yer almıştır. Bu çalışmada; Cumhuriyet yıllarından günümüze kadar güçlenen, yenilenen ve zamanla yeni yasalarla güncellenen jandarma teşkilatının bu süreci incelenmiştir.

Jandarma ve polis teşkilatları; vatandaşları çeşitli suçlara mağdur olmaktan korumak amacıyla tedbirler alır. Bu çalışmada vatandaşların güvenliğini ve huzurunu sağlayan Jandarma Teşkilatının içyapısı ve işleyişi incelenmiştir.

Jandarma teşkilatı yapısı ve işleyişi, İçişleri Bakanlığına bağlı kolluk kuvvetlerinden ayrılmaktaydı. 668 sayılı KHK ile İçişleri Bakanlığına bağlanan jandarma teşkilatı yeni bir düzen ve işleyiş ile sürecini devam ettirmektedir. Bu çalışamada 668 Sayılı KHK ile İçişleri Bakanlığına bağlanan jandarma teşkilatının değişen idari yapısı ve işleyişi ele alınmış olup uyum sürecine değinilmiştir.

Anahtar kelimeler: Jandarma, kolluk, emniyet, asayiş, kanun.

Thesis Title: The Gendarmerie Organization and Its Development in the Historical Process

Author: Aydın Murat GÜRBÜZ

Supervisor: Prof.Dr. Ertan BEŞE

Department: Department of Political Science and Public Administration

Thesis Type: Master's Thesis

Date: 22.03.2023

ABSTRACT

The establishment of the security forces and the army, which play a vital role in the survival of the state and are mentioned by various names throughout its historical development, is known as the date when people began to live as a whole or the state was formed. In this study, the gendarmerie organization, which performs an important task in meeting the security needs, has been tried to be explained.

Societies have enacted laws and established security organizations according to the needs of the time so that people can live in safety. In this study, the gendarmerie structures of the countries that have come to the fore both with their organizational history and strong state structures are mentioned. During the War of Independence, the Gendarmerie stood by the troops fighting at the front, despite the difficult conditions of the country and the insufficient logistics power of the organization. In this study; This process of the gendarmerie, which has been strengthened, renewed and updated with new laws from the Republican years to the present, has been examined.

Gendarmerie and police departments; takes measures to protect citizens from being victims of various crimes. In this study, the internal structure and functioning of the Gendarmerie Organization, which provides the security and peace of the citizens, has been examined.

The structure and functioning of the Gendarmerie were separated from the law enforcement officers under the Ministry of Interior. The gendarmerie organization, which was connected to the Ministry of Interior with the Decree Law No. 668, continues its process with a new order and operation. In this study, the changing administrative structure and functioning of the gendarmerie organization, which was connected to the Ministry of Interior with the Decree Law No. 668, was discussed and the harmonization process was mentioned.

Keywords: Gendarmerie, law enforcement, security, public order, law.

KISALTMALAR

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AGSP	Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası
AJK	Avrupa Jandarma Kuvveti
ALTHEA	Avrupa Birliği Kuvvetleri Harekâtı
BDK	Barışı Destekleme ve Koruma Harekâtı
ETK	Emniyet Teşkilatı Kanunu
FETÖ/PDY	Fethullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması
FİEP	Uluslararası Jandarma ve Askerî Statülü Polis (Kolluk) Kuvvetleri Birliği
GIGN	Ulusal Jandarma Müdahale Grubu
JGK	Jandarma Genel Komutanlığı
JSGA	Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi
JTGYK	Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanunu
PVSK	Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu
KHK	Kanun Hükmünde Kararname
NATO	Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü
RG	Resmî Gazete
TBB	Türkiye Barolar Birliği
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi

1. GİRİŞ

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'ün tanımladığı gibi Türkiye Cumhuriyeti Jandarması "Vatan, millet ve Cumhuriyet'e her daim, şevk ve özveriyle bağlı, tevazu modeli teşkil eden bir kolluk ordusudur". Ancak jandarma teşkilatının teşkilat yapısı, teçhizatı, eğitimi ve taahhüdü açısından yeterliliği, 21. yüzyılın güvenlik zorluklarını karşılayıp karşılamadığı ve bunlarla başa çıkmak için operasyonel gereklilikleri karşılayıp karşılamadığı kriterine göre değerlendirilmelidir. Türk Jandarma Teşkilatı, kendisine verilen muhtelif görevleri etkin bir şekilde yerine getirebilmesi için tarihi boyunca çeşitli ıslahat hareketlerine tabi tutulmuştur. Jandarma personeli, coğrafi olarak farklı çeşitli bölgelerde terörle mücadele aynı zamanda emniyet ve asayişi sağlamakta dahil olmak üzere çeşitli görevleri yerine getirir. Jandarma teşkilatı, askeri üniformalı bir kolluk teşkilatıdır.

Jandarma teşkilatı, 21. yüzyılın yeni güvenlik sorunlarıyla proaktif olarak başa çıkmak için, dünya çapındaki diğer kolluk kuvvetleriyle karşılıklı iş birliğini geliştirmeye ve sürdürmeye yönelik faaliyet yelpazesini artırmaktadır. Jandarma Teşkilatı, asimetrik çatışmalar, organize suçlar, bilgisayar bağlantılı suçlar, doğal afetler ve terör eylemleri gibi 21. yüzyılın güvenlik riskleri ve zorluklarının oluşturduğu kimyasal, biyolojik, radyolojik ve benzeri şekillerde ortaya çıkabilecek tehditleri ele almaya çalışmaktadır.

Sonuç olarak, Türk Jandarması, acil durum yönetimi için etkili bir araç olarak, her koşulda kamu düzenini sağlamak ve sürdürmek için gerekli uzmanlığa ve yeteneğe sahiptir. Daha da önemlisi, Türk jandarması güvenlik ve kamu düzenini sağlamak, sürdürmek ve denetlemek için her türlü görevi üstlenmeye her zaman istekli ve hazır olmuştur ve olmaya devam edecektir.

Türkler tarihleri boyunca egemenlikleri altındaki topraklarda güvenlik hizmetlerini ve asayişi sağlamak için askeri teşkilatları kullanmışlardır. Bu hizmetler Oğuz Han'ın Oğuz Kanunları gibi kanunlarla desteklenmiştir. Osmanlılar da ataları gibi asayiş ve düzeni sağlamışlardır. İmparatorluk

boyunca, güvenlik ve kamu düzenini sağlamakla görevli birkaç farklı güç vardı. Ancak 1826'da Yeniçeri Ocağı'nın lağvedilmesi ve 1839'da Tanzimat Fermanı'nın ilanı kanun uygulamasında önemli gelişmelere yol açmıştır. Bu reformun ilanıyla birlikte Zaptiye Teşkilatı kurulmuştur. Bu durum Türkiye Cumhuriyeti Jandarmasının temelini oluşturmaktadır. Çalışmanın içerisinde Asakir-i Zaptiye Nizamnamesinden Türkiye Cumhuriyeti Jandarmasında 668 Kanun Hükmünde Kararname (KHK) ile olan değişikliğe giden süreç işlenmiştir.

Dünyanın pek çok ülkesinde görülen askeri statüdeki kolluk görevlilerinin silahsızlandırılması eğilimi, ülkemizde de etkisini 2016 yılı ve sonrasında göstermiştir. Jandarma teşkilatının askeri üstlere dayalı bir kolluk teşkilatı olması, onun merkezi yönetime bağlılığı açısından önemli sonuçlar doğurmaktadır. Yerel etkiden görece izolasyon ve merkezi yönetimin hiyerarşik bir gözetim organı olarak varsayılması, ordunun hiyerarşik sisteminde benzer normların varlığı ve üst düzey yetkililerin komutası ve subayların görev duygusuyla destekleniyordu.

Jandarma teşkilatının sivilleşmesindeki önemli faktörlerden biri demokratik kolluk anlayışında güvenlik hizmetlerinin zemininde yatan felsefe olabilir. Askeri teamüllerin geçerli olduğu bir kolluk kuvvetinin demokratik bir faaliyet ifa edemeyeceği düşünülmektedir. "Demokratik kolluk" nitelemesinin yapılabilmesi ise kolluk kuvvetlerinin anayasal dayanağının olmasına ve işlemlerinin ve eylemlerinin denetlenebilir olmasıyla doğru orantılıdır. Sivil gözetim noktasında, 2008 senesinde Avrupa Komisyonu ve Birleşmiş Milletler Kalkınma Programının (UNDP) desteği ile İçişleri Bakanlığınca başlatılan "İç Güvenlik Sektöründe Sivil Gözetimin Geliştirilmesi Projesi" öncü niteliktedir. Ancak, Türkiye'de terör, coğrafi farklılıklardan kaynaklanan ekonomik ve sosyal sorunların var olmasına karşın bu anlayışın yerleşmesine mâni olmadığı görülmektedir. Ayrıca, demokratik kolluk anlayışının tam anlamıyla hâkim olabilmesi için evvela hukuk devletinin tüm gerekliliklerinin sağlanması gerekmektedir. Ayrıca belirtmek gerekir ki Türkiye Cumhuriyeti demokratik kolluk anlayışında iyi bir noktadadır.

Değişiklikten önce Jandarma, Genelkurmay Başkanı, İçişleri Bakanlığı ve Adalet Bakanlığı ile ayrı askeri, idari ve yargısal bağlara sahipti. Bu nedenle jandarmanın sivilleştirme ihtiyacı her zaman açık bir gereklilik olmuştur.

Öte yandan, Türkiye kolluk tarihine bakıldığında, "sivil katılım ve hesap verebilirlikten" uzak, askeri kökenli güce bağımlı bir kolluk teşkilatına sahip olup, iş birliği ve koordinasyon sorunları yaşamaktadır. Ancak demokratik bir devlet anlayışı, halkın hesap verebilir olduğu bir devlet olduğunun kabulünü taşımakta ve bu yöndeki reformları hayata geçirmek için bir fırsat olarak hizmet etmektedir. Jandarma teşkilatındaki değişiklikleri de bu ışıkta değerlendirmek gerekir. Şeffaflık ve cezai kovuşturmaya katılım gibi özellikler de demokratik bir anayasal devlet için ön koşullardır. Kolluk hizmetlerinde hesap verebilirlik üç farklı açıdan değerlendirilebilir. Bunlardan ilki, yetkililerin üstlerine hiyerarşik beyanlarından oluşan idari hesap verebilirliktir. Yine görevliler tarafından kurulan işlemlerin yasallığının kontrolü de kanuni bir kontroldür ve ikinci bir değerlendirme teşkil eder.

Hesap verebilirliğin sağlanması için öncelikle halkın ihtiyaç ve talepleri dikkate alınmalı, bu nedenle yerel yönetimler ve kolluk kuvvetleriyle birlikte çalışarak bunu sağlayacak mekanizmalar oluşturmalıdır. Kamu Denetçiliği Kurumu ve CİMER Başvuru Ofisi'nin varlığının bilgi edinme hakkının kullanılmasını kolaylaştıracağı düşünülmektedir. Ancak bazıları, "bağımsız bir şikâyet kurulu" kurmanın daha etkili olacağına inanmaktadır. Ancak her halükârda halkın katılımını sağlamak için şeffaflık ve vatandaş gözetimi gibi konularda farkındalık yaratmaya ihtiyaç vardır.

Anadolu coğrafyası konum itibarıyla tarih boyunca her daim savaşların ve işgallerin ana noktası olmuş, dünya ticaret yollarının ana kesişim ayağını oluşturmuştur. Dünyanın en büyük ve önemli krallıklarına ve Osmanlı İmparatorluğu gibi dünyada hüküm sürmüş bir imparatorluğa ev sahipliği yapmış bu topraklar, tarih boyunca her zaman güvenlik açısından önemini korumuş, iktidardaki yöneticilerin ilk görevi yerel huzur ve güvenliğin korunması yönünde olmuştur. Türkiye Cumhuriyeti, Orta Asya'da Metehan tarafından M.Ö 209'da kurulan ilk düzenli ve disiplinli ordunun devamını

oluşturan Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK) ve bağlı birlik olarak kurulan jandarma ile 1000 yıldır bu topraklarda huzuru ve barışı tesis etmeye devam etmektedir.

Devlet tasavvuru içerisine kolluk olgusunu dâhil etmemek mümkün değildir. Bu iki kavram, bir arada var olan ve birbirleri için anlam ifade eden kavramlardır. Devlet, kolluk kuvvetlerinin güvenlik işlevi ile toplumda kendini meşrulaştırırken, kolluk olgusu ile toplumda somutlaşmaktadır. Bazı yönlerden güvenlik, devletin en önemli ve öncelik vermesi gereken işleviyken bu işlevi yerine getiren en temel araç kolluk kuvvetidir. Tarihsel süreçle ortaya çıkan devletler zamanla gelişmiş, değişmiş ve kendilerini yöneten toplumlarda günden güne daha aktif birimler haline gelmiştir. Fakat devletler için en öncelikli dönüm noktası, modern zamanlarda meydana gelmiştir. Modern devlet bu dönemde şekillenmiştir ve topluma nüfuz etmek ve gerektiğinde idari mekanizmalarla şekillendirmek için mükemmel araçlara sahiptir.

Öte yandan devletlerin gelişimine ek olarak, kurumsal olarak en köklü oluşumlardan bir tanesi olan kolluk da zamanla değişmiştir. Kolluk, fonksiyonel olarak otonom bir kurumu olmayan bir gelenekte mevcut iken, zamanla yerelleşerek, profesyonel olmayan bir biçimde işlevlerini yerine getirmeye başlamıştır. 'Profesyonel olmaması' ifadesiyle kast edilen, kanuni çerçevede yetkilendirilmemiş olmasıdır. Ancak modern çağla birlikte kolluk; uzmanlaşmış, profesyonelleşmiş, kanunileşmiş ve hizmet veren bir teşkilat haline gelmiştir. Böylece kamuya açılmıştır. Modern devlet, toplum üzerinde meşru bir yasal güç tekeli yaratmış ve kolluk kuvvetlerine bu gücü belirli kurallar dâhilinde içsel olarak kullanma yetkisi vermiştir.

Ancak modern zamanlarda kolluk kuvvetlerinin tekâmül çizgisinin her ülkede aynı olduğunu söylemek zordur. Her ülkenin kendi tarihsel deneyimi söz konusudur ve bu nedenle benzersiz bir yasa uygulama biçimine sahiptir. Örneğin, Almanya, İsviçre, Belçika gibi federal devletlerin cezai kovuşturma yapılarına bakıldığın zaman temelde iki farklı yönelim ön plana çıkmaktadır. Bu yönelimlerin ilki Anglo-Sakson kolluk sistemidir. Diğeri ise Kıta Avrupası kolluk sistemidir.

Anglo-Sakson kolluk sistemi; ana kaynağı İngiltere olarak gösterilebilecek olan, operasyonel yükün büyük bir bölümünü suçla uğraşmaya ayıran yerel, medeni bir özel polis gücüne dayanmaktadır. Kıta Avrupası kolluk sistemi denilince ise akıllara ilk olarak Fransa gelmektedir. Kıta Avrupası kolluk sisteminin, Anglo-Sakson sisteminden esas farkı, daha merkezi bir kolluk yapısı ve orduya bağlı bir ulusal jandarma ile tamamen askerden arındırılmış bir polis gücünü elinde bulundurmasıdır.

Askerî kolluk tipi jandarma, kıta Avrupası kolluk sisteminin bir özelliği ve son zamanlarda enternasyonel literatürde tarihsel perspektifin dışında ele alınmış ve Anglo-Sakson ülkelerinde de incelenmiştir. Şehir güvenliği anlayışı ve buna bağlı polis çalışmaları sonucunda, polisinin bazı durumlarda gerek teçhizat açısından gerekse müdahalede yer yer aşırı sert olması ya da tersine yetersiz kalması Avrupa literatüründe eleştirilmiş, bu nedenle jandarmaya ilgi artmıştır.

Toplumun asgari gereklerinden biri olan güvenlik ihtiyaçlarının karşılanması, sadece devletin bekasının dış etkenlerden korunması değil, aynı zamanda yerel ve ulusal düzeyde gündelik hayatın devamlılığının sağlanması anlamına da gelmektedir. Farklı siyasi görüşlerin devamlılığı ve bu farklılıklara uyum sağlamak için idari yapıların elden geçirilmesi, ulusun geleneğinde uzun süredir devam eden bir olgu olmuştur.

Ancak bugüne kadar yapılan reform ve reform çalışmaları sadece teorik olup, pratik farklılıklar dikkate alınarak yapılmamıştır. Özellikle belirtmek gerekir ki, siyasi görüşler doğrultusunda hareket edilmiş ve ülkenin durumundaki köklü değişiklikler uygun görülmemiştir.

Literatürde "iç güvenlik aktörleri" olarak geçen müşterek kolluk kuvvetleri, devlet statüsü kazanmayı hedefleyen yapıların kurucu unsurudur. Kıta Avrupası sisteminde ceza kovuşturma anlayışı ulusal karargâh merkezli olması sebebiyle, jandarma teşkilatı da merkezi idarenin denetimi altındadır.

Fransız kolluk yaklaşımında meydana gelen bu duruş, kolluk kuvvetlerini de içine alan, toplum ile idare arasındaki "tampon bölge"nin ortadan kaldırılması ve devletin tek güç olarak kabul edilmesi fikrine dayanmaktadır. Bu değişim

toplumsal düzeni merkezileştiren ve sürdüren kurumlara ait olduğu için önem kazanmaktadır.

Diğer taraftan, Türkiye kolluk tarihine bakıldığında, "sivil katılım ve hesap verebilirlikten" uzak, askerî kökenli, güce bağımlı bir kolluk yapısına sahip olduğu, iş birliği ve koordinasyon sorunları yaşadığı görülmektedir. Fakat demokrasiyi benimsemiş ülkeler, halka hesap veren bir devlet olduğu algısını taşımakta ve bu yönde reformların yapılmasına itici güç olmaktadır. Jandarma teşkilatındaki değişiklikleri de bu açıdan değerlendirmek gerekir. Şeffaflık ve cezai kovuşturmaya katılım gibi özellikler de demokratik bir anayasal devlet için ön koşullardır. Kolluk hizmetlerinde hesap verebilirlik iki farklı açıdan değerlendirilebilir. Bunlardan ilki, yetkililerin üstlerine hiyerarşik beyanlarından oluşan idari hesap verebilirliktir. Görevliler tarafından kurulan işlemlerin hukuka uygunluğunun kontrolü de hukuki kontrol olup ikincil bir değerlendirme oluşturmaktadır.

Kolluk kuvvetlerinin iyi anlaşılması devlet yapılarının da iyi anlaşılması anlamına gelmektedir. Bu bağlamda devlet için önemli olduğu düşünülen bir kolluk kuvveti olan jandarma teşkilatının detaylı incelenilmesi ve öğrenilmesi gerekmektedir. Bu teşkilatlanmanın tarihi gelişimine, bu gelişimin sonucunda Türkiye Cumhuriyeti'ndeki etkinliğine, başka ülkelerdeki jandarma teşkilatlanmalarına bakılması gerekmektedir.

Bu amaç doğrultusunda bu tezde jandarma kavramı, kolluk türleri, dünyada jandarma teşkilatlarının oluşumundan bazı ülke örnekleri incelenmiştir. Ayrıca Türkiye Cumhuriyeti jandarmasının tarihsel gelişimi ve 27 Temmuz 2016 tarihli 668 sayılı KHK sonrası oluşan yeni durum ele alınmıştır. Fethullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY)'nın 15 Temmuz 2016 hain derbe girişimi sonucunda ülkemizde birçok önemli değişiklikler olmuştur. Bu minvalde jandarma teşkilatının yapılanmasında 668 Sayılı KHK ile değişikliğe gidilmiştir. Yapılan değişikliklerin öncesi ve sonrası, hukuki ve uygulama alanı noktasında incelenmiş akademik anlamda anlatılmaya çalışılmıştır. Bu çalışmada, jandarma teşkilatının ortaya çıkışı ve modernleşmesi, farklı

yönleriyle ele alınmaya çalışılmış, böylece literatürdeki bu eksikliğe küçük bir katkı sağlamak amaçlanmıştır.

Tezin konusu; jandarma teşkilatının ortaya çıkış süreci, dünyadaki ve Türkiye'deki mevcut durumu ele alınarak Türkiye'de 668 Sayılı KHK ile yapısı değişen jandarma teşkilatının sürecinin ele alınmasıdır. Tezin amacı; 668 Sayılı KHK ile işleyişi ve bağlı olduğu bakanlığı değişen jandarma teşkilatının yaşanan değişikliklerde ortaya çıkan uyum ve yetki sorununun çözümünün ele alınmasıdır.

Tezde nitel araştırma yöntemine başvurulmuştur. Bu bağlamda jandarma teşkilatının tarihsel süreci incelenmiş, işlevi ve gereklilikleri irdelenmiş, 668 Sayılı KHK ile değişen yapısında ortaya çıkan sorunlar sorgulanarak çözüm aranmıştır. Tezin sınırlılıklarına bakıldığı zaman kolluk kuvveti olan jandarma teşkilatının içyapısı ve işlevinin anlatımında iç kaynakların yetersiz olmasıdır. Bununla birlikte 668 Sayılı KHK ile yapısı ve işlevi değişen jandarma teşkilatının böyle bir değişikliğe neden ihtiyaç duyulduğunun hem kaynak hem de veri olarak ortaya konulamamasıdır.

Tez üç temel bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde güvenlik kavramı teorik olarak açıklanmıştır, 'jandarma' kavramı tanımlanmaya çalışılmış, tarihi anlamda ortaya çıkış sebepleri ve dünyadaki 'jandarma' kavramının şekillenmesi tarihi ve hukuki veriler ile ortaya konulmaya çalışılmıştır. Avrupa ülkelerinin jandarma kuvvet yapısı ele alınmış, sonuç kısmında özellikle Fransa ve İtalya'nın ülkemiz sistemi ile olan farklılıkları ortaya konulmaya çalışılmıştır.

İkinci bölümde Türk tarihinde jandarmanın konumu incelenmiş, teşkilat yapısında süreç içerisinde yaşanan yasal değişiklikler ele alınmış, uluslararası anlaşmalarla ve kanunlarla gelişimi anlatılmıştır.

Üçüncü Bölüm'de 668 sayılı KHK ile yapılan değişikler incelenmiş, bu değişikliklerin hangi sorunlara çözüm için getirildiği ve değişikliklerden sonra eksik noktaların neler olduğu konusu açıklığa kavuşturulmaya çalışılmıştır.

2. KAVRAMSAL VE TEORİK ÇERÇEVE

Güvenlik, uluslararası ilişkiler bağlamında yaygın olarak tercih edilen bir olgudur ancak çoğu zaman açıkça kavramsallaştırılmamıştır. Buzan şu sözlerle güvenliği ifade etmektedir; "sevgi, özgürlük ve güç kavramları gibi tartışmalı ve biraz belirsiz bir olgudur ve manası hakkında birçok teorik ve çözülmemiş münakaşa vardır" (Buzan, 1991, s.7). McSweeney, güvenliğin tanımlanmasının zor bir kavram olduğu iddiasını desteklemiş ve bunun "barış, haysiyet ve adalet gibi başka kavramlarla ilişkilendirilebilen ama tarif etmeye inat eden bir terim" olarak açıklamıştır (McSweeney, 1999, s.13). Baldwin ise, çeşitli güvenlik kavramsallaştırmalarını sorgulamış ve bunları "tartışmalı" olarak adlandırmak yerine, "kafa karıştırıcı ve yetersiz kavramlar" demeyi tercih etmiştir (Baldwin, 1997, s.13). Baldwin'e göre güvenlik, iki esas soruyu yanıtlayarak daha kolay tanımlanabilir: "Kimin için güvenlik?" ve "Hangi değer için güvenlik?". Güvenliğin tanımı belirsizdir, ancak güvenlik genel olarak "temel değerlere yönelik tehditlerin yokluğu" olarak tanımlanabilir (Baldwin, 1997, s.13).

Pek çok araştırmacı, kavramın "diğerleri" veya "tehditler" olmadan anlamsız olduğunu savunarak, genel ve özel güvenlik arasında da ayrım yapmaktadır. Örneğin, Wolfers'a göre güvenlik, genel manada edinilen değerlere yönelik tehditlerin olmadığı ve özel manada ise bu değerlere yönelik saldırı tehditlerinin olmadığı anlamına gelmektedir (Wolfers, 1952, s.485).

Waever'a göre güvenlik, güvenlik tehditlerinin varlığını ve bunları ele almak için özel önlemlerin alındığı koşulları ifade etmektedir (Waever, 1995, s.7). Güvensizlik ise, bir güvenlik sorununun olduğu ancak uygun bir önlemin alınmadığı veya yanıt verilmediği durumları tanımlamaktadır. Bu durumda tehdit yoksa güvenlik kavramından söz edilemez. Waever'a göre güvenlik, bir manada, çoğunlukla devletlerin derhal seferber edilmesi ile münakaşalı veya göz dağı verici ilişkileri istikrara kavuşturmak olarak görülebilir (Waever, 1995, s.7). Waever'e göre amaç "güvenlik-dışılaştırma" olmalıdır (Waever, 1995, s.7). Güvenlik-dışılaştırma, konunun "acil" statüsünden çıkarılması ve siyasi arenada normal müzakerelere getirilmesi anlamına gelir (Buzan, 1991, s.7).

Uluslararası ilişkiler alanı gibi, uluslararası güvenlik bilimi de temelleri büyük ölçüde Avustralya, Kuzey Amerika ve Avrupa atılan Batı'nın bir dalıdır. Bu çalışma alanı, bugün kullandığımız şekliyle II. Dünya Savaşı sonrası devletleri şekillendirmiştir. Savaştan önce güvenlik, "savaş bilimleri", "askeri bilimler" ve "strateji" başlıkları altında incelenirken, 1945'ten sonra ayrı bir akademik disiplin haline gelmiştir. Güvenlikle ilgili bilimsel literatür birçok açıdan önemli gelişmeler ve değişimler göstermektedir (Buzan ve Hansen, 2009, s. 1). Geçmiş dönemden en önemli kopma noktası bu verilerdeki anahtar terimin "savaş" ya da "savunma" değil, güvenlik olmasıdır. Bu durum, askeri güvenlik tekelinin güvenlik faaliyetlerinin sivilleştirilmesine katkısı olmuştur.

Soğuk Savaş'ın başlangıcından bu yana, devleti birincil referans nesnesi ve güvenlik sağlayıcısı olarak gören Gerçekçi (Realist) Okul temelli yaklaşım güvenlik araştırmalarına hâkim olmuştur. Bu yaklaşım artık "geleneksel yaklaşım" olarak adlandırılmaktadır.

Geleneksel yaklaşımda, askeri tehditler güvenlik tehditleri olarak anlaşılmaktadır. Bir ulusun bekası, korunması gereken en önemli varlık gibi görünmektedir. 1970'lerin başından itibaren yeni algılar ve yaklaşımlar ortaya çıkmıştır. Bu yeni sesler, Soğuk Savaş döneminde dayatılan askeri ve nükleer saplantılar sonucunda güvenliğin kapalı alanlarda uygulanmasından duyulan memnuniyetsizlikten doğmuştur.

1970'lerde "Barış Çalışmaları", ana akım stratejik çalışmaların bir eleştirisi olarak ortaya çıkmıştır. Bu ana akım çalışmaların kendilerinin nükleer durumda devlet temelli bir bakış açısının ahlaki sonuçlarını eleştirmediğinden şikâyet etmektedir. Ayrıca uluslararası ilişkilerde askeri meseleler dışındaki konular da "yüksek mahiyetli siyaset" gündemine girmeye başlamıştır. Ekonomik ve çevresel konular, askeri güvenlik endişelerine yol açan ana sorunlardan sadece ikisidir. 1983'te Richard Ullman, "Güvenliği Yeniden Tanımlamak" başlıklı bir makalesinde, güvenliğin çevresel ve ekonomik konuları içerecek şekilde genişletilmesi gerektiğini savunmuştur (Ullman, 1983, s. 129-153).

Geleneksel güvenlik anlayışı, Gerçekçi Okul'a dayanmaktadır Uluslararası ilişkilerde gerçekçilik, zaman içinde her biri kendi yapısına sahip olan ancak

ortak üç temel varsayıma sahip olan klasik gerçekçilik, yeni gerçekçilik ve yeni-klasik gerçekçilik gibi kollara ayrılmıştır. Bunlar 'devletçilik'dir ve devletin asıl amacı kaos içinde 'hayatta kalmak' ve 'kendi kendine yetmektir'. Bu varsayımların öne sürdüğü gibi, geleneksel güvenlik yaklaşımına göre birincil "referans nesnesi" (veya korunan şey) devlettir. Ayrıca ulusal bağımsızlığın, toprak bütünlüğünün ve egemenliğin korunması gelenekçi devlet anlayışının merkezi değerleridir (Miller, 2001, s. 17). Bununla birlikte güvenlik aynı zamanda askeri politika açısından da tanımlanmaktadır.

Ayrıca ulusal bağımsızlığın, toprak bütünlüğünün ve egemenliğin korunması gelenekçi devlet anlayışının merkezi değerleridir. Güvenlik aynı zamanda askeri politika açısından da anlamlandırılmaktadır. Örneklendirecek olursak, geleneksel yaklaşıma yakınlığıyla bilinen Walt, güvenliği "askeri gücün tehdit ve kontrolünün incelenmesi" olarak tanımlamıştır (Walt, 1991, s. 212). Gelenekçi anlayışın bir başka örneği olarak Miller, diğer devletlerin ülkenin ulusal güvenliğine yönelik tehdit oluşturduğunu ve bu tehditlere karşı askeri müdahalenin gerekli olduğunu vurgulamaktadır (Miller, 2001, s. 17).

Geleneksel güvenlik anlayışını, nesnelci güvenlik anlayışı temsil etmektedir. Gerçekçi yaklaşımdakiler ise nesnel ve gözlemlenen bireylerden bağımsız olarak bilinebilecek bir dış dünya olduğunu savunmaktadırlar. Onlar için güvenlik "dışarıda", öncelikli ve dilden bağımsızdır. Son olarak, yeni-gerçekçi ve gelenekselci bakış açıları, yayılmacı ve derinleştirici yaklaşımları "güvenlik araştırmasını geleneksel odağından ve yöntemlerinden uzaklaştıran, alanı entelektüel olarak çelişkili ve pratik olarak alakasız hale getiren bir yaklaşım" olarak görmektedir (Krause ve Williams, 1996, s. 230).

Buzan'ın basitçe ifadesiyle, etnik köken, ekonomi ve sağlığı incelemeye yönelik alternatif bir yaklaşım başlatıldı. Daha sonra, güvenliğe yönelik yapılandırmacı yaklaşımlar, eleştirel yaklaşım ve ana akımlar olmak üzere ikiye ayrıldı. Kopenhag Okulu ve Kritik Güvenlik Çalışmaları gibi belirli disiplinler ortaya çıktı. Gelenekçi yaklaşımın yarattığı hayal kırıklığı "Güvenli hâle getirilen nedir/kimdir?", "Hangi tehditlere karşı?" ve "Hangi araçlarla?" sorularına farklı cevapların ortaya çıkmasına neden olmuştur (Buzan, 1991, s.7). Yeni bakış

açılarının ortaya çıkışıyla, gelenekselci yaklaşımdakiler ile genişletmeci-derinleştirmeciler arasında tartışmalara yol açmış ve derinleştirmiştir. Soğuk Savaş döneminin son bulması ve bunun sonucunda ortaya çıkan cepheleşmiş iki-kutuplu düzeni, yayılmacı politikalarını güçlendirip derinleştirdi aynı zamanda yeni yapılandırmacı yaklaşımlar, güvenlik araştırmalarında kendilerine yer buldu.

Williams ve Krause, Uluslararası ilişkilerde, Güvenlik çalışmalarını iki ana yaklaşım üzerine ayırmaktadır. İlk grupta yer alan ve güvenlik alanının yanı sıra yeni bir referans noktası ekleyerek güvenlik alanını geliştirmişlerdir. Derinleştirmeciler olarak anılan bu ilk grup: kimin, ne için güvenlik sorusunu yanıtlamaya odaklanan grubun uluslardan ziyade bireyleri, toplumları, toplulukları analiz ettiği görülmektedir. İkinci grupta ise genişletmeciler bulunmaktadır bu gruptakiler ise tehdit ve tehdit üzerinden güvenlik çalışmalarına odaklanmışlardır. Bu grubun temel savı askeri olmayan tehditler Üzerinden güvenliğin artırılması hedeflenmektedir. (Krause ve Williams, 1996, s.230)

Bu yeni tehditlerin etkileri sağlıktan çevreye ve ekonomiye kadar uzanmaktadır. Özetle, genişletmeciler devleti referans alarak yeni tür tehditlerden bahsetmektedirler. Araçların derinleştirilmesi, yeni referans nesnelere (özellikle insanlara) odaklanarak güvenlik farkındalığını artırmaktadır. Genişletmeci-derinleştirmeci tarafta bulunan inşaacı ve eleştirel yaklaşımlar arasında önemli farklılıklar olsa da hepsi şunu ifade etmektedir: "Tehditler sadece fiziksel güçler değildir, güvenliğin sabit bir şey olmadığı, değişiklik gösteren kavram ve durum olduğu" önermesini paylaşmaktadırlar. Bu varsayımlar, bu yaklaşımların temel olarak bir sosyal ontoloji anlayışını paylaşmalarından kaynaklanmaktadır. Böylece dünya siyasetinin gerçekliğini oluşturan unsurlar (egemenlik, devletler, güç ilişkileri, barış, savaş, anarşi vb.) toplumsal etkileşim süreçlerinde inşa edilmektedir. Benzer şekilde, güvenlik ve güvenlik ilişkileri, karşılıklı etkileşimleri sırasında farklı aktörler tarafından inşa edilen 'sosyal durumlar'dır.

Kopenhag Okulu, başta Buzan ve Waever olmak üzere Jaap de Wilde, Morten Kelstrup, Pierre Lemaitre, Elzbieta Tromer gibi Kopenhag Barış ve Çatışma Çalışmaları Merkezi'nde çalışan akademisyenler tarafından yönetilen güvenlikle ilgili bir gruptur. Okulun adını ilk koyan McSweeney olmuştur ve bu ad daha sonra hem grup üyeleri hem de akademi tarafından benimsenmiştir. Huysmans, okul ile ilgili iki motivasyonu tanımlamaktadır: Okul, dar görüşlü askeri-politik yaklaşımlardan korunurken, kavramları çelişkilerden korumayı da amaçlamaktadır (Huysmans, 2007, s. 46).

Uluslararası güvenlik çalışmaları ve Kopenhag Okulu ile ilgili akademik literatüre üç ana katkı yapmıştır. Bunlar; bölgesel güvenlik kompleksi teorisi, güvenlikleştirme/güvenlik-dışılaştırma teorisi, sektörel güvenlik yaklaşımı teorisidir. (Baysal ve lüleci, 2011, s.70).

Güvenlik literatürünün genişletilmesi ve derinleştirilmesine ilişkin tartışmaya çok yer ayrılmıştır ancak "Bir şey nasıl güvenlik sorunu olur?" Bunun anlamı nedir?" sorusu hala güvenlik araştırmalarının merkezinde yer almaktadır.

Kopenhag Okulu'nun yaklaşımına göre, güvenlik sözedim olarak görülmektedir. Ek olarak konu, güvenlikleştirme olarak bilinen konuşma ve davranış yoluyla bir güvenlik sorunu olarak sunulabilmektedir. Güvenlikleştirme kavramı ilk olarak Ole Waever'in 1995 yılında yayınlanan "Securitization and Desecuritization" adlı ünlü makalesinde tanıtılmıştır. Güvenlikleştirme Teorisi, 1998 yılında Security A New Framework for Analysis adlı bir kitapta kapsamlı bir şekilde tartışılmış ve güvenlik araştırması akademik literatürde yerini almıştır. Bu teoriye göre, bir sorunu basitçe "güvenlik" olarak etiketlemek, onu bir güvenlik sorunu haline getirmektedir. Bunun dışında okul, güvenliği yapılandırmacı bir bakış açısıyla öznelerarası bir inşa olarak tanımlıyor, bu nedenle ele alınan konunun 'gerçek' bir tehdit olup olmadığı ile ilgilenmemektedir. Buzan "Güvenlik özneler veya nesneler üzerinden tanımlanamaz, güvenlik özneler arasında vardır." demiştir (Buzan, 1991, s.7).

Bu noktada askeri olmayan tehdit ve askeri olmayan güvenlik konusuna değinmek gerekmektedir. Askeri olmayan güvenlik ve tehdit konusunda Kopenhag Okulu ortaya çıkmıştır. Bu okul güvenlik çalışmaları konusunda;

askeri olmayan güvenlik ve bu konunun tüm yönlerine odaklanmıştır. Güvenliği sadece askeri güvenli olarak tanımlamamıştır, diğer tüm güvenlik sektörlerini tanımlamış ve kavramı genişletmeye çalışmıştır. Buzan'a göre 'sektör' aslında bütünsel 'gerçekliğin' ne olduğunu incelemek için kullanılan bir mercek, bu incelemenin gerçekliğin yalnızca belirli kısımlarını aydınlattığı bir durumdur. Başka bir deyişle, sektörler, yalnızca belirli boyutlarını, belirli ilişki biçimlerini veya belirli varlıklar arasındaki etkileşimleri vurgulayarak, sisteme bir bütün olarak seçici bir mercekle bakmamızı sağlamaktadır (Buzan, 1991, s.7).

Buzan, Waever ve de Wilde, güvenlik kavramına beş yeni sektör eklemektedir. Bunlar; askeri, sosyal, ekonomik, ekolojik ve politikdir. Bu anlayış askeri sektörün güvenlik araştırmalarındaki tekeline meydan okurken önemini de göz ardı etmemektedir. Kopenhag Okulu, her sektörü keşfederken farklı etkileşim türlerini incelemektedir:" Askeri alanda şiddete dayalı ilişkiler; siyaset sektöründe güç, liderlik ve algı ilişkileri; ekonomik sektörde ticaret, üretim ve finansal ilişkiler; sosyal sektörde kolektif kimlik ilişkileridir." (Buzan, 1991, s.7).

Askeri sektör, ulusların saldırı ve savunma yeteneklerinin etkileşimi ve ulusların birbirlerinin niyetlerine ilişkin algılarıyla ilgilenmektedir. Askeri alanda tek olmasa da ana aktör ve referans noktası hala devlettir. Politik alanda bile referans nesneleri genellikle devletler ve ulusal egemenliktir. Ancak askeri olmayan tehditler de burada önem kazanmaktadır. Bu alanda devletler dışındaki siyasi kurumlara da atıfta bulunulmaktadır. Örnekler arasında Avrupa Birliği gibi devlet üstü kuruluşlar, etnik azınlıklar ve kabileler gibi sivil toplum kuruluşları yer almaktadır. Siyasi ve askeri sektörler ulusal güvenlikle ilgilenir, ancak ulusal kimlikle ilgilenmez.

Sosyal alan ise kolektif kimlik meseleleriyle ilgilenmektedir. Sosyal sektörün referansı, imajlarının büyük grup bağlılıkları ve bağlılıkları tarafından tehdit edildiği konusunda fikir birliğine varılarak belirlenmektedir.

Sektörlerden birisi de ekonomik sektörlerdir. Kaynaklara, finansa ve pazara erişim noktasında ekonomik sektörler neredeyse çeşitli değişiklik içermektedirler. Zenginlik ve güce odaklı bir amaç teşkil edilmektedir.

Ekonomik sektörler tam olarak ticari ve üretim ilişkileri konusuna odaklanmaktadır. Ülkelerin ve devletlerin zenginliği temel referans noktasıdır. Uluslar, ulusların zenginliği, ekonomik sınıflar, bireyler, uluslararası ekonomi ve bu ekonomiler içerisindeki sistemlerin temel referans noktası olarak da incelenmektedir.

İncelenmesi gereken önemli bir sektörde, çevre sektörüdür. Dünyada yaşayan insanların ve bu yaşamı sürdürmek için faaliyetleri ile içerisinde yaşadığımız biyosfer arasındaki ilişkiye odaklanmaktadır. En temel olarak çevre sektörü; çevrenin kendisidir. Gelişen ve ilerleyen uygarlıkların, bu ilerleme ve gelişme sırasında çevre üzerinden kendilerine verdikleri zararları ve bu zararların nasıl sosyal bir barbarlığa dönüşebileceğini işaret etmektedir.

Bu teorinin yaklaşımı, bir bölgedeki aktörler aralarında daha özerk güvenlik dinamikleri oluşabilmektedir. Huysmans, Kopenhag Okulu'nu analiz ederken, güvenlik komplekslerini, güvenlik uygulamalarının birbirine daha bağımlı olduğu, coğrafi olarak tanımlanmış bölgesel güvenlik sistemleri olarak tanımlamıştır (Huysmans, 2007, s. 46). Buzan'a göre dünyadaki bütün ülkeler güvenlikleri bağlamında birbirine bağımlı durumdadır. Bununla birlikte, tehdit ve kaygı yakınlıkla ilişkili olma eğilimindedir; bu nedenle birbirine yakın durumlar için bağımlılıklar, uzaktaki durumlar için bağımlılıklarla aynı olamaz (Buzan, 1991, s.7). Bu bağlamda anarşi ve coğrafi farklılıklar, güvenlik bağımlılıklarının yoğunlaştığı bölgesel farklılıklardır.

Güvenlik kompleksleri kavramı, 1990'ların başında Kopenhag araştırma okuluna dahil edildi ancak güvenlikleştirme kavramının 1995'te benimsenmesinden sonra, bölgesel güvenlik kompleksleri teorisinde bir değişiklik oldu. 1995'ten önce güvenlik kompleksi, "güvenlik algılarını ve güvenlik endişelerini bağımsız olarak değerlendiremeyen bir grup devlet" olarak tanımlanıyordu.

Buzan ve Waever, Regions and Powers: The Structure of International Security adlı kitabında, bölgesel güvenlik kompleksi teorisini kapsamlı bir şekilde tartışmaktadır. Yazarlar, dünyayı farklı güvenlik komplekslerine sahip

farklı bölgelere ayırmış ve bölgelerin tamamındaki farklı güvenlik dinamiklerini analiz etmişlerdir.

İlk olarak 1990'ların ortasında güvenlikleştirme kavramı Waever tarafından formüle edilmiş ve sonrasında uluslararası ilişkilerde bir terim haline gelmiştir. Kopenhag Okulu'nun teorik çalışması bu yaklaşım üzerine inşa edilmiştir. 1995 yılında Waever, güvenliği bir konuşma eylemi olarak tanımlamış ve güvenlikleştirme kavramını "konuyu zaten tehdit konumuna sokan sözlü bir ifade" olarak tanımlamıştır.

Çalışma güvenlikleştirme kavramını şu şekilde açıklamaktadır: Güvenliği bir söz gelimi olarak dil teorisinin yardımıyla kucaklayabiliriz. Bu dönemde güvenlik kişisel çıkardan ibarettir. Dilin kendisi eylemdir. Söylemlerin kendisiyle bir şey yapılmış olur (iddiada bulunmak, söz vermek, bir gemiye isim vermek gibi). Ülke temsilcileri, güvenlik kavramını ilan ederek, bazı gelişmeleri özel alanlara devretme ve bu gelişmeyi her ne şekilde olursa olsun engelleme hakkını talep etmektedirler."

Güvenlikleştirme, 1998'de Kopenhag Okulu'nun yazarları tarafından bir sorunu yerleşik siyasi kurallardan çıkarmak ve onu belirli bir siyasi veya hiperpolitik duruma dahil etmek olarak tanımlandı. Buzan güvenlikleştirmeyi bir spektrumu yardımıyla açıklanmıştır. Buna göre, her konu politize değildir (devletin çıkarlarına hizmet etmez ve kamusal tartışma veya karar almayı gerektirmez) ve politize edilebilir (hükümet karar alma sürecinin ve kamu politikasının parçası olan kaynaklar tahsis edilmelidir) ve güvenlikleştirilmiş (sorun zaten bir tehdit olarak sunuldu, acil eylem gerektiriyor ve normal politika eyleminin dışındaki olağanüstü davranışları haklı çıkarıyor) şeklinde sınıflandırılabilir. Güvenlikleştirme eylemi, sorunu zaten bir tehdit olarak tanımlamış ve ona diğer sorunlara göre mutlak öncelik vermiştir. Bu sorun çözülemezse diğer sorunların öneminin kalmadığı algısı vardır. Bu şekilde, dahil olan aktörler bu sorunu olağanüstü yol veya araçlarla çözmek için meşruiyet kazanmışlardır. Saldırganlar bu durumun farkındadır ve sorunu alışılmadık yollarla çözmeye çalıştıkları bir güvenlik sorunu olarak tanımlamıştır. Güvenlikleştirme görevlileri, bunun acil bir durum olduğunu belirtmek için "güvenlik" terimini

kullanmış ve bu nedenle, bir tehdit olarak sunulan bu durumu bir güvenlik sorunu olarak nitelendirerek, sorunun çözülmesi için gerekli tüm önlemlerin alınmasını talep etmişlerdir.

Buzan'a göre, güvenlikleştirme, yalnızca olağan kuralları çiğneyerek (olağandışı eylemlerde bulunmak veya araçlar kullanmak) veya bu olağandışı eylemleri haklı çıkaran tehditlerin varlığıyla gerçekleşmez.

Doğru bir güvenlikleştirmenin üç ana noktası vardır. Bunlar, mevcut tehditler, acil eylemler ve ilişkileri etkileyen olağan kuralların ihlalleridir. Ayrıca, bir varlığın referans özneye tehdit oluşturduğunu ortaya koyan bir söz ediminin kendisi bir güvenlikleştirme oluşturmaz, yalnızca bir güvenlikleştirme aşamasıdır. Doğru bir güvenlikleştirme, sadece ana grup başlığı bir güvenlik problemi olarak tescil ederse gerçekleşir.

Güvenlikleştirmenin hali hazırda gerçekleşmiş olduğu göz önüne alındığında, güvenlikleştirme konusunu güvenliğe bir tehdit olarak tanımlanmaktadır. Bu sorunu çözmek için özel önlemler alınmasını istemektedir. Bununla birlikte, güvenlikleştirmenin bilimsel bir analizi, bunun özel önlemler gerektiren gerçek bir güvenlik konusu olup olmadığının incelenmesini gerektirmez. Güvenlikleştirme analizi, bir sorunun bir güvenlik sorunu olarak yapılandırıldığı ve bu yapılandırıldığı sürecin incelenmesi ve ortaya çıkarılmasıdır. Araştırmacılar, bir güvenlik sorununu neyin oluşturduğu konusunda fikir birliğinin nasıl oluşturulduğunu (öznelerarası olarak) göstermeye çalışırlar. Buzan'a göre, güvenlikleştirme çalışmak, söylem ve politik gruplar üzerine çalışmak demektir. Bu bağlamda güvenlikleştirmeyi incelemek, normal koşullarda kabul edilemeyecek olağanüstü önlemlerin kabul edilmesi için kamuoyu üzerinde yeterli etkiye sahip argümanların ne zaman ve nasıl ortaya atıldığını incelemektir.

Bu bağlamda "güvenlikleştirme araştırması, kimin (güvenlikleştirme sağlayıcısı), hangi nesneleri (tehdit), kime yönelik (referans nesne), neden, ne sonucu ve hangi koşullar altında ele alınmalıdır.

Yani güvenlikleştirme ile ilgili bir araştırmacının görevi, sorunun gerçek bir güvenlik sorunu olup olmadığını bulmaktan ziyade, güvenlikleştirme eyleminin

ne zaman ve nasıl gerçekleştiğini ne veya kim olduğunu, bunun bir dönüşüm unsuru, bir referans olup olmadığını kontrol etmektir.

İç güvenlik kavramına tarihsel süreç içinde bakıldığında, uygarlığa kadar dış güvenlik ve iç güvenlik ayrımı bulunmadığı, güvenlik anlayışının genellikle askeri teşkilatlarla sağlandığı görülmektedir. İç ve dış güvenlik arasındaki ayrım, Avrupa'da Sanayi Devrimi'ni izleyen modernleşme ile netleştirilmiştir. Bu bağlamda dış güvenlik ve kolluk kuvvetlerine emanet edilen ordunun, iç güvenliğin yanı sıra ülke içindeki ulusal egemenliğin aynası olduğu söylenebilir**.**

20. yüzyıla gelindiğinde iç ve dış güvenlik kavram ve yapıları arasındaki farklılıkların artarak netleşeceği söylenmektedir. Ancak Soğuk Savaş sonrası uluslararası toplumdaki güvenlik anlayışındaki değişimler, iç ve dış güvenlik anlayışındaki yukarıdaki temel ayrımları ve bu çerçevedeki yapılanmayı büyük ölçüde etkilemiştir.

Bu dönemde üst üste binen yeni güvenlik anlayışı bağlamında, özne olarak konumlandırılan devlet bir araç haline getirilmiş ve güvenlik anlayışının ulusal sınırların dışına taşarak iç ve dış ayrımı yapılarak bölgesel ve küresel boyutlara taşınması vurgulanmıştır. Güvenlik ve dış güvenlik bulanıklaşmış, güvenlik genel olarak askeri ve kolluk boyutlarından ayrıştırılmış ve güvenlik anlayışını finansal, teknolojik, ekonomik, politik, askeri ve sosyal boyutlara genişletilmiştir.

Yerel ve uluslararası ekonomik sorunların, yoksulluğun, siyasi krizlerin, terörizmin, insan hakları ihlallerinin, etnik ve dini çatışmaların ve çevre sorunlarının, güvenliğe yönelik geleneksel kolluk temelli yaklaşımların aksine, bunlara duyarlı olduğu anlamına gelmektedir. Ulusötesi terör ve ulusötesi organize suç gibi birden fazla güncel güvenlik sorunu, genellikle iç ve dış güvenlik kavramlarıyla ilişkilendirildiğinden artık tek bir kategoride gruplandırılmamaktadır. Bu durum sebebiyle, dış güvenliğe tahsis edilen kuvvetler, iç güvenlik için daha yaygın olarak kullanılır hale gelmiş ve uluslararası düzeyde kolluk kuvvetleri giderek daha önemli hale gelmiştir (Lutterbeck, 2013, s.5).

Daha önce de belirtildiği gibi, iç ve dış güvenlik gündemlerinin yakınlaşması ve bu alanın artan rolü, güvenlik aktörlerinin bu alandaki tek kalmışlığına da son vermektedir. Tarihsel olarak kolluk kuvvetleri tarafından yerine getirilen iç güvenlik sorumlulukları, diğer hizmet sektörleri gibi bütüncül bir "kamu hizmeti" olarak kabul edilmekte ve kamu hizmetleri olarak halkın katılımına ve denetimine açık, hesap verebilir, şeffaf, halkla doğrudan bağlantılı ve kamu hizmeti olarak görülmektedir (Özer, 2012, s.170). Bu açıdan kolluk faaliyetleri, sadece genel olarak kolluk faaliyetleri ve adli konularla ilgili olmayıp (Dunay, 2005, s. 109), toplumun tüm kesimlerini etkileyen ve kamu düzenini devam ettiren, güvence altına almaya yönelik bir yapıdır. Teorik çerçeve ışında Jandarma kavramına bakıldığı zaman; kamu düzenini, sağlığını ve malını korumak, suç ve toplumsal kargaşayı önlemek amacıyla devletin yetkilendirdiği kişilerden oluşan genel kolluk teşkilatıdır. Terim, Fransızca "silahlı kişiler" anlamına gelen Orta Çağ Fransızcası olan gens d`armes gelmektedir. Fransa'da, Fransızca konuşulan diğer bazı ülkelerde ve Güney Avrupa ülkelerinin çoğunda, jandarma, kırsal alanlarda ve polissiz alanlarda faaliyet gösteren, iç güvenlikten sorumlu askeri kolluk kuvvetidir.

Jandarma gerek kuruluşu itibariyle gerekse çalışma alanları itibariyle bir devletin en önemli kolluk unusuru olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda teze konu olan Jandarma Teşkilatı detaylı olarak diğer bölümlerde ele alınacak olup hem güvenlik bürokrasisi hem de ülkelerin kolluk yapılanması açısından önemine değinilecektir.

3. BİR KOLLUK YAPILANMASI OLARAK JANDARMA VE DÜNYADA JANDARMA TEŞKİLATLARININ OLUŞUMU

3.1. KAVRAM OLARAK JANDARMA

Kamu yönetiminin temel işlevlerinden biri olan kolluk kuvvetleri ile ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde kavramın tanımının ve içeriğinin hukuk disiplini tarafından şekillendirildiği görülmektedir. Tanım incelendiğinde, bakış açısına ve ortak noktalara bağlı olarak bazı farklılıkların olduğu görülmektedir. Toplum odaklı yaklaşıma göre kolluk, kamu düzenini korumak, insanların güvenli ve huzurlu bir ortamda yaşamlarını sürdürebilmelerini sağlamak için idarenin işlevidir (Günday ve Yıldırım, 2009, s. 133). Buna göre kolluk, kamu düzenini koruyan ve bozulduğunda onu geri getiren idari işlevdir. Diğer bir ifadeyle, kamu düzenini korumayı amaçlayan kuvvettir. Halk sağlığı, kamu güvenliği ve kamu barışı unsurlarını içerir.

Güvenlik, refah, sağlık ve genel ahlakın korunması, idari kolluk kuvvetleri kapsamındadır. İdari kolluk, görevlerini bireysel ve düzenleyici tedbirler alarak yerine getirir. Düzenleyici kolluk faaliyetlerine ilişkin kurallar, yönetmelikler ve genelgeler yayımlamak; özel işlemlerini izin, ruhsat, yasak ve denetim gibi yöntemlerle yürütür (Gözübüyük, 2015, s. 30).

"Jandarma" kavramının organik kökeni, ilk olarak '*Gendarmarie*' adıyla Fransız idari sistemine dayanmaktadır. Gendarmarie kelimesinin Türkçe karşılığı jandarmadır. Fransız Jandarma Nizamnamesi'nin 1879'da Osmanlı Türkçesine çevrilmesi ve 1880'de "zaptiye" adı yerine jandarmanın kullanılmasıyla resmen terminolojimize girmiştir (HGM, 1982, s.19). Çoğu ülkede bu kavram, tam olarak dilimize girdiği gibi aktarılmıştır.

Köken olarak "jandarma" terimi, "gens" ve "d'armes" sözcüklerinin birleşiminden oluşmaktadır. "*Gensd'armes*" bizim dilimizde "silahlı adamlar (bireyler)" manasını taşımaktadır. Tarihsel süreçte jandarmaların, silahlı adamların işlevlerinden çok daha fazlasını yaptıklarına şüphe yoktur.

Fransa'da devrimden önce "ağır silahlı bir binicilik savaşçısı" ve "muharip" (Akman, 1991, s. 3) anlamında geçen jandarma, devrimden sonra günümüz askerî kolluk birimlerini karakterize etmeye başladığı görülmektedir.

Larousse sözlüğü, jandarmanın tanımını, modern Fransız jandarmasının görev ve organizasyonunu tanımlayan 1903 tüzüğünden alınmıştır. Bu tüzük uyarınca jandarma; kamu asayişini ve güvenliğini sağlayabilmek maksadıyla oluşturulmuş askerî güçtür. Benzer şekilde de ülkemiz 668 KHK öncesi mevzuatında da kolluk ve askerî görevlerini vurgulayan bir tanım bulunmaktadır. Mevzuatta, Türkiye Cumhuriyeti Jandarması; emniyetin ve kamu nizamının müdafaa edilmesini sağlayan ve diğer yasa ve yönetmeliklerle verilen vazifeleri yapan silahlı, askeri güvenlik güçleri ve kolluk kuvvetleri şeklinde tanımlanmaktadır (Resmî Gazete,1983, www.resmigazete.gov.tr).

Lutterbeck, jandarmanın evrensel bir tanımının olmadığını belirtmektedir. Fakat bu görüşün geniş ve dar anlamda yorumlandığını ifade etmiştir. Dar ifadeyle jandarma, askerî bir konuma sahip, tamamen veya kısmen orduyla ilişikli bir genel kolluk kuvvetidir (Lutterbeck, 2013, s. 7). Geniş anlamda vurgu, resmi olarak nasıl tanımlandığından ziyade kurumsal doğası üzerinedir. Buna göre, askerî statüsü resmi olarak tanımlanmamış olsa bile, belirli açılardan askerî niteliklere sahip herhangi bir kolluk kuvveti jandarma olarak adlandırılabilir. Her iki formunda, tanım açısından dezavantajları vardır. Dar tanımlandırılırsa, resmi olarak askerî nitelikte tanımlanan bir örgüt, gerçek bir durumda askerî bir kurum olmaktan uzak nitelikler sergileyebilir. Öte yandan, askerî niteliklere haiz herhangi bir yapılanmayı jandarma ile aynı olarak nitelendirmek de doğru değildir. Bu nedenle aşağıda jandarmanın kurumsal anlamda temel niteliklerinin bir açıklaması yapılacak ve bu niteliklerin bir tanımı verilecektir.

3.2. KOLLUK TÜRLERİ VE JANDARMA

Jandarma tarafından yürütülen idari faaliyetlerin kapsamını ve niteliğini anlamak amacıyla başta kolluk kuvvetlerinin çeşitlerini araştırmak gerekir. Çünkü pratikte karmaşık olan kolluk kuvvetleri türlerinin organik ve işlevsel olarak ayrılması hem kolluk kuvvetlerinin niteliği hem de yargısal usul açısından önemlidir.

Jandarma, 2803 sayılı Jandarma Vazife ve Salahiyet Kanunu ile kurulan ikinci grup genel kolluk kuvvetleridir. Jandarma, kamu düzeninin korunmasını sağlamak amacıyla diğer kanunlarla verilen görevleri yapan silahlı askerî güvenlik ve kolluk teşkilatıdır. Emniyet Teşkilatı Kanunu'nun 1. maddesi, İçişleri Bakanlığının yurt içinde genel asayiş ve güvenliğin sağlanması amacıyla jandarma teşkilatından yararlanabileceğini belirtmektedir. Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu 25. Maddesine bakıldığı zaman "Polis teşkilatının bulunmadığı noktalarda bu kanunda belirtilen görev ve yetkileri il, ilçe ve bucak jandarma komutanları ile karakol komutanı kullanır."

Jandarma, kanunlarda belirtilen hizmetlerin yürütülmesinde İçişleri Bakanlığına, askerlik hizmetinde Genelkurmay Başkanlığına, adli kolluk görevleri sırasında ise savcı ve hakimler aracılığıyla Adalet Bakanlığına bağlıdır. Adalet Bakanlığındaki görevi, ilgili bakanlığın işine son vermesiyle tamamlanır. Yargılamaları, hakimler ve savcılar hukukuna veya cumhuriyet savcıları hukukuna tabidir (Şafak ve Bıçak, 1999, s.79).

Asayiş ve güvenliğin sağlanmasında, Jandarma Genel Komutanlığına bağlı Bölge Komutanlıkları ve bunlara bağlı bir özel tip 81 adet İl Jandarma Komutanlığı, 934 İlçe Jandarma Komutanlığı, 2.094 adet Jandarma Karakol Komutanlığı dahil 81 bölge jandarma komutanlığı, 399 ceza infaz kurumu, jandarma karakolları ve diğer birimler destek olmaktadır (T.C. İçişleri Bakanlığı Jandarma Genel Komutanlığı, Faaliyet Raporu, 2021, s. 3).

Jandarma, yukarıdaki birimler aracılığıyla, polis teşkilatının bulunmadığı kırsal ve kentsel alanlarda güvenlik hizmeti vermektedir. Ancak 2803 sayılı Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanununa göre, belediye hudutları içinde olmakla

birlikte resmî maksatlara uygun görülen mevkiler, jandarma görev ve sorumluluk sahası olarak gösterilebilir. İçişleri Bakanı kararı ile illerin ya da ilçelerin tümü polis veya jandarma misyon ve sorumluluk alanı olarak belirlenebilir (T.C. İçişleri Bakanlığı Jandarma Genel Komutanlığı, Faaliyet Raporu, 2021, s. 3).

3.3.İDARİ KOLLUK- ADLİ KOLLUK AYRIMI

Adli kolluğun, idari kolluktan ayrılmasının nedenini anlamak maksadıyla başlıca bu iki türün mahiyetini ve farklılıklarını açığa çıkartmak gerekmektedir. Adli kolluk, personel açısından idari kolluk kuvvetlerinin eşdeğeri gibi görünmekle birlikte amaç, kapsam ve emirlerin alındığı makam açısından idari kolluk kuvvetlerinden farklılık göstermektedir. İdari kolluk kuvvetlerinin temel amacı, kamu düzenini korumak olduğundan, idari kolluk kuvvetleri önleyici niteliktedir. Öte yandan adli kolluk, bozulan kamu düzeninin yeniden sağlanmasından sorumludur ve bu nedenle adli görevleri gereği cezai kovuşturma yürütür. Başka bir söyleyişle, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda "suç" sayılan eylemlerin değerlendirilmesinde yargıya yardımcı olmakla görevlidir (Duran, 1982, s. 3).

İdari kolluk kuvvetleri ise, 5326 sayılı Kanun kapsamında "kabahat" sayılan fiillerin önlenmesinden sorumludur ve bu fiiller sonucunda müeyyideler uygulanabilir. Bu özellik, adli tenfiz ile idari tenfiz arasındaki en temel farktır. Amaçları bakımından yapılmakta olan ayrım, bu iki kolluk kuvveti arasındaki sorumluluk farkını da birlikte getirmektedir. Fakat bu ayrım, bir idarenin münferit müeyyideler uygulayabilmesi olarak anlaşılmamalıdır.

Temel fark, Türk Ceza Kanunu'na göre suç sayılan bir fiilin soruşturulması, doğası gereği bir yargı hukuku olmasıdır. "Cezalandırılmaması gereken, ancak kamu düzenini ihlal eden eylem ve durumlara" müdahale etme hakkı ise, idari kolluk kuvvetlerine atıfta bulunmaktadır. Başka bir deyişle, kanunda suç sayılan bir fiilin kovuşturulması adli kolluk, suç oluşmadan idarenin müdahalesi ise idari kolluk kuvvetlerini içermektedir (Kıratlı, 1973, s. 27).

İdari ve adli polisi birbirlerinden ayrılmasına neden olan fark ise adli polisin suçu cezalandırma hakkı ile yetkililere bildirmesi ve bu konuda adli makamlara yardımcı olabilmesidir. Ancak, idari kolluk kuvvetleri için yargılama sisteminin işleyişi suç, kabahat vb.dir. Hukukun niteliğiyle ilgili bir kararı verme mecburiyeti yoktur, çünkü idari kolluk kuvvetlerinin görevi davanın takibini yapmak değildir. Suç niteliğinde olmayan, cezai olmayan kabahatleri önlemek, böylece bir eylem kamu düzenini ihlal ettiğinde idarenin kendisi yaptırım uygulayabilir (Duran, 1982, s.3).

Öte yandan, teorik farklılıklar nedeniyle iki kolluk türü arasında bir ayrım yapmak mümkün görünse de personel ve sorumluluk farklılıklarından bahsetmek yanlış olur (Ersoy, 2020, s. 16). Zira 3201 sayılı Emniyet Teşkilat Kanunu'nun 9. maddenin 'c' bendine istinaden asgari bir bütün olarak teşkil edilmiş bir karakolun bulunduğu yerlerde adli kolluk görevlileri davalara bakacaktır. Bu nedenle, tam teşekküllü bir polis karakolu bulunmadığında, idari kolluk kuvvetleri çalışanları adli kolluk görevlisinin görevlerini yerine getirecektir. Bu durumda adli ve idari kolluk görevlileri arasında ayrım yapmak zor olduğundan, bu ayrımın personel veya sorumluluklara göre değil amaca göre yapıldığı ifade edilebilir (Akgüner ve Berk, 2017, s. 1006).

Bu farklılığın önemli bir kısmı, yasal rejim ve yargı usulleri ile ilgilidir; bazı durumlarda, idari kolluk kuvvetleri ile adli kolluk kuvvetlerinin sorumlulukları o kadar içiçedir ki, ikisi arasında ayrım yapmak oldukça zorlaşmakta, hukuki sorunlara yol açabilmektedir. Nitekim 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 164/2. Maddesi uyarınca adli kollukta görevli personelleri, adli görevlerle ilgili olarak savcının emirlerini yerine getirecektir. Adli ve idari kolluk kuvvetlerinin sorumlulukları genellikle aynı personel tarafından geçersiz kılınır. 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 164/3. maddesi hükmü, adli kolluk görevine son verilen veya kesintiye uğrayan kolluk görevlilerinin, görevleriyle ilgili olmayan hallerde üstlerine bağlı kalacağını düzenlemektedir. Bu karar, adli kolluk vazifesinin istisnasını vurgulamış ve son bulması durumunda asıl görevi olan idari icraya geri dönülmesi gerektiğine açıklık getirmiştir. Ayrıca Adli Kolluk Yönetmeliği'nin 12. Maddesinde adli kolluk

kuvvetlerinin uzmanlaşması gerektiğine vurgu yapılırken, eş zamanlı olarak yürütülen adli kolluk ve idari kolluk işlevlerinin birbirinden ayrılması amaçlanmaktadır (Atay, 2016. s. 670).

Buradan hareketle, bazı yazarlar iki kol bandının organik anlamda birbirinden ayrılması gerektiği fikrini ortaya koymuşlardır. Derbil'e göre, bu düşüncenin nedenlerinden biri, adli ve idari görevlerin birlikte ayrılmasının uygun olmamasıdır; çünkü bu idari ve adli yetkilerin kolluk kuvvetlerine ayrılması ilkesine uymamaktadır. 1974 tarihli Türk Barolar Birliği (TBB) raporunda ise adli kolluk ve idari kolluk kuvvetlerinin ayrı bir işleyişi olduğu, adli polisin kamu görevlilerine özel bir faaliyet olduğu ve savcılığın ayrı bir kadroya ihtiyaç duyduğu gerekçesi ile organik bir ayrım yapılması gerektiği savunulmuştur. Bu görüşler, personel ortak olsaydı maliyetin artacağı gerekçesiyle kabul edilmemiştir. Eski Türk Ceza Kanunu hazırlanırken bu görüşler cevapsız kalmıştır (Fendoğlu, 1997, s. 235).

Ulusoy ise, iki kolluk kuvvetinin bir arada bulunmasının hukuki karışıklığa yol açsada, birbirinden ayrılması halinde koordinasyon sorunlarının ortaya çıkabileceğine dikkat çekerek, bu ayrımın her biri içinde yapılması gerektiği sonucuna varmıştır (Ulusoy, 2019, s. 520).

Bu aşamada kolluk kuvvetlerinin sorumluluklarının idari veya adli olmasına bakılarak bir ayrım yapılabilmektedir. İdari kolluk ve adli kolluk ayrımında kullanılan görev kriteri, yapılan yasal işlemin türünü belirlemesinde yararlı olur. İşlem veya eylem bir suç çeşidinin kovuşturulmasına ait ise, adli kolluk kapsamına gireceğinden, yargılama aşaması belirlenmesinde bu özellik dikkate alınmalıdır. Diğer bir durumda, idari kolluk faaliyetleri çerçevesinde idari işlem veya eylem, idare mahkemesine başvururken dikkat edilmelidir.

Böylece, iki kolluk kuvvetini kurum ve personel olarak ayırmadan dava açılmasının önüne geçilebilir.

3.4.İDARİ KOLLUK- ADLİ KOLLUK AYRIMIN ÖNEMİ

Türkiye Cumhuriyeti'nde adli ve idari kolluk görevlilerinin genellikle aynı teşkilat içerisinde yer alması, idari ve adli kolluk ayrımının yapılmasını

zorlaştırmaktadır. Örneğin, İlçe Jandarma Komutanlığında ulaştırma timinde görev yapan personelin bu görevi idaridir; adli kolluk makamlarının görevi, trafik denetiminde suçu tespit etmek ve yetkili makamın emriyle suça karışan kişileri yakalamaktır. Ancak, idari ve adli yaptırımı birbirinden ayırmak önem arz etmektedir. Adli ve idari kolluk kuvvetleri arasında ayrım yapma ihtiyacı, öncelikle kullanılması gereken farklı prosedürler ve araçlardan kaynaklanmaktadır. İki kolluk faaliyeti arasında suçu önleme, suçluların suç sonrası tespiti ve suçla ilgili delillerin sunulması ve yargıya sunulması ile ilgili yöntem ve araçlar açısından teknik farklılıklar bulunmaktadır. İlave olarak hukuk sisteminde iki kolluk kuvveti arasındaki farklar, hukuki rejim ve bağlı kalacakları yargısal işlemler açısından da önemlidir.

Kolluk kuvvetlerinin idari ve önleyici görevi ile yargı işlevlerinin yerine getirilmesi sırasında bağlı olduğu denetim organının görevleri de farklılık göstermektedir. Kolluk kuvvetleri, idari görevlerini yerine getirirken idari makamlara tabidir. Duruşma sırasında Cumhuriyet Savcısı kolluk kuvvetlerinin başıdır. Bu nedenle, belirli bir durumda emir vermeye kimin yetkili olduğunu belirlemek için idari ve adli sorumluluklar arasında ayrım yapmak gerekir. Ayrıca, kolluk kuvvetlerinin mahkemeyle ilgili görev ve işlerini ifa ederken işledikleri suçlarla ilgili olarak genel usule göre savcı tarafından doğrudan soruşturma yapılırken; soruşturma, idari görevleri ile ilişkili olarak suça karışan kolluk görevlisi hakkında Devlet Memurları ve Diğer Devlet Memurlarının Yargılanması Hakkında Kanun hükümlerine göre yürütülür. Kısacası idare hukuku, idare hukukunun uygulanmasında ve idare hukukunun uygulanmasından doğacak olan uyuşmazlıklar idari yargı aracılığıyla çözülür.

Öte yandan adli kolluk ile ilgili olarak ceza muhakemesi hukuku uygulanmakta ve bu konuda ortaya çıkan uyuşmazlıklar adli yargıda (ceza mahkemeleri) değerlendirilmektedir (Atay, 2016, s. 600).

Kanunla suç sayılan fiillerin işlenmesi durumunda ve bu hususta delil toplamak ve faillerin tespit edilmesi amacıyla faaliyet yürütülüyorsa, adli kolluk faaliyeti söz konusu olur. Öte yandan, kolluk kuvvetlerinin amacı, yargıdan herhangi bir müdahale hariç olmak üzere, kamu düzenini koruma ve sürdürme hedefindeyse,

bu görev idari kolluk görevidir. Ayrıca, bir işlem veya fiil, ceza hukukunca suç veya idare hukukuna göre kamu düzenine aykırı olarak kabul edilebilir. Bu durumda önemli olan nokta, idari ve adli faaliyetlerin sağlıklı bir şekilde ayrılması ve özellikle aynı devlet memuru tarafından birleştirildiğinde birbirine karışmamasıdır (Giritli ve Bilgen, 2001, s. 12).

İdari kolluk kuvvetlerine ilişkin genel kurallar idarenin kendisi tarafından kabul edilebilirken; ceza hukuku alanındaki suçlar ve cezalar, suç ve cezanın kanuniliği ilkesine uygun olarak kanunla düzenlenmelidir. Ayrıca kolluk görevlileri, kişisel olarak cezai yaptırım uygulayamazlar ve failin bulunması veya suçüstü yakalanması durumunda yargıya teslim etmesi gerekir. Ancak bazı durumlarda, idari kolluk görevlileri idari yaptırım uygulama yetkisine sahiptir. Ayrıca idari kolluk faaliyetleri sadece devlet adına değil, yerel yönetimlerin yerine de yürütülmekte olup; adli kolluk, yalnızca devletin namına yürütülen bir faaliyet olup, adli kollukta görevli kuvvetlerin faaliyetleri sonucunda doğabilecek zararlardan devletin tüzel kişiliği her zaman sorumlu olacaktır (Gözler, 2019, s. 582).

Ceza Muhakemesi Kanunu (CMK)'nun 164/3. Maddesi gereğince adli kolluk personeli , yargı dışındaki alanlarda amirinin emrindedir. Bu hüküm göz önüne alındığında, adli uygulama doktrinde bir kamu görevlisine münhasır bir faaliyet olarak algılanmış ve genel olarak muafiyetin sona ermesiyle kamu görevlisinin asli görevine (idari icra) geri döneceği varsayılmıştır. Nitekim yargı, adli kolluk görevlileri hakkında yıllık olarak bir rapor hazırlayarak yerel makamlara iletmekle mükelleftir.

Bu durumda adli kolluk personellerinin performansını değerlendirme yetkisi, idari bir organa devredilmektedir (Giritli ve Bilgen, 2001, s. 51). Bu süreç aynı zamanda kolluk faaliyetleri üzerinde bir nevi kontroldür.

İdari ve adli uygulama arasındaki ayrım tamamen farklı sonuçlara yol açabilir. Yurtcan'a göre, mevcut kolluk teşkilatlarının ceza adaleti alanında kolluk kuvvetlerinden yararlanma konusunda yeterli olamadığı günyüzüne çıkmıştır. Bu sebeple ülkemizde sadece ceza adaleti kapsamında çalışacak yeni bir kolluk teşkilatına gereksinim duyulmaktadır. Adli kolluk olarak isim verilecek bahsi

geçen grup ceza adaletinin sağlanmasında ciddi katkı sağlayacaktır (Yurtcan, 2018, s. 151).

3.5.JADNARMANIN ADLİ VE İDARİ KOLLUK AYRIMINDAKİ YERİ

3201 sayılı ETK'nun 1. ve 3. maddeleri ile 2803 Sayılı JTGYK'nun 1. maddelerinde, kamu düzeninin sağlanmasından sorumlu başlıca kolluk kuvvetlerinin polis ve jandarma olduğunu tanımlamaktadır. Polis ve jandarmanın görevleri birbirini tamamlayıcı mahiyettedir. Polis, merkez bölgeyi oluşturan şehir ve kasabalarda görev yapmaktadır. Jandarma, polisin görev alanı dışında kalan kırsal alanlarda emniyet ve asayişi sağlamakla görevlidir. Yine 2803 sayılı Kanun'un 7. maddesi jandarma teşkilatının askerî, sivil, adli görevlerinden, aynı Kanun'un 8. maddesinde ise harekât, seferber etme ve yürütme görevlerinden söz edilmektedir (Aral, 2012, s. 40).

Adli ve idari kolluk görevlilerinin aynı devlet görevlilerinden oluşması nedeniyle, jandarma teşkilatının faaliyetlerinin bir kısmı adli makamların emirlerine uymak, bir kısmı da idari kolluk faaliyetleri sürdürmek amacıyla yürütülmektedir. Kırsalda asayiş adli kolluk kuvvetlerinin görevlerinin münhasır niteliği ve kamu düzeninin sağlanmasındaki temel amaç 3201 ve 2803 sayılı kanunlarda açıkça belirtilmiştir. Dolayısıyla jandarma genel bir kolluk kuvvetidir; ancak devlet yetkilileri tarafından yürütülen faaliyetlerin ve emirlerin niteliğini inceleyerek, jandarmanın adli kolluk veya idari kolluk kuvvetleri mensubu olup olmadığını anlamak mümkündür.

3.6. AVRUPADA JANDARMA TEŞKİLATLARININ OLUŞUMU

Güncel dünyamızda 57 ülkede askerî statüde jandarma ve kolluk kuvvetleri bulunmaktadır. AJK ise 7 ülke asil, 1 ülke gözlemci ve 1 ülke ortak üye olmak üzere toplam 9 üyeden oluşmaktadır. AJK'nın askerî ve jandarma yapısındaki kolluk kuvvetleri araştırıldığında, teşkilatlar arasında bazı farklılıklar olmakla birlikte, bunların tümü ortak bir amaç, diğer kurumlara göre daha merkezi ve hiyerarşik bir yapı, iş görme kabiliyeti ile teşkilatlanmıştır.

Hollanda, Fransa, İtalya, Portekiz ve Romanya askerî statüye sahip aynı zamanda AJK'ya tam üye olan kolluk kuvvetleri aşağıdaki başlıklar altında detaylı olarak incelenecektir. Bahsi geçen ülkelerin araştıma konusu olmasının sebebi askerî anlamda derin tecrübelerinin olmasının yanı sıra, tarihsel dokulara bakıldığı zaman ise bahsi geçen ülkelerin orduları ile ön plana çıkmasıdır. Bununla birlikte incelenen ülkeler AJK'ya tam üye olan ülkelerdir. Bu bağlamda bahsi geçen ülkelerin tam üye olmasındaki ana unsur olan kolluk kuvveti yapıları detaylıca ele alınmıştır.

3.6.1. Avrupa Birliği

Avrupa Birliği (AB), 1993 Maastricht Antlaşması'nın (Avrupa Birliği / AB Antlaşması) ardından Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikasını (AGSP) geliştirmiştir. Bu politikanın bir parçası olarak AB, uluslararası emniyet ve müdafaa mevzularında Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO) ve ABD'den farklı bir yol yürümeye çalışmıştır. Bu sistem sonucunda dünyanın kriz bölgelerinde kamu düzenini ve güvenliğini sağlayacak bir güç yapısına ihtiyaç duyulmuş ve ardından bir "Niyet Beyanı" ile Avrupa Jandarma Kuvveti (AJK) oluşturulmuştur.

AJK, yalnız başına veya uluslararası bir harekatın unsuru olarak, herhangi bir kriz anında hızlıca yanıt verme gücüne sahiptir. AJK'nın merkezi Vicenza, İtalya'dadır ve operasyonel organizasyon kapasitesi sürekli gelişmektedir.

AJK'nın Niyet Beyanı, 20 Temmuz 2006 tarihinde Bakanlar Yüksek Komitesinde yapılan müzakereler sonucunda hayata geçirilmiştir. Başlangıçta temel amacı, AJK'ya gelen talepleri değerlendirerek operasyonel yeteneklerini güçlendirmek olmuştur.

Niyet Bildirgesi'nin 2007 yılında yürürlüğe girmesinin ardından, AJK ilk kez temel hedeflerinden biri olan kriz yönetimi harekâtına, Bosna-Hersek'teki Avrupa Birliği kuvvetleri harekâtı 'ALTHEA'ya katıldı.

AJK'nın ilk operasyonel görevi, 2009 yılında NATO tarafından desteklenen Afganistan'daki Uluslararası Güvenlik Yardım Gücü'ndeki aktif görevdi. Ayrıca AJK, 12 Ocak 2010'da Haiti Cumhuriyeti'ni vuran ve 316.000 kişinin

hayatını kaybettiği 7 büyüklüğündeki yıkıcı depremin ardından ülkeye yardımda bulunmuştur (Özalp, 2015, s. 54).

AJK'nın birincil amacı, barışı koruma operasyonlarını daha etkin hale getirerek sivil ve askerî operasyonlar arasındaki boşluğu doldurmaktır. AJK, Barışı Destekleme ve Koruma Harekâtı (BDK) operasyonlarında yer almakta ve operasyon alanında askerî kuvvetler ve lokal güvenlik güçleriyle uyum ve iş birliğiyle çalışmaktadır. AJK'nın temel hedeflerinden biri olan kriz durumunda operasyonel aşamalar; başlangıçta, zayıf veya var olmayan yerel kolluk kuvvetlerini istikrara kavuşturmak, değiştirmek veya güçlendirmek için operasyonlar yürüterek düzen ve güvenliği sağlamak; geçiş döneminde askerî operasyonlar çerçevesinde görevlerini sürdürmeye devam etmek, yerel veya uluslararası kolluk kuvvetleri ile koordinasyon ve iş birliğini kolaylaştırmak; geri çekilme aşamasında sorumluluğun askerî hiyerarşiden sivil komuta zincirine sorunsuz bir şekilde aktarılmasını kolaylaştırmaktır.

AJK'da tam üye statülü Fransa, İtalya, Hollanda, Polonya, Portekiz, Romanya ve İspanya ülkelerinden oluşmaktadır. Ayrıca Litvanya ortak üye, Türkiye ise gözlemci üyedir. AJK'nın kurumsal kimliği, üyeleri arasında deneyim aktarımı yoluyla gelişmeye ve değişime açıktır. Türkiye AJK'ya öncelikli olarak 2005 yılında 'gözlemci üye' olarak başvurmuş; ardından 13 Mayıs 2009'da Paris'te yapılan üst düzey bakanlıklararası komite toplantısında Türkiye'nin gözlemci üyelik başvurusu kabul edilmiştir. AJK'ya gözlemci üye olmak için gerekli yasal süreç, 13 Mayıs 2010 tarihli Bakanlar Kurulu kararı ile 27 Mayıs 2010 tarihinde dönemin Cumhurbaşkanı tarafından onaylanmıştır (Özalp, 2015. s. 54).

AJK üyeliği kapsamında tam üyelik alınabilinmesi adına AB üye ülkelerinden biri olunması ve askerî statüye sahip bir kolluk gücüne malik olunması gerekir. Ortak üye statüsü, jandarma teşkilatı olmayan AB üye ülkeleri veya aday ülkelerden oluşur. Bir yedek üye, AJK tarafından yürütülen işlemlerde yer alabilir, ancak karar alma sürecinde oy kullanma hakkına sahip değildir.

Öte yandan, askerî statüye sahip bir jandarma teşkilatı ve AB üyeliğine aday olabilmek için gözlemci statüsü gerekmektedir. Gözlemci devletlerin AJK

merkezinde irtibat görevlileri bulundurma, operasyonlara katılırken diğer ülkelere göre göreceli önceliğe sahip olur ve eğitim çalişmalarına katılma hakları vardır. Tam üyeliğin öncelikli şartı gözlemci olmaktır.

3.6.2. Fransa (Milli Jandarma Genel Direktörlüğü)

Fransa Millî Jandarma Genel Direktörlüğü, Fransa'nın en köklü kurumlarındandır. Şu anda ise '*Gendarmerie Nationale*' olarak bilinen Fransa Millî Jandarma Genel Direktörlüğünün 800 yıldan fazla bir geçmişi vardır. Fransa tarihsel sürecinde iç güvenlik hizmetlerini yürüten ve bu nedenle günümüz jandarmasının öncüsü sayılabilecek ilk kuruluş, "Fransız Mareşose" adıyla bilinen teşkilattır. Bu kuruluş varlığını 1373 senesine kadar devam ettirmiş ve o tarihten sonra sadece *"Marachussee"* (*Maroşese)* olarak bilinmektedir. Bir komutanlığın parçası olarak polis görevlerini yerine getiren bir süvari birliği olarak tanımlanabilecek olan Maroşese, günümüz askerî polisine tekabül etmektedir. Maroşese tarafından yürütülen askerî polis görevleri başlangıçta sadece orduya yöneliktir. Ancak 1536'da I. Francis'in (12 Eylül 1494 – 31 Mart 1547) krallığı sırasında (1515 – 1547), yetki tanımında köklü bir değişiklik yapılmış ve askerî polisin görevlerine ek olarak, örgütün daha sonra ana karayollarında işlenen suçlarla ilgili olarak da yetkilendirilmesine karar verilmiştir (Akman, 1991, s. 137).

16. yüzyılın başlarında Fransa'da göçün artmasıyla birlikte güvenlik sorunları ortaya çıkmıştır. Bu zamana kadar güvenlik, feodal sistemle ilişkili şövalyeler tarafından sağlanıyordu. Kentlerde artan nüfusla birlikte değişim ihtiyacı, güvenlik yapılanmasının yeniden oluşturulmasına neden olmuştur.

Bu dönemden sonra Paris'te bir polis gücü oluşturularak şehirde güvenlik sağlanmaya çalışılmıştır. Kırsal kesimde güvenlik, Fransız ordusunun bir bölümü olan mareşose tarafından sağlanmıştır.

Dönemin Savaş Bakanı Claude Le Blanc (1669-1728) tarafından 1720'de alınan bir dizi önlem, maroşese tarihindeki en önemli olaylardan biridir. Örgütsel bozulmaya ve kamuoyunda imaj kaybına yol açan, özellikle rüşvet ve suistimal başta olmak üzere, olumsuzlukları ortadan kaldırmak için uygulanan kurallardan

biri de kılık, kıyafet değişiklikleridir. Yeni üniforma, maroşese askerî personelini diğer güçlerin askerlerinden ayırmayı mümkün kılmış ve böylelikle halk tarafından daha kolay tanınması sağlanmıştır. Bu gelişme, profesyonelliğe doğru atılmış bir adımdı. Merkezi sisteme geçildiği dönemde maroşese doğrudan Genelkurmay başkanına bağlıydı ve 1775 yılında Maroşese Teşkilatının sorumluluk ve görevleri daha da anlaşılır hale geldi. Buna göre Maroşese Teşkilatının görevleri; kırsal kesimde yolların, toplantı ve panayır alanlarının, pazarların güvenliğinin sağlanması, gerektiğinde tutuklamaların ifası, memurlara refakat görevi, askerî sevklerin ifası ve kırsal kesimde yargı mensubu personellerin gevenliğinin sağlanmasıdır. Bu güvenlik modeli Fransa tarafından oluşturulan, Avrupa'nın ilk ve en modern kolluk kuvvetidir (Soytürk, 2019, s. 305).

1789 Fransız Devrimi'nden sonra Fransa'da devletin tüm kurumları yeniden düzenlenmiştir. Değişim kervanından payını alan kurumlardan biri de Maroşese Teşkilatı olmuştur. Maroşese Teşkilatındaki değişimin temel nedeni, örgütün devrim sırasında Kral XVI. Louis'nin yanında taraf olması ve isyanı bastırma girişimlerinde etkin rol almasıydı. Fransız Devrimi, kısa sürede ülkede büyük bir karışıklığa ve otorite kaybına neden olmuş; bunun sonucunda iktidara, güvenlik birimlerinde bazı değişiklikler yapılması talimatını veren "Napoleon Banaparte" gelmiştir. İlk ve köklü değişikliği yapan Napolyon, "maroşese" adını "gendarmerie" olarak değiştirdi.

Fransız Ordusu'nun kralı korumak için tasarlanmış olan özel birliklerinden esinlenerek oluşturulan "jandarma" kelimesi, Fransızca "*gendarmerie*" kelimesinden Türkçe'ye çevrilerek "*gens*" ve "*d'armes*" kelimelerinin birleştirilmesiyle "silahlı adamlar" anlamını kazanmıştır. Fransız kaynaklarında yer aldığı şekliyle bu "silahlı adamlar", Napolyon'un oluşturduğu jandarma teşkilatını teşekkül ettirmiş; bunun da ötesinde hem kırsal hem de savaş alanlarında başarılı olmuş ve Avrupa ülkeleri için örnek bir kolluk kuvveti yapılanması olarak kendini kabul ettirmiştir.

Fransa'da merkezi nitelikte bir iç güvenlik sistemine dayalı bir polis teşkilatının kurulması, 1667 yılına tekâbül etmektedir. O yıllarda Kraliyet Kararnamesi ile

bir "*Lieutant General de Police*" oluşturuldu ve ana özelliği mutlak merkeziyetçilikti. Ülke nüfusu arttıkça Fransız polisi de zamanla devletin ihtiyaçlarına göre yeniden örgütlenmeye başlamıştır (Özgen ve Eryılmaz, 2018, s. 21).

Fransa'da teşkilat yapısına bakıldığı zaman, özellikle başkent Paris'te, polis ve jandarma ikili yapısından müteşekkil farklı nitelikte bir teşkilat yapılanmasının olduğu dikkat çekmektedir. Ayrıca Emniyet Genel Müdürlüğü, yerel polis veya zabıta, Paris Emniyet Müdürlüğü gibi kurum ve kuruluşlar, güvenliği ve asayişi sağlamaktadır. Fransa'da ülke genelinde polis teşkilatı İçişleri Bakanlığına bağlıdır (Tosun, 2013, s. 77).

Fransa'da, profesyonel tugaylardan oluşan bir Fransa Millî Jandarma Genel Direktörlüğü mevcut olup; bünyesinde silahlı jandarma, nükleer silah güvenlik jandarması, deniz jandarması ve hava jandarması unsurlarını ve ayrıca Ulusal Jandarma Müdahale Grubunu (GIGN) barındırır. Silahlı Jandarma unsuru; 1973 yılında ülkeyi korumak ve tehdit oluşturabilecek olayları izlemek ve kontrol etmek amacıyla kurulmuştur. Jandarma nükleer silah güvenliği; 1964 yılında, 8 nükleer devletten biri olan Fransa'da, nükleer silahlarının çevresel güvenliğini sağlamak amacıyla kurulmuştur (Fransa Milli Jandarma Teşkilatı, Gendarmerie Nationale, 2021, resmi internet sayfası).

Deniz Jandarması; Ulusal Jandarma Teşkilatına bağlı olarak, 200 deniz miline kadar mesafedeki sahil güvenlik, profesyonel ordu ve deniz tesislerinin güvenliğini sağlayan deniz jandarma teşkilatı olup, ülke kıyılarının güvenliğini sağlar. Hava jandarması ise, Hava Kuvvetleri Komuta Koordinasyon Komutanlığı komutasında olup; Motorlu Hava Jandarma Tugayı, Hava Jandarma Araştırma Birimi ve 860 aktif askerî personelden oluşan Hava Üssü ve Tesis Güvenliği, Dış Operasyonlar ve Acil Hava Kazası Müdahale Birimlerinden oluşmaktadır.

Fransız jandarmasının adli, sivil, ulaştırma hizmetleri, askerî polis/askerî adli kolluk ve seferberlik durumunda askerî görevleri vardır. Sorumlu olduğu bölgeler, genellikle belediye sınırlarının haricinde olup, kuruluşlar arasında yapılan protokollerle belirlenir. Asayiş ve güvenlik hizmetleri nüfusu

20.000'den fazla olan yerleşim yerlerinde kırsaldan bağımsız olarak polis tarafından yürütülmektedir (Fransa Milli Jandarma Teşkilatı, Gendarmerie Nationale, 2021, resmi internet sayfası).

Fransız Jandarması gerek Savunma gerekse İçişleri Bakanlığı'na bağlı olması nedeniyle Fransız polis teşkilatından farklıdır. Bu bakanlıklar, jandarmayı kendi sorumluluklarına göre yönetir. Örneğin İçişleri Bakanlığı operasyonel faaliyetleri tamamen kendi bünyesinde yürütülür. Fransa'da iç güvenlik hizmetleri hiyerarşik bir yapıda yürütülmektedir. Başbakan, İçişleri Bakanı, Milli Savunma Bakanı, vali ve belediye başkanı bu hiyerarşik yapının üyeleridir. Emniyet ve jandarma teşkilatları görevlerini, İçişleri bakanı ve Savunma bakanının kendi aralarındaki koordinasyona dayalı olarak, farklı yasal çerçevelere göre yürütürler (Üzel, 2008, s. 44). Ulusal Jandarma Teşkilatı; teşkilat, kuruluş, koruma ve kamu düzeni ve kişilik hakları ile ilgili olarak İçişleri Bakanlığına; askerlik görevleriyle ilgili olarak Genelkurmay Başkanlığına, yargı hizmetlerinin sunumuyla ilgili olarak yargıya bağlı görevler yürütürler.

3.6.3. Hollanda (Kraliyet Mareşose Komutanlığı)

26 Ekim 1814'te "*Marehaussee*" adıyla kurulan Hollanda Jandarma Teşkilatına bugün "askerî polis" denmektedir. II. Dünya Savaşı sonucunda o dönemin hükümeti, askerî ve sivil ihtiyaçlara uygun olarak, kırsal kesim için tek bir polis birimi olarak oluşturulan Kraliyet Askerî Polisini yeniden kurmuştur (Çermeli ve Atabey, 2002, s. 85). Hollanda'da Kraliyet Mareşose Komutanlığı, askerî ve polis statüsüne sahip bir jandarma ordusudur.

Kraliyet Mareşose Komutanlığı, ulusal sınırları korumak, hava üslerinde ve askerî bölgelerde güvenliği sağlamak, kraliyet ailesi ve üst düzey hükümet yetkililerini korumak ve uluslararası suçlarla mücadele etmek üzere kurulmuştur. Teşkilat yapısı ise; çeşitli illerde konuşlanmış 25 adet tugay komutanlığı, bir özel güvenlik tugay komutanlığı, bir bilgi ve eğitim tugay komutanlığından teşkil edilmiştir. Meskûn mahal ve terörle mücadele

operasyonları için Özel Güvenlik Tugay Komutanlığı'nın özel kıyafetleri ve teçhizatları mevcuttur. (Çermeli ve Atabey, 2002, s. 85).

Kraliyet Mareşose Komutanlığı görev ve sorumlulukları coğrafi değil, işlevseldir. Başka bir deyişle, her iki kuruluş da ülke genelinde kendilerine verilen sorumluluklardan görevlerden sorumludur ve kırsal ve kentsel alan ayrımı yoktur. Sorumlulukları, üç temel kategoriye ayrılırlar bunlar; gözetim, sınır güvenliği ve uluslararası askerî ve polisliktir. Bunlardan sınır kontrol güvenliği; ülke sınırlarından girişlerin ve çıkışların kontrolü, uyuşturucu ve insan kaçakçılığı, terörle mücadele ve kimlik sahtekarlığının önlenmesi gibi misyonları içerir. Gözetim güvenliğinde ise; askerî birliklerde güvenlik hizmetlerinin sağlanması ve kraliyet saraylarının, yapılarının ve hanedanlığın güvenliğinin sağlanması gibi görevleri içerir (Çermeli ve Atabey, 2002, s. 85).

Amsterdam Havaalanı'nın güvenliği ve merkez bankasının koruması da gözetim güvenliği kapsamına girer. Ayrıca, hükümet binası ve bazı sosyal kurumlar gibi yüksek riskli bölgeler de bu birim tarafından 24 saat boyunca korunmaktadır.

Uluslararası askerî ve sivil görevleri bakımından ise; yurt dışındaki askerî hava üslerinin korunması, Dünya Futbol Şampiyonası, Olimpiyat Oyunları gibi halka açık etkinliklerde güvenliğin sağlanmasında gerekli desteği sağlamak, yine bu teşkilatın görevleri arasında yer almaktadır (Çermeli ve Atabey, 2002, s. 85).

Kraliyet Mareşose Komutanlığı, doğrudan Savunma Bakanlığına rapor verir. Teşkilatın en tepesinde asayiş ve güvenlik hizmetlerini yürütmekle görevli korgeneral rütbesinde haiz bir komutan bulunmaktadır. Savunma Bakanlığı; gerekli personel, askerî teçhizat ve mali kaynak sağlar. Ayrıca belirli sorumluluklar bakımından Adalet Bakanlığı ve İçişleri Bakanlığına rapor verir ve koordinasyon faaliyetlerinde kara, deniz ve hava kuvvetleri ile doğrudan temas halindedir (Çermeli ve Atabey, 2002, s. 502).

3.6.4. İtalya (Karabinieri Genel Komutanlığı)

Fransız İhtilalinin akabinde İtalya'nın kuzeyini işgal eden Fransızlar, işgal altındaki bölgelerde kendi jandarma teşkilatını kurarak, güvenlik ve asayişin sağlanması için hizmet vermeye başlamışlardır. Böylelikle Jandarmayı ilk kez

tanıma fırsatı bulan İtalyanlar, bazı eyaletlerde bu doğrultuda jandarma teşkilatı oluşturmak istemiştir. İtalyanlar tarafından oluşturulan Jandarmanın tarihini incelediğimizde 1802 Torino,1809 Cenova, 1809 Floransa, 1810 Roma'daki jandarma teşkilatların kuruluşlarına rastlanır. İtalyan ve Fransız jandarması teşkilat açısından incelendiğinde benzerlikler göstermektedir. İtalya'da yıllarca süren Fransız mevcudiyeti, bu benzerliğin temel nedenlerinden biridir. İtalyan yarımadasında Jandarma'nın varlığına 1814 yılından sonra rastlanmaktadır.

İtalya'daki Fransız varlığı, İtalya'nın Fransa'dan sonra Avrupa'daki en büyük jandarma teşkilatına sahip olmasını sağlamıştır. İtalyan jandarması ilk günden beri "*Karabinieri*" adı altında örgütlenmiştir.

"*Karabinieri*" teşkilat yapısı açından genel manada bir örnek teşkil eder. İtalya Karabineri Genel komutanlığı altında; iç güvenlik, eğitim, bölge ve il komutanlıkları, seyyar ve yay birlikler oluşturmaktadır. Askeri polis ve Güvenlik komutanlığı, özel jandarma, spor ve Yayın birimleri yapılanma ve teşkilatlanma açısından da önemli birimler arasında yer almaktadır.

İtalya'da iç güvenlikte Karabinieri teşkilatlanması; tümen, bölge, il karabinierleri, bölük komutanlıkları ve polis karakolları şeklindedir. Tümen komutanlıklarının güvenlik ve kamu düzenini sağlama konusunda doğrudan bir sorumluluğu olmamakla birlikte, Karabinieri Genel Komutanlığında idari düzeyde yer almaktadır. Bölgesel timler ise, alt birimler içinde faaliyet gösteren ve değişen sayıda il karabinieri komutanlıklarını içeren ekiplerdir (Çermeli ve Atabey, 2002, s. 503).

İtalya güvenlik yapılanması olarak 20 bölgeye, toplamda 110 şehre bölünmüş olup her şehirde bir il Karabinieri Komutanlığı kurulmuştur. Eğitim birimlerini ise, jandarma okullar komutanlığı oluşturmakta ve Roma'daki kolordu komutanlığı bünyesinde eğitim ve öğretim hizmeti vermektedir. Burada her türlü askerî eğitim (iç güvenlik eğitimi, paraşütle atlama, balık adam, kış sporları, yüzme, atıcılık vb.) verilmektedir. Seyyar/Yaya birlikler; il bünyesinde barış zamanında kamu olaylarına müdahale, savaş zamanlarında bölgesel koruma ve doğal afetlerde ilk yardım ve kurtarma hizmetlerini yürüten birimlerdir. Askerî polis ve güvenlik birimleri ise, askerî tesisler ve polis

hizmetlerinin güvenliğini sağlayan birimlerdir (Çermeli ve Atabey, 2002, s. 503).

İtalya'da kolluk kuvvetleri olan polis ve jandarma aralarındaki koordinasyonu iki düzeyde yürütülür: Merkezde İçişleri Bakanının başkanlığında Karabinieri Genel Komutanı, Güvenlik Teşkilatı genel müdürü ve Mali Koruma baş sorumlusunun katılımıyla ayda bir kez koordinasyon toplantısı düzenlenmektedir. Taşrada vali başkanlığında, il jandarma komutanı ve il emniyet müdürü ile haftalık koordinasyon toplantısı yapılır (Üzel, 2008, s. 50).

İtalya'da iç güvenlik amaçlı karabinierilerin; adli, sivil, önemli şahıs, askerî polis/askerî adli kolluk ve seferberlik ile ilgili askerî ve adli nitelikte görevleri vardır.

Mülkî yükümlülükler bakımından görevleri ise; kamu güvenliğini ve düzenini korumak, kanun, yönetmelik ve talimatlara aykırı eylemleri önlemek ve önleyici kolluk görevlerini yerine getirmek, trafiği kontrol etmek, kanun çerçevesinde umuma açık yer, panayır ve pazarlarda güvenliği sağlamak, hükümlü ve şüphelileri denetlemek amacıyla devriye gezmek, kaçakçılığın önlenmesi ve bastırılmasıdır. Karabinieri Genel Komutanlığı tüm ülkeden sorumlu olan kolluk kuvvetleri arasında sorumluluk alanı farkı gözetmemektedir. Polis ve jandarma kuvvetleri gerek kırsalda gerekse şehirde faaliyet göstermekte ve olayı ilk öğrenen kurumun birimi müdahale etmektedir (İtalyan Jandarma Teşkilatı, Arma Dei Carabinieri, 2021).

Karabinieri Ordusu Teşkilatı Hakkında Kanun'a göre Karabinieri Teşkilatı; Kara Kuvvetlerinde özel yetkilere sahip bir sınıf oluşturur. Diğer birlikler gibi savaş sırasında askerî harekata katılmak, asayişin sağlanması, vatandaşların can ve mallarının korunması, askerlik ve polislik hizmetlerini yürütmek, tutukluların mahkemelere ve cezaevlerine nakledilmesi gibi hususlar, zorunlu görevleri arasındadır.

Karabinieri Yüksek Komutanlığını Korgeneral rütbesine sahip bir komutan yürütmektedir. Karabinieri Yüksek Komutanlığı; kaynakların yaratılması ve insan gücü, lojistik hizmetlerin yönetimi ve yerine getirilmesi ve diğer askerî görevlerin yerine getirilmesi bakımından Savunma Bakanlığına bağlıdır.

Güvenlik, kamu düzeni ve güvenliği açısından İçişleri Bakanlığına; yargı işlevleriyle ilgili olarak yargıya rapor verir.

Toplum sağlığı ile ilgili suçların önlenmesi konusunda Sağlık Bakanlığı, çevreyi etkileyen ihlallerin önlenmesi için Çevre Bakanlığı, Kültür Varlıklarının korunması ile ilgili olarak Kültür Varlıkları ve Turizm Bakanlığı ve ihlallerin önlenmesi, çalışma ve sosyal güvenlikle ilgili kuralların uygulanması, Göçmenlik ve yurtdışındaki İtalyan diplomatik misyonlarının korunması konularında Çalışma ve Sosyal Politika Bakanlığı ile koordinasyon sağlar (İtalyan Jandarma Teşkilatı, Arma Dei Carabınıerı, 2021).

3.6.5. Portekiz (Ulusal Cumhuriyet Muhafızları Komutanlığı)

18. yüzyılda, emniyet ve asayişi sağlama adına 100 kişiden oluşan bir personel kadrosuyla Portekiz Ulusal Cumhuriyet Muhafızları Komutanlığı kurulmuştur. Yıllar içinde gelişen örgüt, 1961 yılında ülke içindeki sömürge savaşlarının sona ermesiyle modern bir kolluk kuvveti olarak ülkede asayiş ve güvenliği sağlamaya devam etmiştir.

Avrupa'daki büyük sosyal, ekonomik ve politik değişikliklerin bir sonucu olarak, "gangsterler" 17. yüzyılın son döneminde etkili olmuş ve daha modern bir organizasyon olan Kraliyet Polis Muhafızlarının kurulmasına yol açmışlardır. Teşkilatın yapısı, sorumluluk ve görevleri daha sonra oluşturulacak olan Ulusal Cumhuriyet Muhafızları Komutanlığı ile çok benzer olup, Kraliyet Polis Muhafızlarının adı 19. yüzyılın başlarında "Şehir Polisi" olarak değiştirilmiştir (Çermeli ve Atabey, 2002, s. 502).

Portekiz'de 1834 yılında güvenlik rejimi değişmiş, "Lizbon ve Porto Belediye Muhafızları" asayiş ve güvenlik hizmetlerini sağlamaya başlamıştır. Bu güvenlik güçleri, belediyenin yetkisi altında olup; şehir ve ilçelerin güvenliğini sağlamış ve krallığın kanunlarına göre hareket etmiştir. 5 Ekim 1910'da Belediye Muhafızlarının dönemi siyasi nedenlerle kapatılmış ve daha sonra örgütün adı "Milli Cumhuriyet Muhafızları Komutanlığı" olarak değiştirilmiştir.

Portekiz jandarmasının başında korgeneral rütbesine sahip bir komutan bulunur ve bu teşkilat askerî statüde teşkilatlanmış idari özerkliğe sahiptir. Acil

durumlarda 8000 kişilik yedek kuvvet temin edebilme yeteneğine sahiptir. Çok yönlülüğü nedeniyle gerek iç gerekse dış güvenlikte kurumsal noktasını korurken; askerî ve güvenlik güçlerine yardımcı olabilecek niteliktedir. Normal şartlar altında, iç güvenlik hizmetleri vererek güvenlik ve asayiş görevlerini yerine getirir. Prensip olarak nüfusu 25.000'den fazla olan yerleşim yerlerinde güvenlik ve asayiş hizmetleri polis tarafından; nüfusu 25.000'den az olan yerlerde ve polis teşkilatının kurulmadığı yerlerde ise iç güvenlik hizmeti bu teşkilat tarafından verilmektedir (Üzel, 2008, s. 48).

Lizbon'da faaliyetlerini yürüten Ulusal Cumhuriyet Muhafızlarının kadroları, piyade ve süvari alaylarından oluşur. Piyade tugaylarına bağlı alaylar, üç grup halinde yedi taburdan oluşmaktadır. Bu gruplar bölgesel birimler, özel birimler (mali ve trafik tugayları) ve yedek (süvari ve piyade alayları) birimlerdir. Süvariler, iki süvari grubu ve bir motosiklet grubundan oluşur ve halka açık alanlarda ki olaylara müdahale ve koruma sağlar. Portekiz'de jandarmanın ve polisin sorumluluk alanlarının dağılımı, coğrafî esasa dayandığından, her iki kurumda kendi sorumluluk alanlarında benzer sorumlulukları yerine getirmektedir.

Ulusal Cumhuriyet Muhafızları Komutanlığı'nın sorumlulukları; kamu düzeni, asayişin sağlanması ve korunması, cezaevlerinin dış güvenliğinin sağlanması, ulusal savunma politikalarının uygulanmasının teşvik edilmesi, medeni kanunların uygulanması, trafik hizmetleri, sınır güvenliği, mali suçlarla mücadele, önemli kişi ve nesnelerin korunması, sahil güvenlik ve gümrük hizmetleridir (Ulusal Cumhuriyet Muhafızları Görevleri, Portekiz, 2022).

Portekiz Jandarması, askerî bir yapıdır ve silah, teçhizat, malzeme, askerî doktrin ve diğer kuvvetlerle ilişkiler açısından Savunma Bakanlığına; personel, yönetim, disiplin ve hukukî işler açısından İçişleri Bakanlığına bağlıdır. Ayrıca mali suç konularında Maliye Bakanlığı ile irtibat halinde olup, acil durumlar ve savaş durumlarında Genelkurmay Başkanlığının komuta ve kontrolünde görev almaktadır (Ulusal Cumhuriyet Muhafızları Görevleri, Portekiz, 2022).

3.6.6. Romanya (Jandarma Genel Müfettişliği)

3 Nisan 1850'de kurulan Romanya Jandarma Teşkilatı, zaman içinde kanun ve yönetmeliklerde yapılan değişikliklerle 1918'de yeniden teşkilatlandırıldı. Kamu hayatındaki sürekli değişime paralel olarak, 1929 yılında çıkarılan kanun değişikliği ile modern bir forma kavuşturulan jandarma teşkilatının modernizasyonu için çalışmalara başlanmıştır. 1949 yılında başlayan siyasi rejime sahip bir ülkede modern yeniden yapılanmaya giren jandarma, kırsaldaki sorumluluk alanlarını kaybetmiştir.

Yıllar içinde birkaç kez değişen adı 1989 yılında "Güvenlik Kuvvetleri" olarak değiştirildi. Komünist rejimin çökmesiyle birlikte, Rumen Hükümeti, toplumu kurumsal modernleşme sürecine dahil etti ve jandarma, yenilenmiş olan demokrasiyle ülkesinin ulusal güvenlik gücü haline geldi. O sırada jandarma teşkilatı kolordu düzeyindeydi ve kolorduya bağlı üç tugay, altı alaya bağlı tabur, şube ve polis karakollarından oluşuyordu.

II. Dünya Savaşı'nın bitimine kadar belirli dönemlerde görev ve teşkilat yapısı değişen Rumen Jandarması, 1949 yılında Milisler Genel Müdürlüğünün yetki alanına girmiş ve bu bağlılık 5 Temmuz 1990'da jandarma birliklerinin kurulmasına değin devam etmiştir (Çermeli ve Atabey, 2002, s. 504).

Jandarma Genel Müfettişliğinin yapısı; Bükreş Jandarma Genel Müdürlüğü, Romanya Jandarma Özel Müdahale Tugay Komutanlığı, İlçe Polis Teftiş, İlçe Jandarma Teftiş, Gezici Jandarma Grubu, Askerî Eğitim Kurumları, Eğitim Merkezi, Özel Jandarma Taburu, Müfreze, Bölük ve Jandarma Grubu, Lojistik departmanlarından müteşekkildir.

Jandarma Genel Müfettişliği genellikle adli, sivil ve askerî görevleri yerine getirir Ayrıca jandarma müfettişlikleri, ülke genelinde 41 eyalette faaliyet göstermektedir (Çermeli ve Atabey, 2002, s. 504).

Romanya jandarma teşkilatı günümüzde, İçişleri Bakanlığına bünyesinde faaliyet göstermektedir. Merkezi düzeyde "Romanya Jandarma Genel Müfettişliği" tarafından yürütülür ve albay rütbesine sahip bir komutan

tarafından yönetilir. Romanya Jandarma Genel Müfettişliği, 2017'den 2019'a kadar Avrupa Jandarma Komutanlığının görevlerini yapmaktadır.

4. TÜRK JANDARMASININ GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE GELİŞİMİ

Çalışmanın ikinci bölümünde Türk Jandarmasının Osmanlı İmparatorluğu döneminden Cumhuriyet dönemi dahil olmak üzere olan döneme kadar ki gelişimi, detaylı olarak ele alınacaktır. 1826 yılında yeniçeri ocağının kapatılmasıyla jandarma teşkilatının temeli atılmış olup devam eden yıllarda 14 Haziran (askerî kolluk tüzüğünün kabülü) 1839 (Tanzimat Fermanı'nın ilanı) tarihinde jandarmanın kuruluşu olarak kabul edilmektedir.

4.1.OSMANLI ZAPTİYE DÖNEMİ (1826-1879)

Osmanlı vilayetlerinde asayiş tımarlı sipahiler tarafından yürütülüyordu. II. Mahmut, bahsi geçen örgütün askerleriyle yeni inzibat birimleri oluşturmaya, farklı noktalarda alaylar kurmaya ve komutayı muvazzaf subaylara devretmeye çalıştı. Bu yeni teşekkül zaptiye ekibinin de ana noktasını oluşturdu. 1836'da Ankara, Bursa, Konya, Erzurum, Aydın ve Edirne vilayetleri genel vali komutasında "Redif-i Mansure Müşirliği" kuruldu. Bu oluşum her vilayetin vali komutasında olmak suretiyle Vakayı Hayriye'den sonra kurulmuştur. Zaptiye Müşiriyeti'nin kurulmasından sonra tüm tımar sipahilerinin emekliye ayrılmasıyla Asâkir-i Redife Teşkilatı yerel güvenliği sağlamaya başlamıştır. 1843'te çıkarılan yasa ile redifleri Asâkir-i Mansure'ye dahil etti (Sönmez, 2006, s. 199-219).

Osmanlı güvenlik kuvvetleri, II. Mahmut'tan sonra önemli bir gelişme katetmiştir. Fakat yeni oluşturulan örgütlenme biçimi çok karmaşık ve birçok büroya bağlı olduğundan yeterince etkili olamamıştır. 1845'te İstanbul'da bu kaosun noktalanması adına bir polis teşkilatı oluşturuldu. Sefaretlere Tezkere-i Umumiye gönderilerek bir Polis Nizâmnâmesi yayınlandı. Yeni teşkilatın görevleri bu nizamnamede belirtilmiştir (Sönmez, 2006, s. 199-219).

Yeniçeri Ocağının tasfiye tarihi olan 1826'dan 1846'ya kadar olan dönemde, güvenlik ve kolluk teşkilatının oluşumunda birçok ilerleme kaydedilmiş, ancak tek ve bağımsız bir zabıta teşkilatının kurulamaması, bu hizmetlerin yerine getirilememesine yol açmıştır. Bu noktada asayiş ve güvenliğin sağlanması zor

olduğu için Zaptiye Müşirliği kurulmuş olup, İstanbul ve diğer vilayetlerdeki güvenlik meselelerinin tek elden ele alınmasına çalışılmıştır. Bu dönem aynı zamanda "Zabıtanın Birleştirilmesi Dönemi" olarak da adlandırılır. Çünkü tüm kolluk kuvvetlerinin bağlı olduğu tek teşkilat Zaptiye Müşirliğiydi.

Zaptiye Müşirliğinin kurulduğunu açıklayan resmi tebliğde, Seraskerliğin şehrin zabıta operasyonlarını kontrol etmesi nedeniyle askerlerin asli görevlerini ihmal etmelerine neden olduğu ve kolluk kuvvetlerinin bağımsız otorite altında olması gerektiği belirtilmiştir.

Yeniçeriliğin kaldırılmasından sonra Seraskerlik, Tophane Müşirliği ve İhtisap Nezareti gibi çeşitli makamlarca yürütülen zabıta görevleri zaptiye müşirliği makamlarına devredilmiş ve bu grubu yönetmek üzere Zaptiye Meclisi de kurulmuştur. Bir süre sonra Zaptiye Meclisi kaldırılarak yerine Divan-ı Zaptiye ve Meclis-i Tahkik adlı iki meclis kurulmuştur. Bu meclisler öncelikle yargı işleriyle görevliydi ve bir süre sonra Divan-ı Ahkâm-ı Adliye`ye dahil oldular (Sönmez, 2006, s. 199-219).

Zaptiye Müşirliğinin kurulmasıyla mahalli disiplin işleriyle uğraşan çalışanlar yerine zaptiye askerî yazılmaya başlandı. Zaptiye organizasyonları çeşitli imkanlar kullanılarak yurdun dört bir yanında örgütlenmeye çalıştı. Ancak ilk önce tam gelişmiş Zaptiye teşkilatı İstanbul'a yakın bir yerde kurulmuştur. Daha sonra Anadolu'da, Diyarbakır ve Erzurum'un çeşitli ilçelerinde uygulandı.

Zaptiye Müşirliğinin kurulmasıyla zaptiye askerleri asayiş ve şehir zabıtasının görevlerinde daha aktif yapıya geldi. 14 Haziran 1869'da çıkarılan "Asakir-i Zaptiye Teşkilat Nizamnamesi", ülke genelinde düzenli zaptiye teşkilatlarının kurulmasını, bu zaptiyelerin nasıl yönetileceğini, sivil ve askerî yükümlülüklerini düzenleyip düzenlemediğini ortaya koydu. Bu dönemde Bursa, Ankara, Konya, Trabzon, Aydın, Adana, Kastamonu, Hicaz ve Yemen bölgelerinde zaptiye alayları oluşturulmuştur. 21 Haziran 1869 ve 17 Mayıs 1870 tarihlerinde zaptiye askerlerinin hukuki statülerini belirlemek için "Asakir-i Zaptiyenin Görevi Mülkîyeleri ve Görevi Askerîyesi" başlıklı nizamnameler çıkarılmıştır (Sönmez, 2006, s. 199-219).

Zaptiye teşkilatlarının tüm ülkede aynı anda kurulması mümkün olmadığından Rumeli ve Suriye bölgelerinde 1871 yılına kadar kurulan teşkilat sayısı 13 zaptiye alayı, 3 süvari bölüğü ve her taburda 3 veya daha fazla piyade bölüğünden teşkil edilmekteydi. Alay komutanına "alay beyi", tabur komutanına "tabur ağası", bölük komutanına "bölük ağası" denilmekteydi.

Ayrıca Anadolu'da henüz alaylara entegre edilmemiş yaklaşık 10.000 zaptiye askerî vardı. 1871 yılı Askerî Zaptiye Tüzüğü, her ilde, ait oldukları ile bağlı olarak farklı taburlardan oluşan bir zaptiye alayı kurdu.

Zaptiye askerleri, yetkililer tarafından kendilerine verilen görevleri yerine getirmekle yükümlüydü. Zaptiyeler, üstlerine bağlıydı ve herhangi bir idari makamın doğrudan emri altında faaliyet göstermiyordu. Bu nedenle mülkî amirler, komutanları aracılığıyla zaptiye askerlerine görev verebiliyorlardı.

Zaptiyelerin adli sorumlulukları içerisinde kasaba ve köylerde veya dışında suç işleyenleri yakalayıp yetkili makamlara teslimi, tutukluları gözaltına almak, gerektiğinde bir yerden başka bir yere nakletmek ve cezaevlerini yönetmek yer alıyordu.

Zaptiyenin idari görevleri; karakolda beklemek, devriye gezmek, asayişin bozulmasını önlemek, sokakları emniyete almak, yangın durumunda yangınları söndürmek, bir yerden gönderilen her posta için devlete ait para ve malları iletmek, pasaport memuruna yardım etmekten ibarettir.

Profesyonel anlamda ilk kez oluşturulan bu zabıtaların başarısı için tüm önlemler alınmıştır. Zaptiye örgütü için yayınlanan yönetmelik, zaptiye erlerinin subay ve mülkî amirlerin özel işlerinde kullanılmamasını şart koşuyordu. Erlerin; valiler, mutasarrıflar, kaymakamlar, müdürler ve kendi üstleri dışında herhangi bir memurun maiyetine görevlendirilmesi kesinlikle yasaktı. Bu durumda, başkasına hizmet eden erlerin iş gününün günlük ücreti, kendi ücretinden mahsup edilir veya kendisine bu görevin yüklenmesi halinde bu miktar amirinden tazmin edilirdi. Bu durum kanuni hükümlerin bir parçasıydı. Öte yandan zaptiyelerin teşkilatını, görev ve yetkilerini belirleyen

bu kanunlarda, bu gücün özel ve bağımsız bir kolluk kuvveti haline gelmesi yönünde hükümler yer alıyordu.

Bu nedenle zaptiye kuvvetlerinin ordu ile bağlantısı kesildi ve bu kuvvetler yalnızca ulusal güvenlikten sorumlu mülkî amirlere bırakıldı. Eski emniyet teşkilatının lağvedilmesinden sonra, yeni teşkilatın inşası için 40 yılı aşkın bir süre boyunca çok fazla deneyim birikmiştir. Sağlam bir temel ile görevleri ve izinleri düzeltildi. O yıldan itibaren ulusal güvenlik aygıtı, zaptiye ve polis adlı iki ana birim temelinde kuruldu, ancak 1879'da bunlar birbirinden ayrıldı.

4.2.MEŞRUTİYET DÖNEMİ TÜRK JANDARMASI

"Jandarma" kavramının organik kökeni, Fransız idari sisteminin yanı sıra Fransa'daki kökenlerine dayanmaktadır. Fransızca "Gendarmerie" kelimesinin Türkçe karşılığı jandarmadır. Osmanlı Türklerinin Fransız Fermanı'nın 1879'da Osmanlı Türkiye'sine çevrilmesi ve 1880'de "zaptiye" adı yerine jandarmaların kullanılmaya başlamasıyla resmen kelime dağarcığımıza girmiştir.

II. Meşrutiyetin ilanı, Osmanlı İmparatorluğu'nun tüm katmanları üzerinde büyük bir etki yaratmıştır. 31 Mart ayaklanmasının ardından hükümet, Rumeli'de ülke genelinde bir jandarma teşkilatı kurma kararı almıştır. Bu çabalar sonucunda 1904 sonbaharında Selanik'te ilk jandarma subay okulu açılmış; 1909'da jandarma karakolu merkez teşkilatı kaldırılmış ve Harbiye Nezaretine bağlı Umum Jandarma Komutanlığı kurulmuştu.

Ferik Hilmi Paşa bu teşkilatın başına getirilmiştir. 23 Temmuz 1908 tarihinde II. Meşrutiyetin ilan edilmesiyle birlikte hükümet ülkelerine geri gönderilen Rumeli'de görevli yabancı subayları, tekrar ülkeye davet etmiş ve bu defa Tensik Heyeti (Tertip-Düzenleme) yerine "Jandarma Umum Müfettişliği" adı altında bir teşkilât kurmuştu. Umum Jandarma Komutanlığında ve Mıntıka Müfettişliklerinde 11 İtalyan, 10 Fransız ve 6 İngiliz subayı, görevlendirilmişti. İlk Umum Müfettişliğini alan İtalyan Kont Robilan ve Bauman Paşa, Osmanlı üniformalarını giyinerek görevlerine başlamıştır. Bu Paşaların başlıca müfettişlik bölgeleri, İstanbul, Selanik, İzmir, Trabzon, Beyrut ve Bağdat olarak tespit edilmişti (TSK, 2001, s. 388).

Zaptiye Müşiriyetinin kuruluşunu açıklayan resmi tebliğ, şehrin polis operasyonlarının seraskerlik ile yönetilmesinin askerlerin birincil görevlerini ihmal etmesine neden olduğunu ve bağımsız otorite altına alınması gerektiğini açıklıyordu. Yeniçerilerin lağvedilmesinden ile seraskerlik, ordu ve nezaret müfettişliği gibi çeşitli organların yürüttüğü zabıta görevleri bu emirler altında zaptiye müşirliğine devredilmiş ve Zaptiye Meclisi de kurulmuştur.

Daha sonrasında meclis kaldırılarak yerine Divan-ı Zaptiye ve Meclis-i Tahkik adında iki meclis kurulmuştur. Bu meclisler ağırlıklı olarak adli işlerle görevli olduğundan, bir süre sonra Divan-ı Ahkâm-ı Adliye'ye dahil olmuşlardır.

Profesyonel olarak teşkil edilen bu ilk zabıta biriminin başarılı olması adına her çeşit önlem alındı. Zaptiye Teşkilatı için yayınlanan kurallar, zaptiye askerlerinin subay ve mülkî amirlerin özel işlerinde kullanılmamasını şart koşuyordu.

Erlerin; valiler, mutasarrıflar, kaymakamlar, müdürler ve kendi üstleri dışında herhangi bir memura verilmesi kesinlikle yasaktı. Bu gibi durumlarda, başka bir göreve başlayan askerin günlük ücretinin maaşından kesilmesi, bu göreve zorlanmak durumunda ise bu paranın amirine tazmin ettirileceği kanunun hükümlerinden biridir. Öte yandan zaptiyelerin teşkilat, görev ve yetkilerini belirleyen kanunlarda, bu gücün özel ve bağımsız bir kolluk kuvveti haline gelmesi yönünde hükümler yer alıyordu. Bu nedenle zaptiye kuvvetlerinin ordu ile olan bağlantısı kesildi ve bu birlikler yalnızca ülkenin güvenliğinden mesul oldu (Jandarma Eğitim Dergisi, 2004, s.30).

Seraskerlik 12 Eylül 1879'da bir emir çıkararak zaptiye alaylarına bundan böyle jandarma denileceğini ve Gayrimüslimlerin de onbaşı, çavuş ve başçavuş olarak görevlendirileceğini bildirmiştir. 16 Nisan 1880'de Avrupa jandarma teşkilatına uygun olarak jandarma nizamnamesi hazırlanmış ancak bu değişiklikten zarar gören bazı kişilerin II. Abdülhamit'i etkileyerek bu değişikliğin onaylanmasını engellemiştir (Orhonlu, 1967, s. 140).

Sultan II. Abdülhamit Dönemi'nde zabıta işlerinin düzenlenememesi, Osmanlı Devleti'nin içişlerine karışmak isteyen yabancı devletler lehine bir durum yaratmıştır. 1901-1902'de Makedonya'da Bulgar ve Yunan unsurlarının ayaklanması, sıcak denizlere erişim politikası izleyen Rusya'nın Osmanlı İmparatorluğu'nun içişlerine daha fazla müdahale etmeye başlamasına yol açmıştır. Jandarma teşkilatının faaliyetlerini düzenleyen temel kanun ve yönetmeliklerin olmayışı, jandarma personeli yetiştiren bir okulun bulunmaması, personel eksikliği ve jandarma görevlilerinin saraya yakın isimlerden belirlenmesi teşkilatın her geçen gün yıpranmasına neden olmuştur.

Avusturya ve Rusya Dışişleri Bakanları, Makedonya'daki çatışmaları önlemek ve barışı sağlamak için 22 Ekim 1903'te Avusturya'nın Mürzteg kentinde Makedonya için yeni bir reform programı hazırladılar. Bu arada Avrupa ve Amerika'da kamuoyu Osmanlı'ya karşı ve Bulgarlardan yanaydı.

Bu fırsattan yararlanmak isteyen Avusturya ve Rusya, reform projesinin uygulanmasında öncü rol oynamak istedi. Osmanlı Devleti'ne sunulan bu programa göre, Makedonya egemenliği hala Osmanlı İmparatorluğu'nda olmasına rağmen, gerçekte bu egemenlik, reformları kontrol etmek isteyen Avusturya, Rusya, Fransa, İngiltere, İtalya gibi devletlerin kontrolü altındaydı (Türkmen, 2005, s. 290).

Dönemin padişahı V. Murad, devletin egemenlik haklarına aykırı olduğunu düşündüğü için bu programı başlangıçta kabul etmek istemedi. Ancak Nisan 1904'te İtalyan, İngiliz, Fransız, Avusturya, Rus ve Alman devletlerine ait gemilerin Selanik Körfezi'ne demir atması ve donanmanın bir kısmının Çanakkale Boğazı açıklarında görülmesi üzerine hükümet kabul etmek zorunda kalmıştır (Kemerdere, 1936, s. 32).

Bu reform programı uyarınca, Makedonya'da Müslüman bir vali ve iki Avrupalı temsilci görev alacaktı. Makedonya'daki polis ve jandarma teşkilatında reform yapmak üzere Avrupalı bir general atanacak ve buna ek olarak yabancı subaylar da bu teşkilat içerisinde yer alacaktı. Tensik Heyeti olarak görev yapacak bu subayların görev ve yetkileri, 24 Mart 1904'te elçilere gönderilen bir nota ile belirlenmiştir. Avrupalıların istekleri göz önünde bulundurularak oluşturulan

tensik daireleri aracılığıyla Makedonya ve Rumeli'de gerçekleştirilen reformlarla başarılı sonuçlar elde edilmiştir. İtalyan General De Georgies, bir konuşmasında bu sorunu dile getirmiştir: "Beyler, gördüğünüz bu sonuç her zaman sizin eserinizdir. Bu erler okula geldiklerinde okuma yazma bilmiyorlardı. Onları bugünkü konuma getiren saygıdeğer Türk subaylarının çabaları olmuştur. Size nasıl çalışacağınızı gösterdik. Gerçek başarı sizindir." Bu çalışmalar sayesinde eşkıyalardan daha zararlı hale gelen zaptiyelerin rehabilite edilmesi mümkün olmuş ve jandarma, Avrupa devletlerinin güvenlik gücüne benzer bir güvenlik gücü haline gelmiştir (HGM, 1982, s.22).

Ayrıca idari bölgeler, toplumun etnik yapısına uygun olarak yeniden düzenlenecektir. Son olarak bölgede genel af ilan edilecek ve burayı kontrol etmek için Müslüman ve Hıristiyanlardan oluşan karma bir komisyon kurulacaktı.

Bir yıl önce bölgeye atanan Osmanlı Valisi Müfettiş Rumelili Hüseyin Hilmi Paşa görevine devam ederken, maiyetindeki Rus ve Avusturyalı memurlar Makedonya'daki tüm reformları denetleyecekti (Türkmen, 2005, s. 305).

Jandarma teşkilatını geliştirme görevi, müzakereler sonucunda İtalyan General De Georgies'e verilmiştir. Tensik heyetinde yer alması gereken subayların sayısı, rütbesi ve şekli konusunda çok tartışmalar olmasına rağmen, sonunda 60 yabancı subayın gelmesine karar verildi.

Bu reform girişiminin olumlu sonuçlar vermesinin sebepleri arasında jandarma subay ve erlerine maaşlarının eksiksiz ve düzenli ödenmesi, mevcut okullarında eğitim ve öğretimine önem verilmesi ve eğitim kurumlarında yetkin jandarma görevlilerine sahip olunma isteği yer almaktadır. Her jandarma karakolunun dikkatli bir şekilde seçilmesi ve özellikle haydutların konuşlanma yerlerine yerleştirilmesi, devriyelerin ve köyler arası iletişimin uygulanması, önde gelen Türk subaylarının ordudan jandarmaya nakledilmesi gibi hususlar yer almaktadır. Bu dönemde jandarmanın halkla ilişkileri de iyi bir düzeye getirilmiştir. Kayıtlı 29 jandarma alayı, üç süvari alayı, iki ayrı katır süvari taburu, bir deve taburu, bir piyade ve bir süvari bölüğü bulunmaktadır (Alyot, 1947, s. 142).

4.3.I. DÜNYA SAVAŞI'NDA JANDARMANIN KONUMU

Birinci Dünya Savaşı'nın başlangıcında Osmanlı Ordusu, biri bağımsız 13 kolordu, 4 süvari birliği ve 2 tümen bağımsız olmak üzere 42 ayrı tümenden oluşuyordu ve nezaret altında dört ordu teftişi şeklinde teşkilatlanmıştı. Ayrıca Çanakkale Boğazı ve İstanbul Boğazı ile askerî teşkilata katılan Çatalca, Edirne, Erzurum ve İzmir'in müstahkem mevkileri de vardı. Jandarma birlikleri de bu teşkilata mensuptu **(**Eke, 1997, s. 188-189**)** 2. Ordu Müfettişliğinin bölgesel seyyar jandarma birliği, karargahları Şam ve Halep'te bulunan iki tabur alayından ve Kudüs ve Mekke'deki taburlardan oluşuyordu. Ayrıca güney bölgelerde, sadık Araplardan oluşan sabit ve seyyar jandarma, sahil güvenlik, kamp birlikleri, aşiretler ve gönüllü müfrezeleriyle savunma görevi verilen Suriye ve Çevre Komutanlıkları kuruldu.

21 Temmuz 1914'te I. Dünya Savaşı'ndan önce çıkarılan seferberlik emirlerine göre jandarmalar, seyyar ve sabit jandarmalar olmak üzere iki gruba ayrıldı. I. Dünya Savaşı sırasında, kafkasya, doğu ve güneydoğu bölgelerinde yabancı düşmanlara karşı ve iç güvenlik olarak Suriye ve Irak cephelerinde silahlı kuvvetlerin komutası altında yan yana savaştı.

I. Dünya Savaşı'ndaki jandarmaları işlevlerine göre üç ana gruba ayırarak inceleyebiliriz. Bunlar; kıyıdaki düşman hareketliliğini gözetlemek ve çıkarma harekâtına müdahale etmek üzere "Kıyı Gözetleme Birlikleri", demiryollarının fiziki güvenliğini sağlamak ve köprü ve tünelleri sabotajlara karşı korumak için "Demiryolu Koruma Birlikleri", taburlarda "Seyyar Jandarma Birlikleri" görev yapmaktadır. "Sahra Jandarma Birlikleri" müşterek asker teşkilatı yükümlülüğünü yerine getirmektedir.

Seferberlik ilanıyla birlikte Sahil Güvenliğe bağlı kuvvetler, Karadeniz'de Rusya sınırından başlayıp Akdeniz'de Osmanlı sınırına kadar uzanan binlerce kilometrelik sahili gözetleme ve koruma görevini üstlendi. Jandarma teşkilatının bu kadar geniş bir alanda gözetleme görevi yapması, ordunun ön saflara konuşlandırılmasına olanak sağladığından önemli bir insan gücü tasarrufu anlamına geliyordu.

1914 yılında Trabzon Müstakil Seyyar Jandarma Alayı, Hopa, Rize ve Trabzon Hudut Taburları, Osmanlı Rus savaşından Karadeniz kıyılarının müdafaasında önemli rol oynamıştır. 30 Ocak 1915'te, Havi ve Hopa bölgesine yönelik saldırıların püskürtülmesinde, 400 kişilik Giresun Seyyar Jandarma Taburu bölgeye yönlendirilmiştir. Bölgedeki Rus birliklerine genelde Deniz yoluyla takviye ve yardım sağlanmaktaydı. Bunu engellemek ve bölgedeki seyyar jandarma alaylarını desteklemek amacıyla "6 adet 15'lik, dört adet 87'lik mantelli top" bölgeye, sevk edilmiş ve jandarma alaylarının kullanımına verilmiştir.

Karadeniz kıyılarında Rize Samsun arasında kıyı gözetleme ve keşif, Giresun'dan Samsun'a kadar, ara bölgede gezici jandarma taburları görevlendirilmiştir. Egede İzmir, Kuşadası-Söke, Marmaris sahası, Akdeniz'de Antalya Alanya arası, yine güney egede Köyceğiz bölgesinde, Edremit, Alaşehir, Akhisar, Bergama Seyyar Jandarma görevlendirilmiş ve bölgede kontrol altında tutulmuştur.

Sahil Güvenlik birimlerinin diğer gezici askerî polis birimlerine göre silah, mühimmat, giyecek, teçhizat, yiyecek gibi konularda daha fazla sorunu vardı. Sabit kuvvetler Jandarma Komutanlığına devredildi.

I. Dünya Savaşı sırasında jandarmanın bir diğer görevi de demiryollarının fiziki güvenliğini sağlamaktı. Bu amaçla rayları, traversleri, demiryolu köprülerini ve tünelleri sabotaj ve saldırılardan korumak için Edremit, Alaşehir, Akhisar ve Manisa Hat Koruma Seyyar Jandarma Taburları ile İzmir Hat Koruma Seyyar Jandarma Alayı kuruldu. Bu birimler, kilit noktalara nöbetçiler ve devriyeler göndererek bu görevi yerine getirmeye çalıştı. Manisa, Turgutlu, Salihli, Tire, Seydiköy, Aydın, Nazilli ve Dinar jandarmaları olağan görevlerinin yanı sıra demiryolu savunma görevine de yardımcı oldular. Bu arada 26 Haziran 1915 tarih ve 3638 sayılı 1. Ordu Karargâhı talimatı ile Bergama, Manisa, Aydın, Akhisar ve İzmir Seyyar Jandarma Taburları Ordu komutasına verilmiş ve sabit jandarma birlikleri görevlerine devam etmişlerdir **(**Eke, 1997, s. 188-189**).**

I. Dünya Savaşı'nın başlamasından sonra sabit jandarma birliklerinin subay, astsubay ve askerlerinin üçte ikisi, seyyar jandarma birliği olmak üzere toplam 50.000 asker Osmanlı Devleti'nin seferberlik emri altında oluşturulmuştur. Dört seyyar jandarma tümeninde örgütlenen bu birlikler;

- İstanbul Seyyar Jandarma Tümeni,
- Edirne Seyyar Jandarma Tümeni,
- Erzurum Seyyar Jandarma Tümeni,
- Van Seyyar Jandarma Tümeni şeklindedir.

Seyyar jandarma ekibinin oluşturulmasıyla birlikte sabit jandarma kadrolarındaki boş kadrolar emekli subay ve askerlik çağındaki personelle doldurulmaya çalışılmıştır. Seyyar jandarma teşkilatının kurulmasındaki amaç; silahlı kuvvetleri dağınık görevlerden kurtarmak ve tüm silahlı kuvvetleri eğitim ve savaşa odaklamaktı.

Seferberlik planına göre jandarma birliklerinin çoğu gezici jandarma birlikleri olarak kolorduya bağlıydı. I. Dünya Savaşı sırasında Gezici Jandarma birden fazla mevzide savaşmış, Çanakkale, Doğu ve Güney mevzilerinde üstün kazanımlar elde etmiştir. Başkomutan Vekili Enver Paşa bu sözlerle jandarmaların Çanakkale cephesindeki başarısını dile getirdi. "*Anafartalar'a düşman çıktı. 10.000 tüfeklisine karşı 800'er mevcutlu Bursa ve Gelibolu Jandarma Taburları düşmanı durdurdular. Gerçi taburlar eridi fakat vatanın karargâhı emindir.*" (Jandarma Dergisi, Ankara, 2006, s. 9).

Jandarma birlikleri birçok cephede savaştı, ancak esas olarak Çanakkale Muharebesi'nde düşmanın çıkarma operasyonlarına katılarak Türk harp tarihinin en büyük zaferlerinden birine katkıda bulundular.

4.3.1. Çanakkale Cephesi

Çanakkale Harbi'nde faal olan seyyar jandarma taburlarının faaliyetlerinden önce görev yaptıkları coğrafya, bağlı oldukları komutanlık ve düşmanın genel görünümü hakkında bilgi vermek gerekmektedir. Boğazın doğal yapıları ve tahkimatları, boğaza denizden saldırılara karşı güçlü bir engel oluşturuyordu. Mevsim ve hava koşulları da çıkarmayı etkileyen önemli faktörlerdi. Gelibolu yarımadasının küçük harekât alanı ve sınırlı iniş sahaları ile çatışma hızlı bir şekilde siper savaşına dönüşebilirdi.

Bursa ve Gelibolu seyyar jandarma taburlarının gözetleme görevi yaptığı Anafarta ve Kabatepe limanlarının çevresinde büyük ölçüde çıkartma yapılabilmesi için uygun alanlar vardır. Bu alanlarda amacına ulaşabilecek bir düşman taaruzu, Eceabat ve Kilitbahir bölgelerini alarak boğazın savunmasına son vermek anlamına geliyordu.

Boğaz'ın savunmasından sorumlu 3. Kolorduya bağlı 7. ve 8. Tümen, 7. Mobil Jandarma Taburu, Akhisar ve Uşak Jandarma Tümenleri, Bolayır Ağır Topçu Taburu ve ilgili diğer birliklerdi. Öte yandan Çanakkale Müstahkem Bölge Komutanlığı, boğazı denizden gelecek saldırılara karşı korumak için yıllar önce kurulmuş kalıcı bir birlikti. Karargâhı Çimenlik kalesinde bulunuyordu.

Başkomutanlığın emri ile Çanakkale Müstahkem Mevki Komutanlığı, 5 Ağustos 1914'te 9.Tümen emrine verilmiş, bu sebeple bölgede görev yapan ve 9.cü tümen emrinde görev yapan jandarma bilirleri de Çanakkale boğazı Gelibolu yarımadası mevkii ve Anadolu yakasındaki müstahkem bölgelerde gözetleme ve emniyet faaliyetlerinde bulunmuşlardır. (J. Gn. K. Tarihi, 2000, s.3).

Çanakkale savaşı, savaş doktrini açısından incelendiğinde iki yapıdadır. Birincisi kara savaşı ve diğeri deniz savaşı olarak ikiye ayrılabilmektedir. Deniz savaşları, İngilizlerin boğazı zorlama ve sadece bir filo ile geçme girişimleridir. İngiliz ve Fransız donanmaları, 19 Şubat 1915'te Çanakkale'yi geçmeye çalışsalar da asıl deniz saldırısı 18 Mart 1915'te başlamıştır.

Ancak bu deniz savaşının sonunda Müttefikler 3 savaş gemisi, 2 muhrip ve 7 mayın tarama gemisini kaybetti. Savaşın ilk aşamasını büyük kayıplar ve büyük hayal kırıklıkları ile bitiren İtilaf Devletleri, Churchill'in baskısı altında donanmanın da desteğiyle yeni bir çıkarma harekâtı hazırlıklarına başladılar (Jandarma Dergisi, 2006, s. 9).

17 Haziran 1914'te seferberlik emriyle Çanakkale'nin 9. Tümeninde kullanılmak üzere biri sabit, ikisi seyyar olmak üzere üç tabur emredildi. Bu taburlardan 1. Kal'ayi Sultaniye Jandarma Taburu, 2. Kal'ay Sultaniye Seyyar Jandarma Taburu, (Çanakkale Seyyar Jandarma Taburu) ve 3. Karesi Taburu (Balıkesir Seyyar Jandarma)'dır.

Bu taburlardan sabit jandarma taburu iç sorunlar ve disiplin faaliyetleri ile bölgede bağımsız olarak kurulurken, Çanakkale Gezici Jandarma Taburu ise Geyikli'den Akçay İskelesi'ne kadar Ege Denizi'nin güvenliğinden sorumluydu. Tabur bu görevi yerine getirirken bir bölük Kösedere'ye, bir bölük Ayvacık'a, bir bölük Narlı'ya, karargâh ve bölüğü Ayvacık'a gönderdi.

Çanakkale Gezici Jandarma Taburu, görev alanı içinde sahilde devriye gezmek ve düşman hakkında aldığı bilgileri 9. Tümenin Komutanına ve Müstahkem Genel Komutanına bildirmekle görevliydi. Ayrıca kendi bölgesindeki kara kuvvetleriyle iş birliği içinde düşmanın inişini de mümkün olduğunca engelleyecektir.

Nisan 1915'te Müttefikler tekrar çıkarma operasyonuna başladılar. Bu arada İngiliz subayının pusula yönünü yanlış hesaplaması nedeniyle, Kara Tepe yerine Arıburnu kıyılarına çıkan Anzak kolordusunu kuşatmakla görevli bir piyade grubu vardı. Kuvvetli düşman birlikleri karşısında piyade grubu geri çekilmek durumunda kaldı. Yapılan bu harekatta düşman birliklerinin hedefi Gelibolu Yarımadası'nın en hâkim noktası olan Kireçtepe'yi kontrol altına almaktı. Ayrıca Kireçtepe'de Yüzbaşı Kadri Bey komutasındaki Gelibolu jandarma karakoluna ait seyyar bir tabur bulunuyordu. İtilaf kuvvetlerinin amacı doğrultusunda; İstanbul'a giden yol düşman donanmasına açılacak, İngiliz ve Fransız flolarının boğaziçi istikametinden Osmanlı Devleti'nin başkenti önünde Rus ordusu ve donanmasıyla buluşmasıyla, tarihi mücadele içinde bulunan Osmanlı Devleti'nin işgali ve ortadan kaldırılması tartışılacaktır.

4.3.2. Doğu Cephesi

Türk donanması Amiral Souchon komutasında, Karadeniz'de Rus limanlarını bombalamış ve Osmanlı devleti, 29 Ekim 1914 yılında, Rusya ile fiili savaşa girmiş ve Birinci Dünya Savaşına dahil olmuştur. 28 Ağustos 1914 tarih askeri kayıtlan incelendiğinde 9,10, ve 11.ci kolordulardan müstahkem 3. Ordu'nun mevcudu: 161.762 er, 168 top, 92.094 asker ve 19.257 süvariden oluşmaktaydı.

Rus birliklerinin Osmanlı topraklarını işgal etmeye başladığı 1 Kasım 1914 tarihi itibariyle 3. Ordu; 9. 10. 11. ve 13. kolordu ve ilgili birliklerle yeniden

düzenlenmiştir. Ordunun yeni görevi, Rusya sınırını güvence altına almak ve Rusya'nın sınırdan askerlerini çekmesi durumunda planlı saldırılarla bu işgali engellemekti. Bunu yapabilmesi için de tüm süvari tümenlerinin Rusya sınırına yapılacak bir saldırıya hazır olması gerekiyordu. Zira Erzurum müstahkem bölgesi, Rus saldırısına karşı şiddetle savunulacaktı.

Bütün bu düzenlemelerin yanı sıra, Rus birliklerine karşı Jandarma Seferberlik Emri ile bölgede yirmi beş hareketli jandarma taburu oluşturulmuştur. Bunlar, 9. Kolordu'da 8, 10 Kolorduda 5 ve 11. kolorduda 12 taburdan ibaretti. Bu taburlarda 4'er bölük halinde toplam 1000 personelin bulunması planlanmıştı.

Bölgedeki bu yeni teşkilatlanma; Tuğgeneral Ahmet Fevzi Paşa'nın emir komutasında ki 9. Kolordu Bölgesinde Seyyar Jandarma Birlikleri ve Tuğgeneral Ziya Paşa'nın komuta ettiği 10. Kolordu Bölgesindeki Seyyar Jandarma Birlikleri şu şeklindeydi.

1. Erzincan Seyyar Jandarma Taburu

2. Erzurum Seyyar Jandarma Taburu

3. Bayburt Seyyar Jandarma Taburu

4. Trabzon Seyyar Jandarma Alayı (Trabzon, Rize ve Gümüşhane Seyyar JandarmaTaburu)

5. Şebinkarahisar Seyyar Jandarma Taburu

6. Beyazıt Seyyar Jandarma Taburu

Mirliva Ziya Paşa'nın komutasındaki 10. Kolordu Bölgesi'nde yer alan Seyyar

Jandarma Birlikleri ise, aşağıdaki şekilde konuşlanmıştı:

1. Sivas Seyyar Jandarma Alayı (3 Seyyar Jandarma Taburu)

2. Samsun Seyyar Jandarma Taburu

3. Giresun Seyyar Jandarma Taburu şeklindedir.

4.3.3. Galiçya Cephesi

Galiçya cephesi I. Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti'nin harp ettiği bir diğer cephedir. Avusturyalılar, bu cephede Rus saldırıları karşısında kendilerini zor durumda buldular ve Almanlardan yardım istediler. Ancak Almanların gönderdiği destek kuvvetlerinin yetersizliğinden dolayı, Osmanlı Devleti'nden yardım istediler. Almanların isteği üzerine 19. ve 20. tümenlerin oluşturduğu, 535 subay ve 32 bin kişiden oluşan 15. Kolordu bu cepheye gönderildi.

2 Eylül 1916'da Rus birliklerinin 20. Tümen'e saldırması üzerine; sağlam savunması ile Rusların üstün kuvvetlerine başarıyla karşı koydu ve mevzilerini korumayı başardı. Aynı taraftaki Avusturya kuvvetleri geri çekilmek zorunda kaldı.

Bölgedeki en ciddi çatışmalar, 7-8 Eylül 1916'da Rus kuvvetlerinin ana mevziye 150-200 metre yakınına yaklaşmasıyla meydana geldi. Yer yer süngü çarpışmalarının da yer aldığı bu iki gün boyunca, ihtiyatlar savaşa girdiğinden Ruslar pozisyon alamadılar. Ancak bahsi geçen harplerde Kastamonu'da konuşlu olan ve harp alanına sevk edilen seyyar jandarma taburunun bölük komutanları olan Üsteğmen Cevat ve Üsteğmen Rıza şehit olmuştur.

17 Eylül 1916'da Rus birlikleri, Galiçya Cephesi'ndeki 20. Tümenin mevzilerine saldırdı. Pozisyonların yerini tekrarlanan süngü savaşları alsa da savunma hattı ortadan kalkmadı. Sonrasında Rus kuvvetleri Alman birliklerinin dahil olduğu bir karşı saldırı ile geri çekilmek zorunda bırakılmıştır. Bu cephede çatışmalar bir süre devam etti. Ancak iki taraf da birbirine üstünlük sağlayamadı.

Galiçya cephesinde, 17 Eylül 1916'da Rus kuvvetleri, sayıca az olan 20. Tümenin ön hatlarına bir saldırı başlattı. Pozisyon değiştiren tekrarlanan süngü savaşlarına rağmen savunma hattı bozulmadı. Almanların da katıldığı bir karşı saldırı, Rusları geri çekilmeye zorladı. Kışın bitmesi ve havanın ısınmasıyla başlayan Rus taarruzu, Türklerin güçlü savunması karşısında sonuçsuz kaldı.

Bu cephede çarpışmalar bir süre devam etti. Ancak iki tarafın da birbirine üstünlüğü yoktu. 62. Alay, Rus Devrimi sonucunda Galiçya'daki Rus tehdidinin azalmasıyla 11 Eylül 1917'de eve döndü.

4.3.4. Güney Cephesi

1914 Seferberlik emrine göre jandarmalar da Güney Cephesi'ndeki kuvvetlere katıldı. Sina-Filistin Cephesi jandarma birimleri, şehirlerde, kasabalarda, bucaklarda ve karakollarda bulunan sabit ve seyyar jandarma birimlerinden oluşuyordu.

Bölgedeki seyyar jandarmanın sorumlulukları; sınırları, kıyıları, demiryollarını ve karayollarını korumaya, çete karşıtı faaliyetler yürütmeye ve trafik güvenliğini sağlamak şeklinde belirlendi. Jandarmanın seferberlik emrine göre, seyyar jandarma taburu tek alay, seyyar jandarma alayı da iki jandarma tümeni olarak teşkilatlanmıştır. Bu tümenlerden ilki olan Halep Seyyar Jandarma Tümeni, Halep (Halep ve Urfa Seyyar Jandarma Taburları) ve Adana'da (Adana ve Osmaniye Seyyar Jandarma Taburları) oluşturulmuştur. Suriye (Şam) Tümeni, Salihiye Alayı (Dara ve Sarıhiye Seyyar Jandarma Taburları), Beyrut Alayı (Beyrut, Lezkiye ve Akka Seyyar Jandarma Taburları) ve Hama'dan (Humus ve Mazan Seyyar Jandarma Taburları) oluşuyordu. 12 seyyar jandarma taburunun mevcudiyeti 800 ila 1037 arasında değişiyordu.

Seferberlik ilanı, Türk kuvvetlerinin Irak'ta konuşlandırılmasında da önemli bir değişikliğe işaret etti. 12. Kolordu Suriyede konuşlanan 4. Ordu'ya, 13. orduysa 3. Orduya eklendi ve ordu tesisine teslim edildi. Bu nedenle, Irak gibi büyük bir ülkeyi savunma görevi bir sınır taburuna verildi ve birlik sadece orada konuşlanmış jandarmalardan değil, yerel halktan da oluşuyordu. Türk kalkınma planlarına göre Irak'ta yedi gezici jandarma taburu ve bir gezici jandarma birliği vardı. Bağdat, Süleymaniye, Kerkük ve Musul'da konuşlandırıldılar. Osmanlıların savaşa girmesiyle birlikte İngiliz kuvvetleri Kasım ayı başlarında Irak cephesine ilerlemeye başladı.

Irak Genel Komutanı Süleyman, Şattülamare de savunma yapılmasına karar verdi. Burada İngiliz sağ kanadını işgal etmek için bir mürettebat alayı ve karma

bir grup oluşturdu. İngilizleri Irak'tan çıkarmak, Basra'ya Nasıriye'ye saldırmak ve İngiliz geri çekilme hatlarını kesmek için Fırat Grubu'nu oluşturmayı planladı. Ancak seferberlik ilanı geciktiği için diğer cephelerde seferber olanlar bu seferberlik çağrısına kulak asamadı ve girişim boşa çıktı. Bölgedeki seyyar jandarma taburları konuşlu oldukları yerlerde savunmaya devam etti (J. Gn. K. Tarihi, 2000, s. 3).

4.4.BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NDA ANADOLU'DA ASAYİŞ DURUMU VE JANDARMANIN FAALİYETLERİ

Anadolu'daki asayiş durumu I. Dünya Savaşı döneminde, yukarıda da belirttiğimiz gibi sağlanamamış durumdaydı. Bunun en önemli nedenleri arasında, yetişmiş Jandarma subaylarının ve personelinin savaşmak üzere cephelere gönderilmiş olmaları ve ortaya çıkan otorite boşluğundan istifade etmeye çalışan bazı kesimlerin bu durumu fırsata çevirmeye çalışmalarıydı. Savaş sırasında çeşitli cephelerde savaşan jandarma kuvvetleri, ülke savunması için savaşırken nüfusunun yarısından fazlasını kaybetti. Bu durumda, ülkede kamu düzeninden doğrudan sorumlu jandarmanın sayısının azlığı, kaçak ve eşkıya faaliyetlerinde hızlı bir artışa yol açmıştır.

Çanakkale Savaşı'nda Laz Mehmet ve Arnavut İzzet'in asker kaçaklarından oluşturdukları çeteler, cephe gerisindeki yolları kapatarak köylere baskın düzenleyerek kaosa neden oldu. Yine Kara Hasan'ın otuz kişilik çetesi savunmasızlığı istismar ederek Çanakkale yöresi halkından zorla çaldığı mallardan geçimini sağladı (Efe, 2016, s.595).

Bu durum karşısında Osmanlı Hükümeti, kamu düzenini korumak için jandarma birliklerini güçlendirmeyi amaçlamış; gazi olan ve görevini ifa edemeyecek olan jandarma görevlilerinin yerine, askerlik yapmış 45 yaşındaki vatandaşları ikame etmeye çalışmıştı. Hükümet, bir diğer önlem olarak da ordudan personel talebinde bulunmuştur. Cephede askerî niteliği az olan Arap askerî personellerinin görevlendirildiği kıtalarda, kadroları tamamlamaktan başka bir sonuç doğurmamıştır. Neticedesinde jandarma niteliklerine haiz olmayan bu personellerle, problem çözülememiştir. 1918'in kasım ayında hükümet, tüm

kaçakları ve haydutları affetmiş, bu da sorunun daha fazla artmasına neden olmuştur.

Sonuç olarak, I. Dünya Savaşı'nda askerî komuta altında deneyimli subay ve personel bulunduran jandarma, jandarma vasfından uzak kişilerin komutasında milletin güvenliğini ve asayişi sağlayamaya yetmemiştir.

4.5.KURTULUŞ SAVAŞI'NDA JANDARMA TEŞKİLATI VE FAALİYETLERİ

I. Dünya Savaşı'nda Osmanlı İmparatorluğu yenilmiş ve itilaf devletleri ile Mondros Antlaşması imzalanılarak ihtilafa son vermiştir. Savaşın 5. maddesi, sınır koruması ve iç güvenlik için kurtarılacak birlikler dışındaki tüm birliklerin geri çekilmesini sağlamıştır. Bu maddeye göre, Osmanlı İmparatorluğu'nun düzenli ordusunun büyük bir kısmı İtilaf Devletleri'nin kontrolü altında terhis edilmiştir.

Ülkenin egemenliğini sürdürmenin kendi topraklarındaki fiziki gücün tekeline bağlı olabileceği düşünüldüğünde, Osmanlı hükümetinin Mondros Antlaşması'ndan sonra ülkenin egemenliğini kaybettiği açıktır. Savaş neticesinde ordusu üzerinde ki muktedirliğini yitiren Osmanlı hükümeti, jandarma birliklerini temelli bir ordu oluşturmaya uygun bir kuvvet olarak görmüştür. Askerî kuvvetlerin ordudan çekilmesini öngören harp maddesinde iç güvenlik kuvvetlerine ilişkin boşluklardan yararlanılarak jandarma birliklerine asker alınması politikası izlenmiştir. Hatta savaş sırasında Harbiye Nezaretinde görev yapan Jandarma Genel İdaresi, Amerika Birleşik Devletleri'nin şüphesini çekmemek için İçişleri Bakanlığı ile birleştirildi.

Anadolu'da kongrelerle başlayan ve birbirini takip eden süreçte 20 Nisan 1920'de Ankara'da Millet Meclisi'nin kurulmasıyla daha hareketli bir hale gelen Millî Mücadele dönemi jandarma adına iki başlılık sürecininde habercisi olmuştur. Daha önce İstanbul hükümetinin çeşitli emirleriyle kurulan Jandarma Genel Müdürlüğüne ek olarak, Millî Savunma Bakanlığına bağlı olarak TBMM hükümeti tarafından başka Jandarma Müdürlükleri kuruldu. Bu nedenle, aynı

ordunun iki farklı hükümet tarafından yönetilmeye çalışılması, dönemin durumuna uygun bir sorun ortaya çıktı. Her iki hükümet de kurum ve çıkardıkları düzenlemeler üzerinde liderlik kurmaya çalışmışlardır.

Öncelikle İstanbul hükümeti, Ankara hükümetinin aldığı kararların hukuka aykırı olduğunu ilan ederek, Jandarma'nın teftişine ilişkin talimat vermiştir ancak İstanbul hükümetinin almış olduğu kararlara rağmen Ankara hükümeti kısa sürede Anadolu'da 8 bölge, 17 alay ve 13 tabur olarak jandarma kuvvetlerini kurmayı başardı. Vatanın mücadelesinin halk nezdinde kabul görmesi ve savaşın zamanla kazanılmasıyla birlikte İstanbul hükümetinin jandarmalar üzerindeki hakimiyeti tamamen sona erdi.

Ankara hükümeti, Kurtuluş Savaşı sırasında jandarmayı üç ana şekilde kullanmıştır. Her şeyden önce jandarma, etki alanı geniş bir kurum olduğu için nüfusa ulaşma ve nüfusa nüfuz etme aracı olarak hareket etti. Ayrıca milli mücadeleye kamuoyu desteği oluşturulurken bir yandan da hükümetin aldığı kararların mücadele bağlamında uygulanmasını izlemiştir. Millî mücadeleye asker alınmasına ve savaş için gerekli teçhizatın sağlanmasına nezaret etti. 9 Nisan 1920'de bu kapsamda kaçakların yakalanması ve eşkiyalarla mücadele eden sorumlu bir "Seyyar Jandarma Müfrezeleri" oluşturulmasına karar verildi (Efe, 2016, s.595).

Seyyar Jandarma Müfrezelerinin kurulması yönünde alınan kararda, birlikleri hazırlanmak için eğitime devam etmesi gerektiği vurgulanmıştır. Kurtuluş savaşı sırasında jandarma hem asker olmanın gereğiyle hemde ülkenin bekası adına o dönemde aktif rol oynayarak kurtuluş savaşına destek verdi. O dönemde jandarma teşkilatı, iç karışıklıklar ve dış düşmanlarla savaşmak zorunda kalan kuvvet konumundaydı. Üçüncüsü, jandarmaların farklı bölgelerde düzenli kuvvetlerin kontrolü altında özel silahlı grupları örgütlemek için kullanılması bekleniyordu. Jandarma, protestocuları bünyesine ve orduya dahil eden düzenli bir ordunun oluşturulmasında görev almıştır (Ergut, 2004, s. 309).

Yukarıda sayılan hususlara ek olarak jandarma, tüm savaşlarda iç güvenliğin korunması, geri bölgede ordunun güvenliğinin sağlanması, Genelkurmay ve

hükümetin aldığı kararların ve emirlerin uygulanmasında görevlerini yerine getirmeye devam etmektedir.

I. Dünya Savaşı'ndan sonra ülkede hükümet liderliğinin tamamen olmaması nedeniyle, ülkenin büyük bölümünde huzursuzluk arttı ve çete faaliyetleri ve haydutluk güvensizlik yarattı. Özellikle kırsaldaki boşluktan yararlanan çeteler, farklı alanlara hâkim olmaya çalışmış ve onları güçlü alanları olarak ilan etmiştir. Bu olayların sona ermesi ve hükümetin yeniden kurulması, her zaman mücadele içinde olan jandarma kuvvetlerine düşmüştür.

O dönemin jandarmalarının da kurum kültürü açısından önemli değişiklikler geçirdiğini belirtmek gerekir. Osmanlı Devleti'nde İttihat ve Terakkiyle başlayan homojen bir etnik, siyasi ve kültürel topluluk oluşturma sürecinin iç savaş zamanına kadar ulaştığını söyleyebiliriz. Tarihte toprak kaybı, göç, sürgün, etnik çatışma ve fikir alışverişi kaçınılmaz olarak aynı topluluğun oluşumuna katkıda bulunmuştur. Osmanlıcılık ve ümmetçilik politikası izleyen Osmanlı Devleti, Türk devletine göre kimliğini tanımak zorunda bırakılmıştır. Bu bağlamda jandarmanın "Türkleştirme" hareketi başlamış, jandarma Anadolu'yu homojenleştirme politikalarına aracılık etmek üzere görevlendirilerek ulus devlete giden süreçte iç denetim sorumluluğunu üstlenmiştir. Başta jandarmanın kendi içinde homojenleşme olduğu göz önüne alındığında, Avrupa ülkelerinin düzenleyici süreçten (Tensikat) bu yana ısrarla üzerinde durduğu gayrimüslimlerin işe alınması projesi rafa kaldırıldı. Bunun yerine, Türklüğü ön plana çıkarılmasını sağlayan kurumsal kimliğin tesisine başlanılmış, bu tesis etme süreci de Cumhuriyetimizin ilanıyla hızlanmıştır (Beşikçi, 2010, s.166).

4.6.MONDROS ATEŞKES ANTLAŞMASI SONRASINDA ANADOLU'DA ASAYİŞ DURUMU VE JANDARMA

I. Dünya Savaşı'nın sonucunda imzalanan Mondros Mütarekesi sonrasında ordunun silahsızlandırılması, Türk yurdunun galip olan devletler tarafından bölünmesi ve devlet gücünün tamamen yitirilmesi, sonuçta Osmanlı İmparatorluğu'nun egemenliği altındaki toprakların çeşitli azınlıklar ve halklar

tarafından paylaşılmasıyla neticelenmişti. Bu durum, ülke genelinde büyük bir karışıklığa neden olmuştur. Ülke genelinde çetelerin ve haydutların artan faaliyeti, güvensiz bir ortam yaratmıştır.

I. Dünya Savaşı'nın başlamasının ardından Osmanlı Devleti'nde seferberlik ilan edilmesiyle birlikte, subay, astsubay ve erlerin üçte ikisinden oluşan seyyar jandarma birlikleri oluşturulmuştur. Gezici jandarma birliklerinin oluşturulmasıyla boşluk oluşan jandarma birliklerinin kadrolarına emekli subay ve askerlik çağına girmiş vatandaşlarla tamamlanmıştır. Hem seyyar jandarma birliklerinde şehit düşen deneyimli jandarma personelinin fazla olması hem de geri kalan jandarmanın tecrübesiz personelle dolu olması mütareke sonrası ortaya çıkan güvenlik zafiyetinin en önemli nedenlerinden biriydi (Tayla, 2001, s. 10).

İç güvenliğin en kötü durumda olduğu yerler kırsal alanlar olmuştur. Jandarma da bu alanların güvenliğini sağlamakla görevliydi. Ancak, uzun yıllar süren savaş, jandarmayı asli sorumluluğu olan iç güvenliği sağlamaktan alıkoydu. Mondros Mütarekesi'nden sonraki süreçte, İstanbul hükümetinin bazı görüş ve davranışları jandarmanın gücünü büyük ölçüde etkilemiştir. Çünkü 1912'de çıkarılan Geçici Jandarma Kanunu, teşkilatı tamamen sivil makamlara tabi hale getirmiştir. Yani jandarma, bir anlamda devletin yürütme organı olmuştur. Ancak jandarma teşkilatının bazı kuvvetler tarafından çeşitli alanlarda kullanılması sonucunda, jandarma idari boşluktan yararlanarak asli sorumluluğundan uzaklaşmıştır. Öte yandan, asıl misyonunu ifa edemeyen jandarmanın sorumlu tutulduğu görevleri nedeniyle zaman zaman halkla çatışmaya girmesi, jandarmanın eleştirilmesine yol açmıştır (Tongur, 1946, s. 270).

Damat Ferit Paşa hükümeti ateşkes sırasında, Osmanlı askeri kadrolarında bu mütarekeye karşı hızla örgütlendiğini görmüş ve sorunu çözmek için adımlar atmıştır. Aydın, Şile, Bursa ve civarında sıklıkla firar edenlere karşı Harbiye Nazırı Çakır Paşa dikkat çekerek, İstanbuldan gönderilen jandarmaların yardımıyla bunu önleyebilecekleri umudunu ifade etmiştir. Ayrıca 15 Mart 1919'da çıkarılan Jandarma Teşkilatının Dahiliye Nezaretine Bildirilmesi

Hakkında Nizamname ile jandarma tarihinde ilk kez Damat Ferit Paşa jandarmayı kendi isteğine göre tahsis etmek amacı ile İçişleri Bakanlığına bağlanmıştır (Selvi,1999, s. 500)

Dahiliye Nezaretinin Jandarma teşkilatının bağlılığı konusundaki görüşleri şöyleydi: Jandarma tarafından yapılan işler sadece İçişleri Bakanlığını kapsamıyor. Ordunun teşkilatlanması ve eylemleri ile ilgili birçok konuda Harbiye Nezaretinin bile bir jandarma teşkilatına ihtiyacı vardır. Jandarmanın en önemli özelliği, ordunun iç işlere müdahalesinden kaynaklanabilecek olası sorunları ortadan kaldırmak, çeşitli görevlere yardımcı olmak ve desteklemek amacıyla Genel İdare ve Dâhiliye Nezaretine bağlı yasal güç olmasıdır. Ancak jandarmanın mevcut askerî yapısının korunması ve hatta askerî potansiyelinin artırılması gerekmektedir. Jandarmanın askerî yapısının üstüne koyarak güçlendirilmesi, jandarmanın Dâhiliye Nezaretine ait görevlerde sorumluluk almasına engel değildir. Jandarma teşkilatının İçişleri Bakanlığına bağlanmasının, memurlar ve İçişleri kurum başkanlarının işini kolaylaştıracağı açıktır. Ancak mülkî memurları olası zor durumlarda bırakmamak adına, jandarma teşkilatının Dahiliye Nezareti'ne bağlanmaması aynı zamanda mülki teşkilat ve kadrosunun tamamlanmasıyla sadece Dahiliye Nezareti'ne bağlı bir genel kolluk kuvveti olan polis teşkilatının güçlendirilmesi doğrultusunda hareket edilebilir. (Özgören, 2006, s.11).

Harbiye Nazırı Şakir Paşa, 20.000 olan jandarma sayısının önce 27.000'e, ardından 35.000'e çıktığını, jandarmanın maddi durumunun düzeleceğini ve karışıklıkların önleneceğini söylemiştir. Bu kararlar, İstanbul Hükümeti'nin jandarmaya verdiği önemi göstermesi açısından önemliydi. Özellikle I. Dünya Savaşı öncesinde seferberlik çağrısına uymayan ve ardından birliklerini terk eden Osmanlı vatandaşı olan Rumlar, dağlarda çete kurarak örgütlenmiş ve Türk halkına saldırarak onları yıldırmaya çalışmışlardır. Bafra bölgesinin dağlık Nebiyan tarafındaki 150 ailenin yaşadığı Çağşur köyüne baskın düzenleyen Rumlar, tüm köyü ve 367 Türk'ü katlatmiştir. Rumlara ait çeteler aynı zamanda Samsun ve Amasya bölgelerinde de Türklere saldırıp tecavüz etmiştir. Pontus

Rum devletinin yaratılması, *Megali Idea* düşüncesinin etkisindeki Yunan emperyalizminin hedeflerinden biriydi.

Öncelikle Karadeniz'deki müttefik donanması tarafından desteklenen ve Samsun Metropoliti Gemanos'un örgütlediği Pontus çeteleri, köylere saldırılar düzenleyerek silahsız ve masum Türkleri öldürdüler. Ayrıca 9 Mart 1919'da Samsun'a çıkan 200. İngiliz müfrezesi de Pontus çetelerini takviye etmiştir.

Bütün bu gelişmelere rağmen; ateşkesin ihlal edilmesinden korkan Osmanlı hükümeti, tüm bu eylemlere karşı güvenlik güçlerini aktif olarak kullanmadı ve dolayısıyla düzeni sağlayamadı. Bu durumda Türkler, sadece kendilerini koruma amaçlı hareket edince, o zamana kadar bu çetelere karışmayan İngilizler, 21 Nisan 1919'da Osmanlı İmparatorluğu'na Türkleri savunduklarını iddia ettikleri bir nota gönderdi. Bu notada Hıristiyanların Türkler tarafından öldürüldüklerini; bunun engellenmemesi halinde bölgenin ateşkes şartlarına uygun olarak işgal edileceğini de sözlerine ekledi. Tüm bu olaylardan sonra İstanbul hükümeti bölgeye yetkili bir kişi gönderme çalışmalarına başladı. İsmi üzerinde mutabık kalınan 6 Mayıs 1919 tarihli "Denetim Yönergesi" ile Mustafa Kemal Paşa'nın Samsun'a görevlendirilmesinde antant kalındı.

Mustafa Kemal Paşa 19 Mayıs 1919'da Samsun'a çıkmış, kaldığı süre içerisinde gelişen olayları dikkatle incelemiş ve gerek sivil gerekse asker yöneticilerden raporlar istemiştir. 21 Mayıs tarihli raporunda, önce İngilizlerin Mondros Mütarekesi'ni ihlal ederek bölgeye asker gönderdiğini ve bu durum önlenmediği takdirde görevini ifa edemeyeceğini İstanbul'a bildirdi. Başka bir telgrafta ise bölgedeki güvenlik sorunlarının Ermeni ve Rum çetelerinden kaynaklandığını belirtmiştir (Tansel, 1991, s. 238).

Ayrıca 22 Mayıs 1919'da Başbakan'a gönderilen bir telgrafta; iç güvenliği sağlamak için gereken jandarma kuvvetlerinin yetersizliğinin yanı sıra, askerlerin büyüklüklerine bakılmaksızın ordu birliklerinden çekilmesinin de Rum eşkıyalarının bölgede özgürce hareket etmelerine olanak tanıdığını vurgulamıştır.

Mustafa Kemal göreve gelmeden önce 3. Kolordu Komutanı Refet Bey'i bölgedeki güvenlik endişelerini gidermek üzere en yüksek sivil ve askerî idarî

yetkili olarak atamıştı. Refet Bey'in bu göreve atanmasında kuşkusuz jandarma kökenli bir subay olması etkili olmuştur.

Mustafa Kemal Paşa, bu atama ile 24 Mayıs 1919 tarihinde Sadrazam'a gönderdiği bir telgrafta, bu konudaki iradesini ve kararlılığını şu şekilde ifade etmiştir:

Sivas, Amasya ve çevresinde düzeni sağlamak ve sürdürmek için hiçbir imkân yeterli değildir. Bu durum halkın huzur ve güvenliğini olumsuz etkilemiştir. Bu nedenle, bu konuyu İtilaf temsilcilerinin dikkatine sunmak, asker sayısını güvenliği sağlamaya yetecek düzeye çıkarmak, jandarma ve polis teşkilatını güçlendirmek için yeterli sayıda askerîn alınması gereklidir (Tansel, 1991, s. 238).

Tüm bu olaylar Karadeniz bölgesinde yaşanırken, Sivas ve çevresinde 500'den fazla soyguncu karşısında jandarma yetersiz kalmış ve Rumların eylemleri yoğunlaşmıştır. Ege ve güney bölgelerindeki durumda, diğer bölgelerden farklı değildi. İtalya Dışişleri Bakanı Lloyd George, Paris Konferansı'nın 12 Mayıs 1919'daki toplantısında, Yunanlıların İzmir'i işgal etme kararı üzerine; Lloyd George, "Yunanlıların bu bölgeyi işgal etmesine neden izin verildi?" diye sorulduğunda şu yanıtı verdi: "İzmir sokaklarında her gün Yunanlıların öldürüldüğü ve şiddetin hızla arttığı kendilerine haber verildiği için Yunanlıların İzmir'i işgal etmesine izin verdiler." Bu konferanstansın üç gün ardından Yunan kuvvetleri 15 Mayıs 1919'da İzmir'i işgale başlamıştır. İşgal sonucunda güçlenen ve 800 kişiye ulaşan Yunan çeteleri, Türk köylerine saldırmaya, yakmaya ve yağmalamaya başlayınca, 173. Piyade Alayı Komutanı Yarbay Kazım Bey, silahlı Yunan çetelerine karşı direnmeye başlamıştır (Güneş, 1983, s. 205). Bu direniş ilk etapta amacına ulaşmasa da işgale karşı konulabileceğinin göstergesi olması açısından önemliydi. Bu sırada, Yunanlıların işgali de genişlemekte ve bölgedeki Jandarma komutanları, işgal sırasında Rumların yaptığı zulümleri İstanbul Hükümeti'ne bildirmek ve bu konuda önlem alınmasını sağlamak için Umum Jandarma Komutanlığını sürekli bilgilendirmiştir.

Harbiye Nezaretine gönderilen Umum Jandarma Komutanlığı raporunda, 106 Türk'ün Kızılcaköy'de bir camide diri diri yakıldığı bildirildi.

20 Mayıs 1919'da Jandarma Başkomutanı'na gönderdiği bir telgrafta, İzmir Jandarma Alayı Komutanı Kaymakam (Yarbay) Süreya Bey, İzmir'de görev yapamadığı için görevden alınmasını istedi (J. Gn. K. Tarihi, 2000, s. 105).

4.7.TBMM HÜKÜMETİ'NİN ASAYİŞE YÖNELİK ÖNLEMLERİ VE JANDARMA TEŞKİLATI

23 Nisan 1920'de Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açılışına kadar hükümet olarak görev yapan Heyet-i Temsiliye'nin merkezi hükümet kurma çabalarına rağmen Anadolu'da barışı sağlanamadı. İtilaf devletleri, padişahın verdiği yetkiyi kullanarak milli hareketi yok etmek için bu hareketin öncülerini yok etmeyi amaçlamışlar, bu nedenle güçlerini bunu kendilerine hedef haline getirmek için kullanmamışlar, hatta padişah ve çevresi bu çağrıya kulak vermiş ve fetva yayınlamıştır. Bu olaylara yanıt olarak ulusal hükümet, düzenli bir ordu oluşturma çabalarının yanı sıra; etkin bir biçimde iç güvenliği sağlamak için Ankara'ya bir Millî Savunma bakanı atamıştır. Savunma bakanına bağlı bir kurum olarak da 21 Ağustos 1920 tarihinde Jandarma Genel Komutanlığını kurmuştur. Böylece jandarma, biri Ankara'da TBMM hükümetine, diğeri İstanbul'da Sultan'a bağlı iki genel komutanlığa sahip olmuştu. Fakat ilk bakışta birbirinden farklı gibi görünen bu iki jandarma teşkilatı, aslında tek ve aynıydı. Kurumsal anlamda ve tabi oldukları yönetmelik ve kanunlar bakımından aralarında çok fazla bir fark yoktu. Zira her iki kurum da sonuçta Türk jandarmasıydı. İstanbul Hükümeti'nin jandarma ile ilgili 16 Mart 1920 tarihli ''Jandarma Mıntıka Müfettişlikleri Talimatnamesi'' olan emrini TBMM Hükümeti kabul etmiş ve İstanbul Hükümetinin Jandarma ile ilgili verdiği emirleri yok saymıştır. Böylece, tam anlamıyla TBMM hükümetinin karar ve emirlerine tabi olan bir jandarma teşkilatı teşekkül ettirilmiş oldu.

Ankara'da Millî Savunma Bakanlığına bağlı Jandarma Genel Komutanlığı, Türk Silahlı Kuvvetleri bünyesinde 8 bölge müfettişliği, 17 jandarma alayı ve 13 ayrı jandarma taburundan oluşmaktaydı.

Jandarma Genel Komutanlığına bağlı 8 bölge müfettişliği, genellikle bulundukları il, sancak ve bölgelerin isimleriyle anılıyordu. Bu dönemde, bölge müfettişlikleri kadroları şu şekildeydi:

- İstanbul Bölge Müfettişliği (5.023 kişi)
- Bitlis Bölge Müfettişliği (3.328 kişi)
- Ankara Bölge Müfettişliği (2.997 kişi)
- Konya Bölge Müfettişliği (1.899 kişi)
- Sivas Bölge Müfettişliği (3.838 kişi)
- Adana Bölge Müfettişliği (1.619 kişi)
- Trabzon Bölge Müfettişliği (3.110 kişi)
- İzmir Bölge Müfettişliği (1.959 kişi)

(Olmak üzere) Toplam 23.773 kişi

Jandarma Genel Komutanlığı, yukarıdaki tablodakilere diğer birimler de eklendiğinde, toplam 25.272 kişilik bir mevcudiyete sahipti. TBMM Hükümeti, bu mevcudiyeti yetersiz görmüştür. Ulaşılması beklenen subay ve erat kadrosu ise şöyleydi:

- İzmir Bölgesi 3.999 kişi
- İstanbul Bölgesi 7.369 kişi
- Ankara Bölgesi 4.924 kişi
- Trabzon Bölgesi 4.398 kişi
- Konya Bölgesi 3.803 kişi
- Sivas Bölgesi 3.838 kişi
- Bitlis Bölgesi 6.134 kişi
- Adana Bölgesi 3.810 kişi
- Toplam 38.275 kişi

TBMM Hükümeti, Anadolu'yu ülke topraklarında sömürgeleştirmek için, iş birliği içinde olan ulusal yetkililer ve yabancı orduların yanında peşlerine düşen bilinçsiz vatandaşlardan oluşan bir düşman cephesiyle mücadele etmek zorundaydı. TBMM İcra Vekilleri Heyeti bu dönem içinde milli hareketin halka ulaştırılması için öncelikle halkın namus, mal ve can güvenliğinin korunmasına yönelik tedbirlerin alınması gerektiği düşüncesindeydi. Heyet jandarma personelinin artırılmasının yanı sıra, olağanüstü halin, olağan kurumlarla aşılamayacağının farkındaydı ve bu konudaki koşulları dikkate aldı.

Bu nedenle iç güvenliğin sağlanması amacıyla doğrudan Milli Müdafaa Vekâletine bağlı "Seyyar Jandarma Müfrezeleri" adıyla piyade ve süvari sınıflarından oluşan yeni bir jandarma teşkilatının kurulmasına karar vermişti. Bu konuda hazırlanan yasa tasarısı da 1918 yılında Heyet-i Vekileye sunulmuştur (Türkmen ve Tekinsoy, 2020, s. 126).

Seyyar Jandarma Birliklerinin kuruluşuyla birlikte, iç güvenliğin sağlanması ve eşkıyalığın önlenmesi konusunda büyük adımlar atılmış oldu ve bu birlikler, Kuvay-ı Milliye'den düzenli orduya geçiş sürecinde önemli rol oynadı. TBMM'nin aldığı bir diğer önlem de jandarma mektebiyle ilgiliydi. Anadolu'da Millî Mücadele'nin başlangıcında, II. Meşrutiyet'in ilanından sonra, Hareket Ordusu'nun İstanbul'a gelmesiyle, Selanik'teki Jandarma Subay Mektebi; Yıldız Sarayı ve Harem Ağaları'na, oradan da Beylerbeyi Sarayı'na devredilmiş ancak saltanat ve hükümet tarafından İstanbul tarafına iade edilmiştir. Daha sonra aynı teşkilatla Anadolu Hükümeti Ankara'da Etlik bağlarında, Etlik Sarayı adı verilen eski bir kilisede jandarma görevlileri için yeni bir okul açmıştır. Ulusal hükümetin gözünde İstanbul'daki okul geçersiz kılınmıştır. Millî mücadelenin sona ermesinin ardından ve İstanbul'un işgalden arındırılmasından sonra, İstanbul'daki okul tamamen Ankara'ya devredilmiştir.

Fransız işgalci güçlerine karşı Urfa, Antep ve Adana cephelerinde halka silah dağıtan, onları düşmanla savaşmaya teşvik eden ve milli direniş eylemlerini örgütleyerek çeteler oluşturan jandarma görevlileri, her zaman en önde yer almıştır.

4.8.CUMHURİYET DÖNEMİNDE JANDARMANIN DURUMU

Jandarma, I. Dünya Savaşı'nda ve Kurtuluş Savaşı'nda tüm gücüyle savaşarak büyük bir kahramanlık göstermiştir. Kısıtlı kaynaklarla yaşanan silahlı çatışmalar, jandarmayı her yönden olumsuz etkilemiştir. Savaşlar sırasında yaşanan can kayıpları, jandarma teşkilatının deneyimli ve yetenekli personelini kaybetmesine neden olmuştur. İyileşme sürecini destekleyecek deneyimli personel sayısı yetersiz olduğundan, iyileştirme süreci de bu nedenle ertelenmiştir. Cumhuriyetin ilanıyla birlikte, birçok devlet dairesinde olduğu gibi, yeniden yapılanma çalışmaları jandarma teşkilatında da başlamıştır. Bu dönemde 1930 senesinde yasama çalışmalarında ilk büyük değişiklik gerçekleşmiştir. Bu tarihten önce jandarmanın görev ve sorumluluklarında bazı yasal eksiklikler bulunmaktaydı ve uygulamada kullanılan kurallar çağın gereklerine uygun değildi.

10 Haziran 1930'da 1706 sayılı Jandarma Kanunu çıkarılarak jandarmaya bugünkü hukuki statüsü verilmiştir. 1706 sayılı Jandarma Kanunu, jandarmanın Cumhuriyet dönemindeki görevlerini, bağlı olduğu kurumları ve yetkili makamların yetkilerinin sınırlarını belirlemiştir. Kanunun 1. maddesi Türkiye Cumhuriyeti jandarmalarını, kamu düzeni ve asayiş, kanun ve nizamlara riayet esasına göre devlet emirlerini yerine getiren askeri inzibat kuvvetidir (Resmî Gazete, 1930, www.resmigazete.gov.tr).

Ayrıca Kanun'un 2. maddesi Jandarmanın bağlılığı noktası üzerinde durmuş, jandarma teşkilatının güvenlik ve asayişle ilgili görevleri bakımından İçişleri Bakanlığına (dahiliye vekaletine); eğitim ve öğretim yönünden Genelkurmay'a, seferberlik kapsamında Kara Kuvvetleri Komutanlığına, giyim ve teçhizatlandırılması hususunda ise Millî Savunma Bakanlığına bağlı olduğu vurgulanmaktadır.

Jandarma, kanunları uygulamada genel görevlerinin yanı sıra, bir takım askerî görevleri de yerine getirdiğinden; görev elbisesi, teçhizat ve silahıyla seferberlik sırasında yapılacak görevlerle ilgili olarak Millî Savunma Bakanlığına karşı yükümlülükleri o dönem için devam etmektedir.

1706 sayılı Jandarma Kanunu'nun 14. maddesine göre jandarma görevlileri, devletin güvenlik ve düzenin sağlanması, ayrıca kanun ve düzenlemelerinin ve bunlara dayalı hükümet kararlarının uygulanması yönünden bulunduğu bölgedeki en yüksek mülkî amire tabidir. Böylece jandarmanın tanzimat döneminden sonra başlayan ve giderek uygulanmaya başlayan mülkî idare amirlerine bağlılığı, Cumhuriyet döneminde güçlenerek devam etmiştir.

Bu kanunun bir diğer katkısı da bugüne kadar karşılanan jandarma subay ihtiyacının Kara Harp Okulundan karşılanmasıdır. Jandarma teşkilatında görev alacak subayların Kara Harp Okulunda eğitimlerini tamamlayarak harp sanatında eğitim almaları kuruma fazlasıyla fayda sağlayacaktı. Fakat kararların uygulanması, Ankara'da konuşlu bulunan Harp Okulu inşaatının 1935 yılında bitmesine müteakip başlayacaktı. 25 Aralık 1937 tarihinde, 1706 sayılı Jandarma Kanunu'nun uygulamasını detaylandıran Jandarma Teşkilat ve Görevleri Hakkında Yönetmelik çıkarılmış ve kanuna esneklik tanınmıştır. Ayrıca ülke güvenliğinin sağlanması için ihtiyaç duyulan jandarma karakollarının sayısı, kırsal alanlar da dahil olmak üzere artırılmıştır (Gnkur 1998, s. 273).

Bu düzenlemelerle yasal statüye kavuşan jandarma, hızlı bir modernleşme sürecine girmiştir. 1956 senesinde 6815 Sayılı "Sınır, Kıyı ve Kara Sularımızın Muhafaza ve Emniyeti ve Kaçakçılığın Men'i ve Takibi İşlerinin Dahiliye Vekâletine Devri Hakkında Kanun" ile Gümrük Umum Müdürlüğü kaldırılmış, kıyı ve hudutların korunması ve emniyeti görevleri jandarmaya devredilmiştir. 1957 senesinde jandarma sınır ve eğitim birlikleri tugay seviyesinde faaliyetlerini sürdürmüştür. Bölge Jandarma Komutanlıkları 1961 yılında oluşturulmuş ve önce Ankara'da teşkil edilmiştir (Arıs, 2007, s. 278).

İzmir'in Foça ilçesine 1963 senesinde Jandarma Komando Okulu ve Eğitim Merkez Komutanlığı açılmış ve Türkiye'nin farklı bölgelerinde konuşlanmış komando birliklerinde görev yapacak personel için ilk komando eğitimi başlamıştır. Bugün komando birlikleri, jandarma teşkilatının nicelik ve nitelik olarak güçlenmesinde önemli rol oynamaktadır. Osmanlı İmparatorluğu'nun son döneminde kırsal kesimde haydutlarla savaşan seyyar birliklerin yerini,

Cumhuriyet Dönemi'nde komando birlikleri almış ve bu görevleri yerine getirmiştir.

İlk Jandarma Hava Birliği ise 'hafif helikopter bölüğü' olarak 1968 yılında Diyarbakır'da teşkil edilmiştir. Ayrıca JGK'lığı 1969 yılında narkotikle mücadele birimi oluşturulmuştur (Açıkmeşe, 1993, s. 323).

Cumhuriyet Dönemi'nde zaman zaman, kısmen de olsa seferberlik veya muharebe durumunun oluşması nedeniyle, jandarmanın bir kısmı silahlı kuvvetlerin komutasına alınmıştır. Bunun en bariz örneği 1974 yılında Genelkurmay Başkanlığı'na bağlı diğer kuvvetlerle birlikte, Kıbrıs Barışı Koruma Harekâtı'na katılan Nevşehir ve Siirt jandarma komando taburlarıdır. Kıbrıs Türk Bağımsızlık Mücadelesi'ne desteğini esirgemeden ve çatışmalara giren jandarma birlikleri, operasyon sırasında 13 personeli şehit olmuştur. Bizzat Kıbrıs Barış Harekâtı'na katılan jandarma personellerine, TBMM'nin kabul ettiği kanuna göre "Muharebe Harekâtı Gazisi" unvanı verilmiştir (Özmen, 2014, s. 14).

1980'li yıllarda jandarma coğrafi sorumluluk alanı ve hukuki altyapısı değişmiş, kıyı ve karasularının korunması görevi 1982 yılında kurulan Sahil Güvenlik Komutanlığına verilmiştir. Günümüzde göl ve nehir kıyılarında Jandarma Asayiş Bot Komutanlıkları güvenliği sağlamakla yükümlüdür. 1988 yılından itibarense Kara Kuvvetleri Komutanlığına kademeli olarak kara sınırlarını koruma görevi devredilmiştir. Kara Kuvvetleri Komutanlığı tarafından devralınan hudut birliklerinin personel ve teknik altyapı eksikliği nedeniyle devir süreci uzamiş olsada sınır birliklerinin devredilmesi işlemi 8 Nisan 2013 tarihinde tamamlanmıştır (Jandarma Genel Komutanlığı, 20.09.2021, www.jandarma.gov.tr).

4.8.1. Cumhuriyet Dönemindeki Kanun Değişiklikleri

10 Mart 1983 senesinde ihtiyaçlara karşılık veremeyen 1706 sayılı Jandarma Kanunu yürürlükten kaldırılmış ve 2803 sayılı Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun yürürlüğe girmiştir. Bu Kanun'un hazırlık

aşamasındayken modern ülkelerin jandarma teşkilatları da incelemeler yapılmış ve günün ihtiyaçlarını karşılayabilen bir kanun oluşturulmuştur.

Ayrıca Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Hakkında Yönetmelik de 17 Aralık 1983 tarih ve 18254 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak uygulamaya girmiştir. 2803 sayılı JTGYK'un 3. maddesinde jandarma teşkilatının hukuki tanımı; Türkiye Cumhuriyeti jandarması, güvenliğin ve kamu düzeninin korunmasını sağlayan ve diğer kanun ve yönetmeliklerle verilen görevleri yerine getiren silahlı, askerî güvenlik hizmeti ve kolluk kuvveti şeklinde neşredilmiştir (Resmî Gazete,1983, www. resmigazete.gov.tr).

Hukuki tanımın ayrıntılı olarak incelenmesi sonucunda, güvenlik ve kamu düzeninin korunmasını sağlamak için jandarmanın aslında görevinin kolluk hizmeti olduğu anlaşılmaktadır. Özellikle askerî güvenlik gücü olması, askerî statüye sahip bir güç olduğunun da göstergesidir.

Jandarma, özellikle 1984 yılından itibaren Türkiye Cumhuriyeti'nin egemenliğine ve bölünmez bütünlüğüne tehdit oluşturan bütün terör örgütlerine karşı gerek ulusal gerekse uluslararası verilen mücadelenin en önemli unsurlarından biri olmuştur. Jandarma kuvvetini temsil eden komando birlikleri, terörle mücadele operasyonlarının başarısı için nitelik ve nicelik olarak fazlasıyla gelişmiştir. Bu birlikler günümüzde de etkin olarak değerini korumaya devam etmektedir.

Uluslararası iş birliğine ve güvenliğe büyük önem veren Türkiye Cumhuriyeti jandarması, yalnızca Avrupa Birliği ülkelerinin askerî statüde ki kolluk kuvvetlerinin üye olduğu Avrupa Jandarma Kuvvetlerinin 2010 yılından bu yana gözlemci statülü üyesidir. Ayrıca, AJK himayesindeki barışı koruma operasyonlarında aktif olarak yer almaktadır (https://www.eurogendfor.org, 2021).

Türkiye Cumhuriyeti Jandarması, modern zamanlara ayak uydurmak için sürekli değişmekte ve gelişmektedir. Osmanlı Dönemi'nde modern bir kolluk yapısına geçme amacıyla radikal reformlar olsa da Cumhuriyet dönemi, kolluk sisteminin gerçek anlamda modern düzeye ulaştığı ve bu düzeyi aşmak için reform hareketinin hız kazandığı bir dönem olmuştur.

Sürekli kendini yenileyen, çeşitli ülkelerde benzer görevlerde bulunan emsal kuvvetleri yakından takip eden ve yakın ilişkiler kuran jandarma hem askerî statüye sahip hem de güçlü kolluk kuvvetlerinin bir örneği olarak Türkiye'yi temsil etmektedir.

Teknolojik, sosyal ve ekonomik gelişmelerin etkisiyle yeni ve farklı suç türlerinin oluşmasına neden olmuştur. Suçla mücadele çerçevesinde modern devlet anlayışı ile birlikte, kolluk alanında da uzmanlaşmış daha modern kolluk yapıları oluşturulmuştur. Suç türlerinin karmaşıklaşıp, artmasıyla kolluk kuvvetlerinde aşırı zaman ve emek aldığı fark edilmiş ve suçla mücadele için iş bölümü başlatılmıştır. Ülkemizde 'uzmanlaşma' adı altında yürütülen bu iş bölümü sonucunda, her biri ayrı ihtisas gerektiren çeşitli birimlere ihtiyaç olduğu fark edilmiştir.

Bu noktada jandarma görevlileri; olay yeri incelemesi, kaçakçılık ve organize suçla mücadele, insan ticareti, istihbarat, kriminal gibi çeşitli alanlarda eğitim almış ve kendi içlerinde branşlaşmıştır. Personelin her biri, detaylı eğitim gerektiren alanlarda uzmanlaşmakta ve mesleki yaşamları boyunca bu alanda çalışmaktadır. Böylece olay türüne göre kalifiye personel görevlendirilebilecek ve kolluk kuvvetlerinin faaliyetleri daha verimli ve etkin olacaktır.

2803 sayılı Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkilerine İlişkin Kanun'un 3. Maddesi, jandarma teşkilatını tanımlamakta ve onun bir askerî güvenlik hizmeti ve kolluk kuvveti olduğunu belirtmektedir.

Ancak 27 Temmuz 2016 tarihinde 668 sayılı KHK'nin yayımlanmasından sonra jandarma teşkilatının Genelkurmay'a bağlılığı sonlandırılarak, İçişleri Bakanlığına bağlanmıştır (Resmî Gazete, 2021, www.resmigazete.gov.tr).

Bu kapsamda, tüm askerî konularda Genelkurmay başkanına; güvenlik ve kamu düzenine ilişkin konularda İçişleri Bakanlığına bağlı iken; yapılan değişiklikle JGK'lığı, tüm işlemleri ve sorumlulukları bakımından İçişleri Bakanlığına bağlanmıştır.

5. 668 SAYILI KANUN HÜKMÜNDE KARARNAME ÖNCESİ, SONRASI VE JANDARMA TEŞKİLATI'NIN GÜNCEL YAPISI

Türkiye Cumhuriyeti Jandarmasının değerleri konusunda araştırılan literatür incelemesinde 1839 tarihli Jandarma Nizamnamesi, 1846 tarihli Jandarma Nizamnamesi, 1861 tarihli ilk Asakir-i Zabtiye Nizamnamesi, 1935 tarihli 2771 sayılı Ordu Dahili Hizmet Kanunu, 1961 tarihli 211 sayılı TSK İç Hizmet Kanunu ve Yönetmeliğinde ve bu konuda kurumsal olarak yapılan değişikliklerde izlerine ulaşabilmektedir. FETÖ Terör Örgütü tarafından 15 Temmuz 2016 tarihinde gerçekleştirilen darbe teşebbüsüne kadar Jandarma Genel Komutanlığı, Türk Silahlı Kuvvetlerinin bir parçası olarak 1935 tarihli 2771 sayılı Ordu Dahili Hizmet Kanunu (madde 4) ve 04.01.1961 tarihli 211 sayılı TSK İç Hizmet Kanununda (madde 1) belirtildiği şekilde TSK tanımında Kara Kuvvetleri Komutanlığı içerisinde gösterilmiş, askerî statülü kolluk kuvveti (ikiz görevli) olarak (asker ve polis) güvenlik hizmeti vermiştir. 25.07.2016 tarihinde 668 sayılı KHK ile Jandarma Genel Komutanlığı İçişleri Bakanlığına bağlanmıştır. Ayrıca 211 sayılı TSK İç Hizmet Kanunun birinci maddesindeki TSK tanımı 02.01.2017 tarihli, 681 sayılı KHK' ile değiştirilerek Jandarma, Kara Kuvvetleri Komutanlığı; Sahil Güvenlik Komutanlığı da Deniz Kuvvetleri Komutanlığı bünyesinden çıkarılmıştır.

Jandarmanın askerî statüsünün 177 yıllık bir süre devam ettiği görülebilmektedir. Bu bağlamda jandarmanın kültürü ve değerlerinin TSK kültürü ve değerleri ile yaklaşık iki asır iç içe ve aynı olduğu sonucuna ulaşılabilir. Çalışmada Türk Jandarmasının değerlerinin incelenmesinde geçmişe yönelik yapılan literatür taramasında da mevcut durum ortaya koyulmuştur.

5.1. JANDARMA GENEL KOMUTANLIĞININ TÜRK İDARE YAPISI İÇERİSİNDEKİ YERİ

5.1.1. Genelkurmay Başkanlığı ile Jandarma Teşkilatı İlişkileri

Jandarma Genel Komutanlığı, 1983 tarih ve 2803 sayılı Jandarma Teşkilat Görev ve Yetkileri Kanunu'na göre Türk Silahlı Kuvvetlerinin bir parçasıdır.

Bu Kanunun birinci maddesinde Türk Silahlı Kuvvetleri "*Kara (Jandarma dahil), Deniz (Sahil Güvenlik dahil) ve Hava Kuvvetleri subay, askerî memur, astsubay, erbaş ve erleri ile askerî öğrencilerden teşekkül eden ve seferde ihtiyatlarla ikmal edilen, kadro ve kuruluşlarla teşkilâtı gösterilen silâhlı Devlet kuvveti*" olarak tanımlanmıştır.

Böylece, 2803 sayılı JTGYK'da Jandarma, Türk Silahlı Kuvvetlerinin içinde bir bütünün parçası olarak görülmüş ve Silahlı Kuvvetlerin görevleri ile eğitim ve öğretimle ilgili konularda Genelkurmay'a tabi olduğu hükme bağlanmıştır. JGK'nın, Silahlı Kuvvetlerin eğitim ve görevleri bakımından Genelkurmay ile hiyerarşik bağlantısı, yukarıdaki konularda Genelkurmay ile doğrudan iletişim kurabilmesi anlamına gelmektedir. Yani komutanlık, yukarıdaki konularda Genelkurmay ile doğrudan yazışma yapma yetkisine sahiptir (Bucaktepe, 2008, s. 202).

Jandarma Genel Komutanlığının askerî kurumlara bağlı olmasının farklı nedenleri de vardır. Başlangıçta jandarma çeşitli askerî görevleri üstlenmiştir. Askerî polis, yükümlü askerlik ile ilgili görevler, seferberlik ile ilgili görevler, en önemlileridir (Jandarma Okulları Komutanlığı, 2015).

Değinilecek bir başka husus ise sözleşmeli olarak istihdam edilen jandarma subaylar ve astsubayların 4678 sayılı kanun ile TSK sözleşmeli personelleriyle ortak kanunu kullanmalarıdır.

Ayrıca TSK personeli jandarma personeliyle aynı kanun hükümlerine tabidir. Şöyle ki terfi, rütbe, emeklilik, atama, ödül, istifa vb. bakımlardan 926 sayılı TSK Personel Kanunu'na tabidirler. 926 sayılı TSK Personel Kanunu'nun 21. maddesine ve sınıflandırmasına göre jandarma birdir.

5.1.2. İçişleri Bakanlığı ile Jandarma Teşkilatı İlişkileri

İçişleri Bakanlığı, ülke genelinde, il ve ilçe sınırları içinde mülkî idareciler aracılığı ile güvenlik ve düzenin sağlanmasından sorumludur. 3201 sayılı Polis Teşkilatı Kanunu'na göre, iç güvenlikten sorumlu en yetkili merci olan İçişleri bakanı, Jandarma Genel Komutanlığı'nı, Sahil Güvenlik Komutanlığı'nı ve Emniyet Genel Müdürlüğü'nü düzeni sağlamak amacıyla kullanabilir. Bu

konuda Jandarma genel komutanı da İçişleri Bakanlığına karşı sorumludur (JTGYK. Md. 4).

Ayrıca 5442 sayılı İl İdare Kanunu uyarınca, valilerin ve kaymakamların kendi sorumluluk sahaları içinde suçu önlemek ve kamu düzenini ve güvenliğini korumak için gerekli tedbirleri almaları gerekmektedir. Öyle ki valiler, il sınırları içindeki tüm kolluk kuvvetlerinin ve tüm personelin amirleridir. Kaymakamlar ise ilçe sınırları içinde kolluk yapılarının amiri konumundadırlar. Bu amaçla, polis amirleri ve memurları, vali ve kaymakamların verdiği emirlere ivedilikle uymak zorundadır.

Bu bağlamda il jandarma komutanı güvenlik ve asayişin sağlanması bakımından valiye; ilçe jandarma komutanı ise kaymakama karşı sorumludur.

Ayrıca, son yıllarda jandarmanın sivil makamlara bağlılığını artırmak için yeni bazı düzenlemeler yapılmıştır. Kamuoyunda İç Güvenlik Paketi olarak bilinen "6638 sayılı Polis Vazife ve Salâhiyet Kanunu, Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" ile İçişleri bakanının ve valilerin jandarma personeli üzerinde denetim, izin, sicil, atama ve yer değiştirme, disiplin işlemleri ve görevden uzaklaştırma bakımından yetkileri artırılmıştır (JTGYK md. 25 ek md. 1, md. 14).

Bu Kanun'la birlikte, İçişleri bakanı ve valilerin, jandarma personelinin disiplin usul ve görevden alınmaları konularında yetkileri genişletilmiştir. Buna göre, sivil görevlere ilişkin iş ve işlemlerle sınırlı olan İçişleri bakanı ve valilerin denetimi, jandarma teşkilatının askerlik dışı görevlere ilişkin tüm iş ve işlemlerini kapsayacak şekilde genişletilmiştir (JTGYK. Ek md. 1). Böylece İçişleri bakanı ve valiler, jandarma teşkilatının hukuki, adli ve diğer görevleri ile ilgili iş ve işlemlerini denetleyebilir.

Daha önce dahili hiyerarşik üstler tarafından tutulan yetkilendirme yetkisinde de bir değişiklik olmuştur. Artık il ve ilçe düzeyinde jandarma komutanlarının ve karakol komutanlarının izinlerini, yerel mülkî idare amirleri onaylama yetkisine sahiptir (JTGYK. Ek md. 3). Başka bir deyişle, jandarma amirlerinin yetkilerini belirleme yetkisi mülkî idare amirlerine verilmiştir.

668 sayılı KHK ayrıca, jandarma personelinin sivil makamlara sicil kaydı verme yetkisini de genişletmiştir. Daha önce sadece toplum hizmeti ile görev yapan uzman jandarma çavuşlarının sicil kaydına izin verilen valilere, artık il ve ilçe jandarma komutanlarının sicil amirlerinden ayrı olarak sicillerini düzenleme yetkisi de verilmiştir. Sicil vermeye yetkili memurlar, jandarma teşkilatının askerî hiyerarşide amiri olanlardır. Yıl sonunda il valisi, il jandarma komutanı ve merkez ilçe jandarma komutanının askerlik dışı görevlerindeki performansı hakkında bir değerlendirme raporu hazırlar. İlçe jandarma komutanının yıllık değerlendirme raporu ise, yetkili kaymakam görüşünü bildirdikten sonra, il valisi tarafından hazırlanır. Bu değerlendirme raporunda; personellerin ödül, terfi, atama ve nakil süreçlerinde dikkate alınır (JTGYK. Ek md. 2).

Kaymakamlar, valiler gibi, ilçe jandarma komutanlarına mülkî sicil düzenlemeye yetkili değildir. Fakat, yukarıda anlatıldığı üzere, kaymakamın görüşü, 668 sayılı KHK kapsamında valiler tarafından hazırlanan ilçe jandarma komutanının değerlendirme raporunda yer alacaktır. Ayrıca kamu hizmeti yükümlülüğü bulunan uzman jandarma çavuşları, mülkî ve askerî olmak üzere iki farklı sicil belgesi düzenlenilir (Uz. J. K. md.13).

668 sayılı KHK ile getirilen bir diğer değişiklik ise, atama yetkisine ilişkindir. İç güvenlik birimlerinin personelini atama yetkisi, özellikle İçişleri bakanına verilmiştir. Daha öncesinde ise, astsubay ve uzman jandarma alanındaki görevli atamaları Jandarma Genel Komutanlığı tarafından belirlenmiştir. Fakat yeni düzenleme sonucunda askeri makamlardan ziyade sivil makamlara daha fazla yasal yetkiler verilmiştir. Bundan sonra, İçişleri bakanı, general rütbesine sahip olmayan il ve ilçe jandarma komutanlarını ve daire başkanlarını atayabilir.

Özellikle İçişleri Bakanlığı, sadece general rütbesindeki bir subaya tahsis edilmiş makamların haricinde ve iç güvenlikle doğrudan bağlantısı olan yönetim kadrolarına personel atama görevini üstlenmiştir. Subay, astsubay ve diğer uzman jandarmaların atamaları, İçişleri bakanı onayıyla Jandarma Genel Komutanlığı tarafından yapılmaya devam etmektedir.

Ayrıca ildeki astsubay ve uzman jandarmaların ildeki asayiş ve emniyetle görevli oldukları yerlerin tespitine valiler yetkilidir. Bu personellerin kadroları,

İl Jandarma komutanının teklifi ve valinin onayı ile belirlenir. Memur ve teknik personel, illerde puan tahsisine tabi olduğundan vali bu personeli görevlendiremez (JTGYK. md. 14).

668 sayılı KHK, mülkî idare amirlerine iç güvenlikten sorumlu jandarma personeli üzerinde disiplin yetkisi vermiştir. Daha önce sadece jandarma amirleri aracılığıyla cezalandırma işlemini gerçekleştirebilen valilere, değişiklikle birlikte, jandarma personelini resen cezalandırma yetkisi verilmiştir.

Kaymakamlar ise, jandarma hakkında resen değil, jandarma amirleri aracılığıyla disiplin soruşturması başlatabilir. Kaymakamlar; jandarma personelini, disiplin cezası gerektiren fiillerden dolayı resen cezalandıramazlar; ancak sorumlu personele gerekli cezanın verilmesi hususunda ilçe jandarma komutanlığından tahkikatın yapılması isteğinde bulunabilir (JTGYK. Md. 14).

Son olarak, 668 sayılı KHK İçişleri Bakanı'na ve valilere jandarma personelini görevden alma yetkisi vermiştir. Değişiklik öncesinde jandarma subay ve astsubaylar ile uzman jandarmaların görevden uzaklaştırılma işlemleri, 926 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanunu'ndaki esaslarına göre yürütülüyordu. Yeni düzenleme sonucunda İçişleri Bakanı, askerlik dışı faaliyetleri nedeniyle işlendiği iddia edilen bir suçtan dolayı, uygun görülmeyen jandarma personelini görevden alabilecektir. Ayrıca vali, il jandarma komutanı dışındaki il bünyesindeki jandarma personelini görevden alma yetkisine sahiptir (JTGYK. Md. 16).

Değişikliklere genel bir bakış açısıyla bakıldığında, 668 sayılı KHK'nın jandarmaya karşı sivil otoritelerin etkinliğini önemli ölçüde artırdığı söylenebilir. Bu durumun; jandarma teşkilatının ordudan özerkleştirilmesi ve sivil otoriteye tabi kılınması çabalarının bir sonucu olduğu söylenebilir.

5.1.3. Millî Savunma Bakanlığı ile Jandarma Teşkilatı İlişkisi

Jandarmanın Millî Savunma Bakanlığı (MSB)'na olan bağımlılığı, 12/3/1983 yılında 2803 Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanunu'nca kaldırılmıştır. Böylece, MSB ve JGK, artık hiyerarşik bir zorunluluktan çok karşılıklı ilişkiye

sahiptir. Bu ilişki, jandarmanın TSK'nin bir parçası olmasından kaynaklanmaktadır. TSK'nın Millî Savunma Bakanlığı ile ilişkisi bulunmasından dolayı, jandarmanın seferberlikte ordu emrine girecek personelinin maaş, iaşe, giyecek ve teçhizat masrafları bakımından Millî Savunma Bakanlığı ile bağı devam etmektedir (Ökçe, 2006, s. 72). 1706 Sayılı Jandarma Kanunu, jandarmanın silah, cephane, subay erzakı, seferberlik masrafları bakımından Millî Savunma Bakanlığına maaş, geçim, erzak ve ekipman şart koşulmuştur. 2803 sayılı Jandarma Teşkilat Görev ve Yetkileri Kanunu bu konuda herhangi bir hüküm içermemekteydi. Ancak 2803 sayılı Kanun'da böyle bir hükmün bulunmaması, jandarmanın Millî Savunma Bakanlığı ile iletişim kurmadığı şeklinde yorumlanamaz. İç Hizmet Kanunu'nun 1. maddesine göre jandarma, TSK'nın ayrılmaz bir parçasıdır. Silah, mühimmat, seferberlik ve seferberlikte askerî komuta altına alınan jandarma personelinin maaş, iaşe, giyim ve teçhizat masrafları bakımından Millî Savunma Bakanlığına bağlılığı devam etmekteydi. Ancak 668 KHK ile bu durum tamamen değişmiştir. Böylece jandarma; savaş, seferberlik ve sıkıyönetim durumunda kuvvet komutanlıkları emrine girecek ve kuruluş, kadro, konuş noktalarının düzenlenmesinde Genelkurmay Başkanlığının görüşü alınacaktır (JTGYK md. 5).

5.2. JANDARMA GENEL KOMUTANLIĞININ KADROSU, KURULUŞU VE TEŞKİLAT YAPISI

5.2.1. Jandarma Genel Komutanlığının Teşkilat Yapısı

2803 sayılı Kanun'a göre Jandarma Genel Komutanlığı, Kanun'la tanımlanan adli, askerî ve mülkî görevleri ve seferberlik halinde de bir kısım kuvvetleriyle yurt savunmasını yerine getirmek üzere örgütlenmiştir. Jandarmanın asli görevi, emniyet ve asayişi sağlamaktır. Bu sebeple jandarma birliklerinin kuruluşu ve yerleşmelerinin düzenlenmesinde, zorunlu durumlar hariç mülkî taksimat esas alınır. Jandarmanın iç güvenlikte görevli birlikleri; Jandarma Teşkilatı, Görev ve Yetkileri Yönetmeliği'nin 5. maddesiyle mülkî teşkilata tabi ve mülkî teşkilata tabi olmayan jandarma iç güvenlik birlikleri olmak üzere ikiye

ayrılmıştır. Mülkî teşkilata dahil olan jandarmanın iç güvenlik birlikleri; jandarma bölge, il jandarma, il merkez ve ilçe jandarma komutanlıkları, jandarma karakol komutanlıkları ve jandarma koruma birlikleridir. Mülkî teşkilata dahil olmayan jandarma iç güvenlik birlikleri ise; jandarma komando birlikleri ve jandarma havacılık birlikleridir.

JGK'lığı teşkilatı içerisinde iç güvenlikte görevli birliklerin yanı sıra; diğer görevleri yapmak, idari ve lojistik destek vermek, personelin eğitimi amacıyla jandarma eğitim birlikleri, jandarma okulları, idari ve lojistik destek birlikleri ve diğer birlikler (görevin özelliğine göre) kurulmuştur.

5.2.2. Personel Yapısı

Jandarma ile İçişleri Bakanlığı arasındaki hukuki ilişki, yürürlükteki personel yönetimi kanununun içeriği eski yönetmeliklerle örtüştüğü için kanunla düzenlenmektedir ancak prensipte köklü bir değişiklik söz konusu değildir. Bu değişiklikle birlikte bahsi geçen personeller ordudan ayrılmış ve genel kolluk kuvveti olmuştur. Bu gelişmeyle birlikte 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu Jandarma Hizmet Sınıfı ve Sahil Güvenlik Sınıfı adında iki ayrı sınıf oluşturmuştur.

Jandarmanın TSK ile ilişkisi kaldırılmış olmasına rağmen, ordunun hiyerarşisi personel yönetim sistemini etkilemeye devam ediyor. Bu sistemdeki ast-üst ilişkisine göre askerî rütbeler şunlardır:

- General,
- Üst Subay,
- Subay,
- Astsubay,
- Uzman Jandarma Çavuş,
- Jandarma Uzman Çavuş.

Bu rütbelere göre kurulan ekipler, 2803 sayılı Kanun'da yapılan değişiklikle, subay, astsubay, jandarma kıdemli, askerî öğrenciler, astsubay ve erler, memur

ve işçilerden oluşuyordu. Jandarmanın sivil tümen, yukarıda sayılan diğer üyeleri askerî tümen mensubuydu.

Jandarma görevlileri mevcut kanunda özel olarak belirtilmemiştir, ancak 682 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile disiplin hükümleri uygulanan jandarma çalışanları subay, sözleşmeli subay, astsubay, sözleşmeli astsubay, uzman jandarma çavuş ve uzman çavuş olarak sayılmaktadır.

Jandarma Genel Komutanlığının yürütme organını subay kadroları, geçici görevlerde ise astsubaylar oluşturmaktadır. Değişiklikten önce profesyonel jandarma 3466 sayılı kanun kapsamında temini yapılmaktaydı ancak mevcut düzenlemelere göre profesyonel jandarma da 657 sayılı kanun kapsamındadır.

2803 Sayılı Kanun'da değişiklik yapılmadan önce 926 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Kanunu'nda jandarmanın TSK bünyesinde olması nedeniyle genel personel yönetmeliği de yer alıyordu. Jandarma İçişleri Bakanlığına bağlı bir kuruluş olduğundan, değişiklikten sonra 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nda Jandarma personelinin tüm özlük haklarına ilişkin açık hükümler bulunmayan hallerde uygulanacaktır. Hâlihazırda 2803 sayılı Kanunun 13. maddesinde düzenlenmiştir. Ekonomik ve sosyal haklara ilişkin uygulanabilir hükümler birden fazla kanuna tabidir. Bu yasalar şunlardır: 926 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanunu, 4678 sayılı Türk Silahlı Kuvvetlerinde İstihdam Edilen Sözleşmeli Subay ve Astsubaylar Hakkında Kanun, 3466 sayılı Uzman Jandarma Kanunu, 3269 sayılı Uzman Erbaş Kanunu, 6191 Sözleşmeli Subaylar ve Devlet Memurları.

Ayrıca 13. maddede Jandarma Genelkurmay Başkanlığına bağlı olarak görev yapan ve 657 sayılı Kanun kapsamına giren subayların da TSK personelinin sosyal ve mali haklarından yararlandığı belirtilmektedir. Jandarma iş gücü 4857 sayılı İş Kanunu'na tabidir.

Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığı personel yönetmeliğine göre personelin sadakat, tarafsızlık, devlete sadakat ve davranış kurallarına uyma gibi görevleri bulunmaktadır. Bununla birlikte icra, tazmin, durdurma, fesih, dilekçe, şikâyet, dava, suçlama ve iftira koruması hakları da vardır. Jandarmanın uyması gereken bazı yasaklar da vardır.

Jandarma personeli İçişleri Bakanlığı aracılığıyla atanır. 2803 sayılı Kanun'un 13. maddesinde belirtildiği üzere albaylar personel yetersizliğinden emekli olup 60 yaşına kadar, generaller İçişleri Bakanlığının onayı ile 65 yaşına kadar görevlerinde bulunabilirler. Bununla birlikte albay ve üzeri rütbedeki subaylar, Cumhurbaşkanının onayı ile kadrosuzluk tazminatı ödeyerek emekli olabilirler.

2803 sayılı Kanun'un bir diğer önemli hükmü de jandarma subayları ile astsubayların terfi veya atamaya ilişkin onay veya görüş gibi işlemler için İçişleri Bakanlığı dışında herhangi bir kuruma başvuramayacaklarına dair nüanstır. Kanunun 13. maddesine göre bu konularda İçişleri Bakanlığı yetkilidir.

Ancak jandarma personelinin atama ve terfileri gibi işlemler Jandarma Genel Komutanlığı özel yönetmeliklere göre yapılabilmektedir. Bahsi geçen durum jandarma personeli adına bir istisna olarak açıklanabilir. Fakat ne olursa olsun atamaları yapmaya yetkili nokta İçişleri Bakanlığıdır.

Personelin genel olarak 657 sayılı Kişi Hakları Kanunu'na tabi olması, jandarmanın İçişleri Bakanlığına bağlı bir birim olmasıyla ilgilidir. Ancak personelin mali ve sosyal hakları bakımından 926 Sayılı TSK Personel Kanunu'na ve diğer askerî personele uygulanan kanunlara tabi olması, jandarmanın askerî kolluk yapısının değişmediğini açıkça göstermektedir.

- **Subay**

4.1.1961 Tarihli ve 211 Sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri îç Hizmet Kanunun 3. Maddesinde subay tanımı "Hususi kanuna göre silahlı kuvvetlere intisap eden asteğmenden mareşal (büyük amiral) kadar rütbeyi haiz askerler." olarak yapılmıştır. Jandarma Teşkilatının başlıca Subay kaynağı; harp okulu, fakülte ve yüksekokullarıdır. İlgi kanun döneminde Kara Harp okullarında okuyan Jandarma subaylarının giderleri Jandarma Genel Komutanlığı ilgili yıl bütçesinden, millî savunma bakanlığı bütçesine aktarılır şeklindeydi. Kara Harp Okulunu bitiren Subay namzetlerinin, jandarma subay sınıf özelliklerine göre yetiştirilmesi, yeterlilikleri, kıta ve atanan yerlerde görev yapma süre ve sırası Meslek Programları Yönetmeliği ile düzenlenmişti. Jandarma subayları, Kara

Harp Okulun'da askeri eğitim aldıktan sonra Jandarma Subay Okulunda mesleki ve tatbiki bilgiler alıp, müteakip birliklerinde göreve başlamaktaydılar. 669 sayılı KHK sonrasında bu durum değişmiş jandarma subay ihtiyacını Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisinden (JSGA) eğitim alan akademili, kıta kaynaklı ve sivil kaynaklı subay adaylarından karşılamaktadır.

- **Astsubay**

TSK İç Hizmet Kanunu'nda astsubay; "Hususi kanuna göre silahlı kuvvetlere katılan astsubay çavuştan, astsubay kıdemli başçavuşa kadar rütbeyi haiz asker." şeklinde tanımlanmıştır. Astsubay kaynağı Astsubay Meslek Yüksek Okulları ve fakülte, yüksekokul veya meslek yüksekokullarıdır.

Astsubay Meslek Yüksek Okulunun kaynağını astsubay hazırlama okulu mezunları, sivil lise ve dengi okul mezunları ve görevlerinde başarılı olan ve yapılan sınavı kazanan en ön lisans mezunu uzman jandarma çavuş ve uzman erbaşlar oluşturmaktadır. Jandarma Astsubay Meslek Yüksek Okulunda verilecek iki yıllık eğitimi başarı ile bitirip mezun olan personeller astsubay olarak naspedilmektedir. 669 sayılı KHK ile JSGA tarafından belirlenen fakülte ve yüksekokulları başarıyla tamamlayan ve yapılan sınavlarda başarılı olup mezun olan kimseler ile görevlerinde başarılı olup yapılan sınavı kazanıp fakülte ve yüksekokul mezunu uzman jandarma çavuş ve uzman erbaşlar verilen bir yıllık astsubay meslek yüksekokulu eğitimine müteakip astsubay naspedilirler.

- **Uzman Jandarma Çavuş**

Uzman jandarma çavuşlar 3466 sayılı Uzman Jandarma Kanunu'na tabidirler. Uzman Jandarma Kanununa göre uzman jandarma; "Türkiye Cumhuriyeti Jandarması kadrolarının ast kademelerinde eğitim, sevk ve idare ile diğer mesleki ihtisas kollarında astsubaya yardımcı olarak görevlendirilen asker kişiler" olarak tanımlanmıştır. En alt eğitim düzeyi lise mezuniyeti olup gerçekleştirilen sınavlarda başarı sağlayan kişiler, jandarma okullarında bir yıllık eğitim ve öğretim süresi sonunda göreve atanmaktadırlar. 2012 yılında uzman jandarma çavuş okulu kapatılmıştır.

- **Uzman Erbaş**

Uzman erbaş; 3269 Sayılı Uzman Erbaş Kanununa göre istihdam edilen uzman çavuş ve uzman onbaşılardır. Jandarma Genel Komutanlığınca belirlenen ve İçişleri Bakanlığınca uygun görülen devamlılık arz eden teknik ve kritik kadro görev yerlerinde istihdam edilmek üzere, istekli olan ve Uzman Erbaş Yönetmeliğinde belirtilen niteliklere sahip Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarından seçilerek uzman erbaş olarak naspedilir.

- **Erbaş ve Er**

Er, ihtiyaçları devlet tarafından deruhte ve temin edilen rütbesiz askerdir. Erbaş ise ihtiyaçları devlet tarafından deruhte ve temin edilen onbaşı ve çavuş rütbesini haiz askerdir. Jandarma erbaş ve erleri, 1111 sayılı Askerlik Kanunu hükümleri yanında, 1861 sayılı Jandarma Erat Kanunu ve Jandarma Erat Muameleleri Hakkında Talimname hükümlerine tabi olup, jandarma iç güvenlik birliklerinde görevlendirilen erbaş ve erler ayrıca kolluk memuru hüviyetini taşımaktadırlar. Jandarma Genel Komutanlığının askerî niteliği gereği kadrolarında bulunan erbaş ve erlerin mevcut personele oranı, askerî niteliği olan diğer ülke teşkilatları ile karşılaştırıldığında çok yüksektir. Bu oran profesyonel askerlik anlayışına geçilmesiyle birlikte her geçen gün azalmaktadır. 31 Aralık 2024 yılından itibaren jandarma saflarında erbaş ve er yükümlü olarak görev alamayacaklar (Resmî Gazete,2019, www.resmigazete.gov.tr).

5.2.3. Sorumluluk Alanı ve Görevleri

Günümüzde jandarmanın görev noktası, Türkiye coğrafyasının yaklaşık %93'ünü, nüfusun %21'ini kapsamaktadır (http//www.jandarma.tsk.mil.tr.). Jandarmanın görev noktalarının belirlenmesi, jandarmanın yetkilerini kullanabilmesi açısından elzemdir. Çünkü yetkisinin sorumlu olmadığı alanda kullanılması, hukuken idari suç olarak kabul edilmekte ve eylemleri etkisiz kalmaktadır.

Jandarmanın sorumluluk alanları bakımından yetki çatışması yaşayabileceği ana kolluk kuvveti polistir. Polis ve jandarma arasındaki fark, görevde değil, coğrafi

konumdadır. Başka bir deyişle; jandarma ve polis, kolluk alanında, ancak genellikle sorumlu oldukları coğrafi (mülkî) alanlarda aynı görevleri yerine getirir (Polat 2014, s. 67). Ülkemizde coğrafi konum olarak belirlenen sorumluluk sahaları, başka ülkelerde farklılık göstermektedir. Örneğin; İtalya'da Karabinieri Teşkilatında, olayı ilk haber alan teşkilatın, şehir veya kırsal ayrımı gözetmeksizin müdahale etmesi gerekmektedir. Hollanda Kraliyet Mareşose Komutanlığında ise durum çok farklı olmamakla birlikte, sorumluluk sahalarında kırsal ve kentsel ayrımı bulunmamaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti jandarmasının yetki alanı, polisin yetki alanı dışındadır. Polis, genellikle il ve ilçe belediye sınırları içinde; Jandarma ise bu sınırların dışında görev yapmaktadır. İl ve ilçe belediyeleri sınırları içinde polis teşkilatı kurulmamışsa, bu bölgelerden de jandarma sorumludur (JTGYK. Md. 16).

Ancak, 6638 sayılı Kanun ile sorumluluk alanlarını düzenleyen 10/3/1983 tarihli 2803 sayılı Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanunu'nun 10. maddesine bir ekleme yapılmıştır. Buna göre belediye sınırları içinde dahi olsa, polis teşkilatının olmadığı yerlerde jandarmanın görev ve sorumlulukları mevcuttur. Yine aynı maddenin ek fıkrasında sorumluluk sahalarının belirlenmesinde il genelinde vali veya vali yardımcısı ilçede ise kaymakam başkanlığında kurulan komisyonun almış olduğu kararları İçişleri bakanı tarafından onaylanmasıyla sorumluluk sahaları değiştirilir veya berlirlenir.

Yetki alanları konusunda geçmiş dönem kanun ve hükümlerde ciddi derecede uyumsuzluklar söz konusu idi. Önceki uygulamada, "2803 sayılı kanun", "5216 Sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu" ve "6360 sayılı On Üç İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Altı İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve KHK'da Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" hükümleri incelendiğinde ciddi derecede karışıklıklar ve hükümler arasında uyuşmazlıklar ortaya çıkmaktaydı. Bu uyuşmazlıkların en önemlisi ise polis ile jandarmanın görev ve sorumluluk sahası ve bu görev sahasının sınırının çizilmesi noktasındaydı. Özellikle on üç ilde büyük şehrin kurulması ve kuruluş ile ilgili çalışmalarda güvenlik hususunun ilgili birimler ile mütalaa edilmeden kâğıt üzerinden tahsisi, uygulama sahada önemli sorunlar yaratmaktaydı. Örneğin 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesinin Sınırları İlgili

Kanun “Madde 5- (Değişik: 12/11/2012-6360/6 md.) ile büyükşehir belediyelerinin hudutları, il mülkî hudutlarıdır” olarak tanımlanmış ve İstanbul ile Kocaeli il sınırı neredeyse iç içe geçmiş hal almıştır. Kanun hükmü uyarınca sınırların eşitlenmesi ile bu illere bağlı mücavir alanlarda polis teşkilatına kanunen bağlanmış sayılmıştır. Bu sebeple bu bölgelerin sorumluluk sahasında emniyet teşkilatına devredilmiş olarak sayılmaktaydı.

Lakin ara dönemde emniyet teşkilatının gerek personel gerekse teknik aksaklıkla sebepleri ile günümüzde hala bu iki il arsındaki birçok bölge jandarmanın görev sahası içerisinde yer almaktaydı ve önemli sorunlar yaratmakta idi (Özçağlar ve Eroğlu, 2016, s.925).

Yukarıda belirtilen gelişmeler dikkate alındığında, jandarmanın sorumluluk alanının belirlenmesi açısından iki nokta özellikle önem arz etmektedir:

İlk nokta, jandarmanın yetkileri genellikle mücavir alan sınırları dışarısına kayabilmektedir. İkinci nokta ise bir yer belediye sınırları bünyesinde olsa bile, eğer polis teşkilatı kurulmamışsa, jandarma görev alanı olarak kalır. Ancak polis teşkilatının tamamlanması, bu yetkinin polis teşkilatına devredildiği manasına gelmemektedir. Jandarma sorumluluk alanları, kimi zaman belediye sınırları içerisinde polisin yetki alanları dışındaki bölgeler olarak da tanımlanmaktadır. Buna karşın, valinin kararıyla il ve ilçelerin tamamı jandarma veya polisin sorumluluk alanı olarak belirlenebilir (JTGYK. Md. 7).

Polis ve jandarmanın sorumluluk alanları net bir şekilde ayrılmış olsa da bu iki kolluk türünün diğerinin yetkisi dahilinde çalışamayacağı anlamına gelmez. Jandarma ya da polisin görev alanında yetersiz kalması halinde veya böyle bir olayın olabileceği düşünülürse mahallin bağlı olduğu mülkî idare amirinin emri ile yapabilirler (JTGYK, md. 5).

2803 Sayılı JTGYK’na göre jandarmanın görevleri mülkî, adli ve askerî olmak üzere üçe ayrılmıştır.

5.2.4. Mülkî Görevleri

'Mülkî görev' terimi, ilk olarak kamu düzenini sağlamak ve korumak amacıyla gerçekleştirilen faaliyetleri ifade eder. Bunlar, zorlamaya dayalı reaktif uygulamalardan ziyade, mevcut asayişi korumaya yönelik önleyici uygulamaları içeren görevlerdir. Ayrıca idari görevler, mülkî idare amirlerinin koordinasyonunda yürütülmekte ve mülkî idare amirlerinin kolluk üzerindeki yetkisini ortaya koymaktadır.

Yukarıda belirtilen tanın uyarınca; il ve ilçelerdeki jandarma ve polis görev noktalarının sınırları, ilçelerde kaymakam, illerde vali veya görevlendireceği vali yardımcısı başkanlığında jandarma ve emniyet temsilcilerinin dahil olacağı bir komisyon tarafından belirlenir. Jandarmanın bu vazifeleri, 2803 sayılı Kanun'un 7. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre; halkın ırz, can ve malını korumak, cezaevlerinin dış korumasını yapmak, trafik hizmetlerini yürütmek, birey güvenliği ve konut dokunulmazlığını sağlamak, her türlü kaçakçılığa engel olmak gibi mülkî görevleri söz konusudur. Mülkî görevler, suç öncesine kadar olan kısmı kapsamaktadır.

5.2.5. Adli Görevleri

Jandarmanın adli görevleri, işlenen suçlara ilişkin kanunlarda öngörülen işlemleri yapmak ve ilgili yargı hizmetlerini yerine getirmektir.

Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Hakkında Yönetmelik'in 7. maddesine uyarınca jandarma; işlenmiş suçlar ile ilgili mevzuatta yazılan görevleri yapmak ve bunlarla ilişkili adli hizmetleri yerine getirmek; adli bir görevle görevlendirilmiş ise soruşturmayı bir bütün olarak başından sonuna kadar takip etmek; polis teşkilatının olmadığı yerde duruşma güvenliğini sağlamak; zor kullanmak yetkisi gerektiren durumlarda ihzar, tutuklama, yakalama, hapsen tazyik müzekkerelerini yerine getirmekle görevlidir.

Adli kolluk personellerinin, adli amiri Cumhuriyet Savcısıdır. Adli olaylara ilişkin görevleri adli kolluk personeli yerine getirmek zorundadır. Jandarma adli

vazifeleri gerçekleştirirken idari makamlara değil, adli makamlara karşı sorumludur.

5.2.6. Askerî Görevleri

10/3/1983 Kabul ve 12/3/1983 Sayı: 17985 Yayım tarihli "2803 sayılı Jandarma Teşkilat Görev ve Yetkileri Kanunu'nun 7 madde c bendinde; Askerî görevleri, Kanunla ve Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle verilen askerî hizmetleri yerine getirmek" olarak tanımlanmıştır.

Değişiklik yapılmadan önceki halindeki kanun metninde; "Bu görev kapsamında jandarma, askerî kanun ve nizamlarda konu olan vazifelerle, Genelkurmay Başkanlığınca verilen vazifeleri yerine getirmekle yükümlüdür" şeklinde hüküm mevcuttu. 2803 sayılı JTGYK ve 211 sayılı TSK İç Hizmet Kanunun 1969 yılındaki kabul edilen ilk halinde; jandarma, TSK'nın bir parçası kabul edilmiş ve "Türk yurdunu ve Anayasa ile tayin edilmiş Türkiye Cumhuriyeti'ni korumak ve kollamakla yükümlüdür" ifadesi ile tanımlanmıştır. Ayrıca "2/1/2017 tarihli ve 681 sayılı KHK'nin 1'inci maddesiyle" değişiklikten önce 2803 sayılı Kanunun 131-141. maddelerinde görevleri dışında aşağıdaki görevlerde tanımlanmıştır (Aktürk vd., 2004, s.100).;

"(1) Garnizon komutanlığı görevleri (211 Sayılı Kanun. 45, JTGYY md. 131),

(2) Askerî inzibat görevleri (211 Sayılı Kanun md. 92, JTGYY md. 132),

(3) Yoklama kaçağı, bakaya, firar, izin ve hava değişimi süresini geçirenlerin takibi, yakalanması ve sevk edilmesi" (JGY: 456-1, 2803 Sayılı Kanun md. 133)".

5.3. 668 SAYILI KHK ETKİ VE SONUÇLARI HAKKINDA BİR DEĞERLENDİRME

668 sayılı KHK ile jandarma teşkilatının yapısı, yetki ve sorumlulukları konusunda yapılan değişiklikler, etki ve sonuçları itibarıyla bazı değerlendirme ve tartışmalara neden olmuştur.

668 sayılı 25.07.2016 tarihli Olağanüstü Hal Kapsamında Alınması Gereken Tedbirler ile Bazı Kurum ve Kuruluşlara Dair Düzenleme Yapılması Hakkında Kararname'nin 6. maddesi ile; 2803 sayılı Jandarma Genel Komutanlığı Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanunu'nun 4. maddesi, "Jandarma Genel Komutanlığı İçişleri Bakanlığına bağlıdır." biçiminde güncellenerek, Jandarma Genel Komutanlığı doğrudan İçişleri Bakanlığına bağlanmıştır. Bu durum İçişleri bakanının, valilerin ve kaymakamların jandarma personeli üzerinde, çalışmamın içeriğinde belirttiğim gibi; denetim, izin, sicil, atama, yer değiştirme ve disiplin işlemleri gibi yetkilerini artırmıştır.

Yine 703 numaralı Anayasada Yapılan Değişikliklere Uyum Sağlanması Amacıyla Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Jandarma Teşkilat kanununda yapılan bir önemli değişiklik, 2803 sayılı kanunda; Atama, Yer Değiştirme ve Disiplin İşlemleri Jandarma subay, astsubay ve uzman jandarmanın atanma ve yer değiştirme esasları: 14. maddesinde ve 657 sayılı Devlet Memurları kanunun 35. maddesinde değişiklikler yapılmıştır. İlgili Kanun hükminde Kararnamelerden önceki halinde Subay ve Astsubay namzedi personel 926 sayılı Türk Silâhlı Kuvvetleri Personel Kanunu'na tabi idi. Jandarma teşkilatında görev yapan Uzman Jandarma personeli 3466 sayılı Kanun'un eski halinde 657 sayılı kanun hükümleri dışında tutulmuştur. Yine 668 sayılı kanun hükmünde kararname ile "Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanununda Yapılan Değişiklikler, MADDE 13- Jandarma Hizmetleri Sınıfı eklenmiş ve personelinin her türlü özlük işlerinde bu kanunda hüküm bulunmayan hallerde, 14/7/1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu uygulanır" şeklinde düzenlenmiştir (Özübek ve Öztop, 2021, s.27).

668 sayılı Kanun Hükmünde Kararname Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanununda Yapılan Değişiklikler hükmü ile 2803 sayılı Kanun'un 4. maddesi "Jandarma Genel Komutanlığı İçişleri Bakanlığına bağlıdır." şeklinde değiştirilmiş ve artık jandarma teşkilatının iç işlerine karşı sorumlu olduğu vurgulanmıştır. Bu değişiklik öncesinde Jandarma Genel Komutanlığının Türk Silahlı Kuvvetlerinin bir parçası olduğu vazife, eğitim ve öğretim açısından

Genelkurmay Başkanlığına harekât bakımından İçişleri Bakanlığı tarafından yönetildiği belirtilmişti.

Tablo 5.1: Jandarma Teşkilatının Yapısı, Yetki ve Sorumluluklarının Değişimi

Jandarma Teşkilatının Yapısı, Yetki ve Sorumlulukları		
Başlıklar	**668,669,703 sayılı KHK Öncesi**	**668,669,703 sayılı KHK Sonrası**
Bağlılık	TSK	İçişleri Bakanlığı
İzin, Sicil, İl İçi Yer Değiştirme, Disiplin	JGK	Valilik
Denetleme, İller Arası Atama	Asteğmen-Albay (JGK) Generallerin ataması (Genelkurmay başkanının teklifi, İçişleri bakanı inhası, Cumhurbaşkanı onayı)	Subay, Astsubay, Uzman Jandarma, Uzman Çavuş (İçişleri bakanı) Generaller ve İl Jandarma komutanlarının atamaları (Cumhurbaşkanı)
Tanım	*Askerî Bir Güvenlik ve Kolluk Kuvveti *Askerî Genel Kolluk Kuvveti	*Askerî Bir Güvenlik Kuvveti (Cumhurbaşkanı yetkisiyle) * Genel Kolluk Kuvveti
Durum	Jandarma Okullar Komutanlığı	Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi

Eski hukuki metinlerde jandarma teşkilatı birçok kanun ve hüküm konusunda ciddi sorunlar yaşamaktaydı. Hukuki açından iki başlılık ciddi sorun

yaratmamaktaydı. Eski kanunda belirtilen silahlı kuvvetler ile ilgili görevlerinde Türk Silahlı Kuvvetlerine bağlılık emniyet ve asayiş hizmetlerinde İçişleri Bakanlığına bağlı olma hususu iki kurumu birçok noktada karşı karşıya getirmekte ve jandarma teşkilatı içinde ciddi aidiyet sorunları yaşatmaktaydı. Teçhizat ve malzemenin kullanılması konusunda iki kurumun da önemli titiz davranması ve ifa sırasında malzeme gerekliliği maalesef personelin ciddi zorluklar yaşamasına neden olmaktaydı.

Yeni düzenleme ile Genelkurmay Başkanlığına bağlılık ortadan kaldırılmış, görev, eğitim ve öğrenim, malzeme ve teçhizat ikmal ve bakım konularında İçişleri Bakanlığına bağlanılarak tek başlılık sağlanmış ve personelin görev ifası sırasında yaşadığı sorunlara bir nebze çözüm üretilmiştir.

2803 sayılı JTGYK'nun 4. maddesinde yapılan değişiklikle, Jandarma Genel Komutanlığının doğrudan İçişleri Bakanlığına bağlı bir kolluk olarak vazifelendirilmiştir. TSK ile bağının sonlandırılması neticesinde; JTGYK.nun 3. maddesindeki jandarma tarifinde de farklılık gerekmiştir.

2803 sayılı JTGYK'nun 3. maddesi jandarmanın tarifi yapılmış ve "Türkiye Cumhuriyeti Jandarması emniyet ve asayiş ile, kamu düzeninin korunmasını sağlayan ve diğer kanun ve nizamların verdiği görevleri yerine getiren silahlı, askerî bir güvenlik ve kolluk kuvvetidir." yazılmıştır.

Ancak 668 sayılı KHK.nin 5. maddesiyle; 2803 sayılı Jandarma Genel Komutanlığı Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanunu'nun tanım başlıklı 3. maddesinde değişiklik yapılmış ve "Türkiye Cumhuriyeti Jandarması, emniyet ve asayiş ile kamu düzeninin korunmasını sağlayan ve diğer kanunların verdiği görevleri yerine getiren silahlı genel kolluk kuvvetidir." şeklinde yeni bir ifade yazılmıştır.

Anlaşılacağı gibi, değişiklik öncesindeki hükümde jandarmanın "askerî bir güvenlik ve kolluk kuvveti" olduğu aktarılmışken, yeni aktarımda, "askerî bir güvenlik kuvveti" cümlesi kaldırılmış, jandarmanın salt "silahlı genel kolluk kuvveti" olduğu yazılmıştır.

Bu düzenleme ile Türkiye Cumhuriyeti Jandarmasının, sadece kolluk kuvveti olarak kabul edildiği, dolayısıyla askerî güvenlik kuvveti vasfının kaldırıldığı görülmektedir. Eskiden jandarma, aynı zamanda askerî bir güvenlik kuvveti statüsünü de haizdi ve Türk Silahlı Kuvvetlerinin bir parçası idi. Bu yeni düzenleme ile artık, silahlı askerî bir güç olarak ve TSK'nın bir parçası olarak görülemeyeceği ortadadır. Fakat, jandarmanın mülkî, adli ve askerî görevlerinin olabileceği (JTGYK Md. 7) muhakkaktır.

6. SONUÇ

Jandarma Teşkilatı, 21. yüzyılın yeni güvenlik sorunlarıyla proaktif olarak başa çıkmak için dünyadaki diğer kolluk kuvvetleriyle karşılıklı iş birliğine yönelik faaliyet yelpazesini artırmaktadır. Kuruluş şu anda güvenliği ve kamu düzenini sağlamak ve sürdürmek için işleyişinin tüm yönlerini etkileyen bir dönüşümden geçiyor. Jandarma birimlerinin hukuka uygun olarak toplanmış fiziksel delilleri bilimsel olarak inceleyerek suç ve suçluları tespit etmelerine yardımcı olmak için bir kriminal soruşturma sistemi de kurulmuştur.

Jandarma teşkilatı, asimetrik çatışmalar, organize suçlar, bilgisayar bağlantılı suçlar, doğal afetler ve terör eylemleri gibi 21. yüzyılın güvenlik riskleri ve zorluklarının oluşturduğu kimyasal, biyolojik, radyolojik tehditleri ele almaya çalışmaktadır. Hem ulusal sınırların içinden hem de dışından kaynaklanabilecek bu tür tehditlere tek bir kuruluş tarafından karşı konulamaz. Jandarma teşkilatı, bu tür tehditlere karşı en iyi tepkileri belirlemek için, yeteneklerini geliştirme ve kolluk kuvvetleri arasındaki iş birliğini geliştirme ihtiyacının farkındadır. Türk Jandarması, 21. yüzyılın karmaşık tehditlerine karşı koymak için teknik ve entelektüel yeteneklerini geliştirmeye çalışmaktadır. Kuruluş, asimetrik tehditleri nerede ve ne zaman meydana gelirse gelsin ele alma kabiliyetini artırmayı hedeflemekte ve kamuoyunun desteğiyle zamanında karar alma ve uygulama becerisiyle acil durum yönetimi için etkili bir araç olarak hareket etmektedir.

Bilgi çağında, “yumuşak ve zayıf”, medya (örneğin internet) gibi mevcut tüm araçlarla iradesine saldırarak “sert ve güçlü” nün üstesinden gelir. Asimetrik yüzleşme, saldırganın hedefinin güvenlik açıklarını aramak ve kötüye kullanmak için yeni, alışılmışın dışında, şaşırtıcı yöntemler, teknolojiler veya çarpıtılmış angajman kuralları kullandığında da ortaya çıkar. Aynı zamanda bir “fikir savaşı” olan asimetrik mücadelenin anahtarı, rakibi her türlü yanıltıcı, aldatıcı ve bölücü fikirlerle ezip, içeriden yozlaştırmaktır. Asimetrik çatışma, kötü niyetli planları yayan iç terörizm, terör eylemlerinde bilgisayarların veya bilgisayar ağlarının kullanılmasını içeren siber terörizm veya uyuşturucu kaçakçılığını içeren narkoterörizm gibi birçok biçimde kendini gösterebilir.

Siber terörizm, sindirme veya zorlama yoluyla siyasi veya sosyal hedeflere ulaşmak için kritik altyapılar için bilgisayarlı düğümleri yok eden herhangi bir kasıtlı saldırı biçimidir. Siyasi motivasyonun yokluğunda, böyle bir siber saldırı siber suç olarak etiketlenebilir. Ancak, bir saldırganın niyetini veya siyasi motivasyonunu tespit etmek her zaman kolay değildir. Bu nedenle, bir siber saldırıyı siber suç veya siber terörizm olarak etiketlemek sorunlu olabilir. Siber suçlar, çok yüksek düzeyde yapılandırılmış ve organize bir ağda da işlenebilir.

Ayrıca, terörist gruplar faaliyetlerini desteklemek ve genişletmek için suçlularla iş birliği yapabilirler. Bu nedenle, onları etiketlemek zor olabilir. Bu tür tehditleri adlandırmak ne kadar zor olursa olsun, suçların etiketi ne olursa olsun tespit edilmesi ve önlenmesi gerekmektedir. Birincil amaç, bu tür tehditlerin oluşmasını önlemektir. Ancak doğal afetler gibi bazı tehditlerin gerçekleşmesi engellenemez. Bu durumda, acil durum yönetimi bağlamında kuruluşun amacı olası yaralanmaları ve can kaybını, altyapıya olası zararı ve ekonomik etkiyi en aza indirmektir. Bu durum toplumda ki emniyet ve asayiş algısı ve güvenlik ihtiyacıyla doğru orantılı olarak işlemektedir.

Bazı fikirlere bakıldığı zaman ülkelerin oluşmasına zemin hazırlayan en ciddi unsur, bireysel ve sosyal güvenliğin sağlanmasıdır. Münferit yapıdan toplumsal yaşama geçişte en büyük ihtiyaç, güvenliğin sağlanmasıydı. Önceleri toplumun kolektif sorumluluğu olan güvenlik, zaman içinde geleneksel devletin askerî birlikleri tarafından sağlanmıştır. Geleneksel devlette kolluk faaliyetlarini ifa eden kolluk birimleri bulunmasına rağmen, toplumun kolektif sorumluluğu devam etmiş, özellikle kamu düzenine ilişkin olaylar toplumun omuzlarına yüklenmiştir.

Modern zamanlarda, toplumu kontrol etmek ve suç ve suçlulara devletin gücünü göstermek amacıyla kolluk kuvvetlerinin etkinliği hem sıklaşmış hem de fazlalaşmıştır. Mevcuttaki durum tahrip edildikten sonra çalışmaya başlayan reaktif uygulamalardan ziyade, düzeni bozmadan harekete geçen ve istihbarat bilgilerini kullanmaya meyilli, kapsayıcı ve önleyici uygulamalara yönelik faaliyetlere yoğunlaşılmıştır. Öte yandan uzmanlık, kolluk görevlerinin yerine getirilmesinde benzersiz ve mükemmel olmalıdır. Ordu birliklerinin ek bir

görevi olan ve kesintili olarak yürütülen kolluk işlevi, modern çağla birlikte bazı örgütlerin benzersiz ve baskın vazifesi olmuştur. Bahsi geçen örgütler, fiziksel güç kullanımı yoluyla yetkilendirilmiş ve fiziksel güç kullanımının yürütme organları noktasına erişmiştir. Profesyonelleşme ise, kolluk işlevini yerine getirmek için yapılan bariz çalışmadır.

2016 yılında çıkarılan KHK'lar ile jandarma teşkilatının sivilleşme süreci başlatıldı. Bu değişikliklerin öne çıkan yönlerinden bir tanesi Jandarma ile İçişleri Bakanlığı arasında organik bağların kurulmasıdır. Bu değişiklik aynı zamanda jandarmanın organizasyon ve personel sistemini de etkiledi. Teşkilat birimi değiştirilerek jandarma teşkilatının düzenli görevleri ön plana çıkarılmaya çalışılmıştır.

Askerî statüye sahip bir kolluk kuvvetinin, sadece kanuni değişiklikler yapılarak genel kolluk kuvveti olması yeterli olmayabileceğinden; aynı zamanda, minimum gereksinimlerinin de karşılanması gerekecekti. Bu koşullardan birisi "Sivil Denetim", jandarma teşkilatındaki değişiklikten sonra "Kolluk Gözetim Komisyonu" kurularak yeniden güvence altına alınacaktı. Bahsi geçen komisyonun "yeni" olması ve daha kurumsal bir hüviyete sahip olmaması dışında İçişleri Bakanlığı bünyesinde yer alması ve çalışma yöntemlerinin özel değerlendirmeye uygun olmaması ve bu nedenle sağlıklı sonuçlar elde edememesi akıllara gelmektedir.

Günümüz jandarma rejiminde askerî niteliğinden arındırmanın bir başka olasılığı da tam kontrolün valilere ve kaymakamlara verilmesidir. Araştırmanın beşinci bölümünde bu konuda Türkiye'deki çeşitli değişimler detaylandırmaya çalışılmıştır.

Öte yandan mülkî amirlere verilen yetkilerin, İçişleri Bakanlığının bağlılığının kurulmasındaki bir değişiklikten kaynaklandığına inanılmaktadır. Ancak 2017 anayasasında yapılan değişiklikler değerlendirildiğinde merkezi yönetime olan bağlılığın güçlendiği görülmektedir. Jandarmaların yaşadığı değişim aslında idari yapıdaki değişikliklerin bir sonucu olarak görülebilir.

Jandarma teşkilatının İçişleri Bakanlığına bağlı bir teşkilat olmasıyla birlikte ne denli verimli olacağını zaman gösterecektir. Bununla birlikte yasal düzenleme

ile yapılan değişikliklerde tüm çalışanların ve kurumların uyum sağladıklarını zaman içinde müşahade edilecektir.

Kabul edilmelidir ki devletimizde sert, militarist ve merkezi özellikleriyle öne çıkan alışkanlıklara sahip bir güvenlik anlayışı hakimdir ve bahsi geçen durum modern devletin doğuşundan itibaren Avrupa hukukunda korunmuştur.

Ancak böyle bir anlayış, kamu yönetiminin çeşitli sorunlarından dolayı değişim ihtiyacına ve teknolojik, bilimsel vb. pek çok güvenlik ihtiyacının şekil değiştirmesine neden olmuştur. Güvenlik ve özgürlük dengesinin sağlanması ve dünyanın hemen her yerinde demokratik kolluk modelinin benimsenmesi için geleneksel anlayışın yanı sıra ülkemizdeki jandarma da elbette ama yasal olarak askerden arındırılmıştır. Ancak unutulmamalıdır ki, değişimler tek bir eylem, operasyon veya ayarlama ile gerçekleşse bile, değişimler bir sürecin sonucu olabilir. Bu noktadan hareketle jandarmanın değişime uğradığını ancak modern kolluk yolunda yeni yeni ilerlediğini, çünkü değişim sürecinin henüz sona ermediğini hatırlatmak gerekir.

Sonuç olarak, jandarma teşkilatı, karşılaşılan zorluklarla başa çıkabilmek için kolluk kuvvetlerini ve askeri yetenekleri birleştirerek ulusa acil durum yönetimi için önemli ve etkili bir araç sağlar. Askeri güçler, bir çatışma sonrasında sivil suçlar ve suçlularla başa çıkmak için eğitilmemiştir; "henüz tam olarak istikrara kavuşmamış bir ortamda temel yasa uygulama ve güvenlik sağlamak" için uygun değildirler. Bu tür koşullar altında, "suçluları işlemek ve adaleti tesis etmek için başka araçlar olmadıkça, polis güçlerinin tek başına kullanılması, istikrarlı koşulların yaratılmasına yardımcı olmaz". Bununla birlikte, Türk Jandarma Teşkilatı hazırlık, müdahale, iyileştirme ve hafifletmeyi içeren dört aşamalı döngüsel bir süreçle her koşulda asayişi yeniden tesis etmek ve sürdürmek için gereken uzmanlığa ve yeteneğe sahiptir. Jandarma birlikleri ister askeri ister sivil komuta altına alınabilecek esnek yapıları hem askeri hem de polis teşkilatından temin edilebilecek donanımları, üst düzey askeri güçleri nedeniyle "çatışmanın her aşamasında" konuşlandırılmaya çok uygundur.

Türk Jandarma Teşkilatı, Osmanlı Devleti'nin zamanla askerî alanlarda ihtiyaç duyduğu ıslahatların bir sonucu olarak ortaya çıkmış ve var olan askerî

teşkilatın kolluk hizmetlerini yerine getirme, idari bölgelerde merkezi yönetimin personellerine yardımcı olma, kanun koyucunun ve uygulayıcılarının baş aktörü haline gelmiştir.

Her ne kadar temelde Fransa'dan örnek alınarak dizayn edilse de zamanla kendini geliştirmiş ve kendiyle müstesna bir özelliğe sahip olmuş ve uluslararası arenada Türk jandarması kavramını yerleştirmeyi başarmıştır.

Ülkemiz jandarma teşkilatı ile Fransa ve İtalya jandarma teşkilatları kıyaslandığında şu sonuçlara varılabilir:

1. Fransa'nın ve İtalya'nın jandarma teşkilatları silahlı kuvvetlerin bir parçasıyken ülkemizde suni bir bağı bulunmaktadır.

2. Değindiğimiz ülkelerin teşkilatları ifa ettikleri görev ve sorumlulukları nedeniyle farklı makamlara bağlılıkları söz konusudur.

3. İncelediğimiz ülkelerin jandarma teşkilatlarının idari ve adli sorumlulukları benzerlik gösterseler de bazı farklar mevcuttur. Örneğin; İtalya ve Fransa'da cezaevi dış koruması Adalet Bakanlığına bağlı birimlerce yapılıyorken bu durum bizim ülkemizde mülkî görevler alanında jandarmanın sorumluluğundadır.

4. Fransa jandarma teşkilatında olduğu gibi ülkemizde de kırsal alanlar jandarmanın sorumluluk bölgesidir. Fakat İtalya'da jandarma teşkilatının sorumluluk sahası polis teşkilatıyla birlikte bütün ülkedir. Olaylara ülke genelinde iki kolluk teşkilatı müdahale edebilmektedir.

5. Fransa'da ülkemizde olduğu gibi jandarmanın sorumluluk alanı, genellikle belediye sınırları haricinde olup, kuruluşlar arasında yapılan protokollerle belirlenir. Ancak ülkemizden farklı olarak Fransa'da Nüfusu 20.000'den fazla olan yerleşim bölgelerinde ise, asayişin ve güvenliğin kırsaldan bağımsız olarak polis teşkilatı tarafından yürütülmektedir.

6. Personellerin giydiği kıyafetler açısından bakıldığında Avrupa ile ülkemiz arasında çeşitli farklılıklar bulunmaktadır. İtalya'da ve Fransa'da jandarma teşkilatlarındaki birimler kendilerine has bir kıyafete sahiptirler. Kullandıkları silah ve teçhizatta görevlerine yöneliktir ve yine göreve göre donanıma

sahiptirler. Türk Jandarma Teşkilatında kıyafet seçimi ise Türk Silahlı Kuvvetleri kökenlidir. Özellikle donanım, teçhizatın geçmişte TSK'ya bağlı olmasından kaynaklı olarak askerî özelliği ön plandadır. Asayiş birimlerinin ise bu noktada farklılık arz etmektedir.

7. Uluslararası jandarma teşkilatlarının personel yapıları incelendiğinde çeşitli farklılıklar göze çarpmaktadır. Uluslararası arenada jandarma teşkilatlarının profesyonel kolluk olarak ana yapısını astsubay ve subaylar oluşturur iken, ülkemizde personel konusunda genel ana kadroyu erbaş ve erler oluşturduğu, subay ve astsubay sayısının oransal olarak Avrupa jandarma teşkilatlarının gerisinde olduğu görülmektedir.

8. Ülkemizde jandarma teşkilatının görev ve yetkileri, çok dağınık ve neredeyse 500'den fazla bir kanuni tüzük ve yönetmeliğe dayanmaktadır. Yetkilerin ve görevlerin çokluğu, mevzuatın genişliği ve dağınıklığı, teşkilatın görevlerini ifasından ciddi sorunlar ve zorlukları kimi zaman beraberinde getirmektedir. Yurt dışında görev yapan Jandarma kurumlarının ise görev ve mevzuatlarının incelmesinden birlik ve bütünlüğün sağlandığı görülmektedir. Bu sebeple jandarma mevzuatının iyileştirilmesi ve birleştirilmesi, görevlerin ifasında ciddi fayda ve pozitif katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

Açıkmeşe, İ., (1993). Cumhuriyetin 70. Yılında Jandarma Genel Komutanlığı, *Türk İdare Dergisi, Aralık,* 406: s. 311-329.

Ak T., (2018). Dünyada İç Güvenlik Yaklaşımının Değişimi ve İç Güvenlik Yönetimine Etkisi, *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,* 3 (6).

Akgüner, T.*, ve* Berk, K., (2017). *İdare Hukuku*, İstanbul: Der Yayınları.

Akman, N., (1991). Yönetimde İç Güvenlik ve Jandarma, *Jandarma* Dergisi, 73.

Aktürk, İ., Ersan, K., Özbek, M., Savlık, N., Sarıer, O., (2004). *Jandarma Meslek*, C.1, Ankara: Seçkin Yayınları.

Altundaş, O., (2013). Yeni Yüzyılda Jandarma Teşkilatları ve Değişim, *Türk İdare Dergisi*, S. 476.

Alyot, H., (1947). *Türkiye'de Zabıta,* Ankara: Kanaat Basımevi.

Aral, V., (2012). *Mutluluk ve Toplumun Esenliği*, İstanbul: Legal Yayınevi.

Arın H., (2010). *İç Güvenlik Hizmetlerinde Özelleştirme ve 5188 Sayılı Kanun*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Arıs, H., (2007). *Türk Silahlı Kuvvetleri,* Ankara: Mönch Türkiye Yayıncılık.

Atay, E., (2016). *İdare Hukuku,* (6.bs), Ankara: Turhan Kitabevi.

Aydın, A. ve Özel, M. (2016). Türkiye'de İç Güvenlik Aktörlerinin İç Güvenlik Yönetiminde Halka Hesap Verebilirlik Sorununa İlişkin Algıları ve Çözüm Önerileri, *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi,* 18 (31), s.46-59.

Baldwin, A., (1997), The Concept of Security", Review of International Studies, Vol. 23, s. 13

Bayar, C., (1997). *Ben de Yazdım. Milli Mücadeleye Gidiş,* C. I, İstanbul: Sabah Yay.

Baysal, B., Lüleci, K. (2011), Kopenhag Okulu ve Güvenlikleştirme Teorisi, *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, sayı 22, s.70.

Beşikçi, M., (2010). *Birinci Dünya Savaşı'nda Devlet İktidarı ve İç Güvenlik: Asker Kaçakları Sorunu ve Jandarmanın Yeniden Yapılandırılması, Türkiye'de Ordu, Devlet ve Güvenlik Siyaseti,* İsmet Akça ve Evren Balta Paker (Der.), İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Bingöl, M., (2011). The Need for Gendarmeries in the Years Ahead, *Gendarmeriesandthe Security Challenges of the 21st Century*, J.L. Hovens ve G.A.G. vanElk (Ed.), Den Haag (Lahey).

Bucaktepe, A., (2008). *Genel İdari Kolluk ve Kolluk İşlemleri*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.

Buzan, B., (1991), People, States and Fear: An Agenda for International Security Studies in the Post-Cold War Era, Boulder: Lynne Rienner Pub, s. 7.

Buzan B., Hansen L., (2009), *Evolution of International Security Studies*, New York: Cambridge University Press, s. 1.

Coşkun, B., (2003), Türkiyede Kamu Yönetiminde Yeniden Yapılanma, Tarihsel Geçmiş ve Genel Bir Değerlendirme, *Türk İdare Dergisi*, S.448, 2003, s.14.

Çermeli, A., Atabey, H., (2002). Asayiş ve Kolluk Tarihi İçerisinde Türk Jandarma Teşkilatı, *Jandarma Genel Komutanlığı Yayınları*, c:1, Ankara.

Doğan, F., (2010). *Polis ve Jandarma Teşkilatları Açısından İç Güvenlik Yönetimi, Sorunları ve Değişimi*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Dunay, P., (2009). *Güvenlik Sektörü Yönetişimi ve Avrupa Entegrasyonu Güvenlik Sektöründe Demokratik Gözetim: Türkiye ve Dünya, DCAF, İstanbul, Emniyet Genel Müdürlüğü Toplum Destekli Polislik Hizmet Standartları ve Uygulamaları*, Başak Matbaacılık, Ankara.

Duran, L., (1983). Düzenleme Yetkisi Özerk Sayılabilir Mi?, 1983, İHİD, Y.4, S.1-3.

Efe, İ., (2016). 30 Ekim 1918'den Ocak 1921'e Teşkilat, Tensîkât ve İcraatlarıyla Türk Jandarması, *Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1).

Eke, S. (1997). Birinci Dünya Savaşı Öncesinde Osmanlı Devleti'nin Askerî Durumu, Beşinci Askerî Tarih Semineri, Bildiriler II, Ankara, S.188-189.

Ergut, F., (2004). *Modern Devlet ve Polis: Osmanlıdan Cumhuriyete Toplumsal Denetimin Diyalektiği*, Ankara: İletişim Yayınları.

Ersoy R., (2020). *Jandarmanın Örgütlenişi, Görev ve Faaliyet Alanı,* Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Eurogendfor, (2021), https://www.eurogendfor.org

Fendoğlu, H., (1997). *Hukuk Bilimine Giris.* (2. Baskı), İstanbul: Filiz Kitabevi,

Fransa Milli Jandarma Teşkilatı, (2021). Gendarmerienationale, https://www.gendarmerie.interieur.gouv.fr/ Erişim: 12/12/2021,).

Genelkurmay Başkanlığı, (1998). *Cumhuriyetimizin 75. Yılında Türk Silahlı Kuvvetleri,* Ankara: Genelkurmay Basımevi.

Giritli, İ. Bilgen, P., Akgüner T., (2001), *İdare Hukuku*, Der Yayınları.

Gobinet, P., (2011). The Gendarmerie Alternative: Is there a casefortheexistence of policeorganisationswithmilitarystatus in thetwenty-firstcenturyEuropeansecurityapparatus?, *Gendarmeriesandthe Security Challenges of the 21st Century*, Ed. J.L. Hovens ve G.A.G. vanElk, Den Haag, Lahey.

Gözler, K., (2019). *İdare Hukuku*, Cilt II, (3.bs)., Ankara: Ekin Yayınevi.

Gözübüyük, Ş., (2015), *Türkiye'nin Yönetim Yapısı,* Ankara: Turhan Kitabevi.

Guba, E. G. and Lincoln, Y. S. (1994). Competing paradigms in qualitative research. *Handbook of qualitative research*, 2(105), 163-194.

Günday, M., (2017). *İdare Hukuku*, (11.bs) Ankara: İmaj Yayınevi.

Günday, M., ve Yıldırım T., (2009), *İdare Hukuku,* Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Güneş, İ., (1983). 1920'de Seyyar Jandarma Müfrezelerinin Kurulması ve Bunların İç Güvenliğin Sağlanmasındaki Rolü, *Birinci Askerî Tarih Semineri Bildirileri* II, Ankara.

Harita Genel Müdürlüğü, (1982). Ata*türk'ün Doğumunun Yüzüncü Yılında Türk Silahlı Kuvvetleri,* Ankara.

Hollanda Jandarması internet sitesi :https://www.defensie.nl/organisatie/marechaussee/eenheden (Erişim Tarihi: 01.11.2021)

Huysmans, J., (2007), Revisiting Copenhagen: Or, on the Creative Development of a Security Studies Agenda in Europe, *International Security*, Cilt: 4, s. 46.

İtalyan Jandarma teşkilatı, armadeicarabinieri carabinieriarma organizasyonu https://www.carabinieri.it/chi-siamo/oggi/organizzazione,2021, Erişim: 12/11/2021

J. Gn. K. Tarihi, (2000). *Türk Harp Tarihinde Jandarma*, C. II, Ankara.

Jandarma Dergisi, (2006). *Mustafa Kemal Paşa'nın Samsun Bölgesinde Jandarma Birlikleri Oluşturma Faaliyetleri,* Ankara,

Jandarma Dergisi, (2006). *Seyyar Jandarma Taburlarının Kazandığı Başarının Çanakkale Muharebeleri İçindeki Yeri ve Önemi,* Ankara.

Jandarma Okullar Komutanlığı (2015), *Jandarma Meslek Temel Bilgisi*, Ankara.

Kemerdere, R., (1936). Büyük Harpten Evvelki ve Sonraki Jandarmanın Ödevleri Arasında Bir Mukayese ve Jandarma Tarihçesi Hakkında Birkaç Söz, *Jandarma Mecmuası,* S. 43.

Kıratlı M, (1973). Koruyucu İdarî Hizmetler, Ankara *1973*, TODAİE yayım.

Klenke, K. (2016). *Qualitative research in the study of leadership*. Emerald Group Publishing Limited.

Kuyaksil A., ve Metli, O., (2013). İç Güvenlik Hizmetlerinde Yerelleşme Örneği Olarak Özel Güvenlik, *3. Ulusal Özel Güvenlik Sempozyumu*, Gaziantep.

Krause, K., Williams, M. (1996), Broadening the Agenda of Security Studies: Politics and Methods, *Mershon International Studies Review*, Cilt: 40, Sayı: 2, s. 230.

Lutterbeck D., (2013). Arab Uprisings, Armed Forces, and Civil-Military Relations, *Armed Forces & Society* 39(1):28-52

McSweeney, B., (1999), Security, Identity and Interests: A Sociology of International Relations, Cambridge: Cambridge University Press, s. 13.

Miller, B. (2001), The Concept of Security: Should it be Redefined, *The Journal of Strategic Studies*, Cilt: 24, Sayı: 2, s. 17).

Orhonlu C., (1967). *Osmanlı İmparatorluğunda Derbent Teşkilatı*, Edebiyat Fakültesi Matbaası, İstanbul.

Ökçe, E., (2006). *Türk Hukukunda İdari Kolluk Teşkilatı Olarak Jandarma*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale.

Özalp, G. O. (2015). *Avrasya Askerî Statülü Kolluk Kuvvetleri Teşkilatı Teşkilatı (TAKM).* Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Özbek, N., (2004). Osmanlı İmparatorluğu'nda İç Güvenlik, Siyaset ve Devlet, *Türklük Araştırmaları Dergisi*, S. 16.

Özçağlar H., ve Eroğlu, E., (2016). *Büyükşehir Belediyelerinde Güvenlik Sorunu*, KAYSEM 10, İzmir.

Özer, M., (2012). Bir Modern Yönetim Tekniği Olarak Algılama Yönetimi ve İç Güvenlik Hizmetleri, *Karadeniz Araştırmaları Dergisi*, Sayı 33.

Özgen, C. ve Eryılmaz, M. (2019). *Fransa'nın Osmanlı Jandarma Teşkilatının Kuruluş ve Gelişimindeki Etkisi,* (Ed. İ.H. Demircioğlu, A. Özcan ve Y.

Yiğit), Miras ve Değişim: Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Jandarma, 19-44. Ankara: Berikan Yayınları.

Özgen, C., (2018). Mustafa, Fransa'nın Osmanlı Jandarma Teşkilatının Kuruluş ve Gelişimindeki Etkisi, *Uluslararası Dünden Bugüne Türkiye'de Jandarma ve Sahil Güvenlik Sempozyumu,* Ankara.

Özgür, E., (2019). *Devlet ve Jandarma: Güvenlik ve Kolluk Perspektifinde Jandarma Personel Sistemi***,** Gazi Kitabevi, s.39-40.

Özgören, A., (2006). *Milli Mücadele Döneminde Trabzon Rum Metropolitliği'nin Faaliyetleri,* Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Özmen, U., (2014). 40. Yılında Kıbrıs Barış Harekâtında Jandarma Komando Birlikleri, *Jandarma Dergisi,* 140: 08-14

Öztoprak, İ., (1989). Türk *ve Batı Kamuoyunda Milli Mücadele*, Ankara: TTK.Yay.

Özübek A., Öztop S., (2021). Jandarma Teşkilatı'nın 15 Temmuz 2016 Darbe Girişimi Sonrası Dönüşümü, *Journal of Civilization Studies* 6(2):19-30

Polat, C, (2014). Askerî Statülü Kolluk Kuvvetleri Olarak Jandarmanın Dünyadaki Konumu, *Jandarma Dergisi*, S. 139.

Resmi Gazete, http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/1526.pdf (01.11.2021)

Resmi Gazete, Resmî Gazete Tarihi: 12.03.1983 Resmî Gazete Sayısı: 17985

Resmi Gazete, Resmi Gazete Tarihi: 25.01.2019 Resmi Gazete Sayısı: 30666

Şafak, A., ve Bıçak, V. (1999). *Güvenlik Kuvvetleri ve Polis Mevzuatı – Polisin El Kitabı*, Liberte Yayınevi, Ankara, s.79.

Seale, C. (1999). Quality in qualitative research. *Qualitative Inquiry*, 5(4), 465-478.

Selvi, H., (1999). İstanbul Hükümetinin Kuva-yı Milliye Hareketini Bölme Teşebbüsü: Jandarma Umum Kumandanı Kemal Paşa'nın Batı Anadolu Gezisi ve Sonuçları, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Ankara, 44: 549-550.

Sofuoğlu, A., (1994). *Kuva-yı Milliye Döneminde Kuzeybatı Anadolu (1919-1921),* Ankara: Gnkur. Basımevi.

Soytürk, M., (2012). Modern Devlet ve Güvenlik: Fransa, Avusturya-Macaristan ve Osmanlı İmparatorluğu'nda Jandarma Teşkilatı, *HistoryStudies: International Journal of History.*

Sönmez, A., (2006), Zaptiye Teşkilatı'nın Düzenlenmesi (1840-1869), *Ankara Üniversitesi D. T. C. F Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi*, 39, Ankara, s.199-219.

Tansel, S., (1991). Mondros'tan Mudanya'ya Kadar, C. I, İstanbul, s. 237-238

Tayla, M., (2001). *Batı Anadolu'da Yunan Mezalimi, Stratejik Araştırma ve Etüdler* Ankara: Milli Komitesi Yay.

T.C. İçişleri Bakanlığı Jandarma Genel Komutanlığı, Faaliyet Raporu, https://www.jandarma.gov.tr/kurumlar/jandarma.gov.tr/Jandarma/indirilebilir-icerikler/JANDARMA-GENEL-KOMUTANLIGI-2021-YILI-FAALIYET-RAPORU.pdf, 2021, s. 3

Tongur, H., (1946). *Türkiye'de Genel Kolluk Teşkil ve Görevlerinin Gelişmesi*, Ankara.

Tosun, C. (2013). *Türkiye'de İç Güvenlik Teşkilatı ve AB Ülkeleriyle Karşılaştırılması,* Yüksek Lisans Tezi, Muğla Sıtkı Koçman ÜniversitesiSosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla.

Türk Jandarma Teşkilatı İnternet sitesi www.Jandarma.gov.tr, Erişim Tarihi: 01.11.2021

Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi TBMM Hükümeti Dönemi, (2001). ATASE Başkanlığı yayını, C. IV, Ks. I, Ankara.

Türkmen, İ., Tekinsoy, B., (2020). 1921'de Seyyar Jandarma Müfrezelerinin İlgası Meselesi

Türkmen, Z. (2005). Makedonya Meselesi ve Osmanlı Ordusunun Makedonya Bölgesinde Eşkıya ile Mücadelesi, Dokuzuncu Askerî Tarih Semineri Bildirileri-1, Gnkur. ATASE Başkanlığı yayını, Ankara.

Ulusal Cumhuriyet Muhafızları (GNR) görevleri, Portekiz, https://www.gnr.pt/missao.aspx Erişim: 03/10/2021

Ulusoy, Ali D., (2019). *Yeni Türk İdare Hukuku*, (1.bs). Ankara, Yetkin Yayınları.

Ullman, R., (1983), Redefining Security, *International Security*, Cilt: 8, Sayı: 1, ss. 129-153.

Üzel, M.F. (2008). *Türkiye'de İç Güvenlik Teşkilatlarının Yeniden Yapılandırılması,* Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.

Yurtcan E., (2018). *Ceza Yargılaması Hukuku,* Ankara: Adalet Yayınevi.

Waever, O., (1995), Securitization and Desecuritization, Ronnie D. Lipschutz (ed.), On Security, New York: Columbia University Press, s. 7.

Walt, S., (1991), The Renaissance of Security Studies, *International Studies Quarterly*, Cilt: 3, Sayı: 5, s. 212).

Wolfers, A., (1952), National Security' as an Ambiguous Symbol, *Political Science Quarterly*, Cilt: 67, Sayı: 4, s.485.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

ORCID	0000-0002-7611-5723
Adı Soyadı	Aydın Murat GÜRBÜZ
Doğum Yeri	
Doğum Tarihi	

LİSANS EĞİTİM BİLGİLERİ

Fakülte	İktisadi İdari Bilimler Fakültesi
Bölüm	Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler

YÜKSEK LİSANS EĞİTİM BİLGİLERİ

Enstitü	Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı	Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi

İş Deneyimi

Çalıştığı Kurum	İçişleri Bakanlığı
Tecrübe Süresi	3 yıl

YABANCI DİL

İngilizce	YDS(x) YÖKDİL (…) TOEFL (…) EILTS (…)

KATILDIĞI

Kurslar	
Projeler	

İLETİŞİM

Adres	
E-mail	muratgrbz44@gmail.com